İVAN TURGENYEV

BAHAR SELİ

roman

VARLIK YAYINLARI

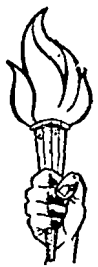
İVAN TURGENYEV

BAHAR SELİ

roman

Çeviren :
NİHAL YALAZA TALUY

İKİNCİ BASILIŞ

VARLIK YAYINLARI
Ankara Caddesi, İstanbul

BÜYÜK ESERLER KİTAPLIĞI : 156

Bu kitabın ilk baskısı
haziran 1958'de yapılmıştır

Varlık Yayınları, sayı : 1478
İstanbul'da Ekin Basımevi'nde basılmıştır
Nisan, 1969

"Neşeli yıllar,
Mutlu günler
Bahar selleri gibi
Gelip geçti..."

(Eski bir şarkıdan)

... Gecenin ikisine doğru eve dönerek çalışma odasına geçti. Mumları yakan uşağı gönderdikten sonra şöminenin önündeki koltuğa yığıldı, yüzünü elleriyle kapadı.

Ne vücutça ne ruhça kendini şimdiye kadar bu derece yorgun hissetmişti. Gecesi son derece sevimli kadınlar, aydın erkeklerle birlikte geçmişti. Kadınların bazıları güzeldi, erkeklerin hemen hemen hepsi zekiydi, çeşitli kabiliyetlere sahiptiler. O da hayli başarılı, hattâ parlak bir şekilde konuşmuştu... Gene de, vaktiyle Romalıların bile bahsettiği *"taedium vitae"* - "hayata karşı nefret", onu hiçbir zaman bu derece şiddetle sarıp boğmamıştı. Biraz daha genç olsa hüzünden, sıkıntı ve sinirden ağlardı; içini pelin otununki gibi yakıcı bir acılık kaplamıştı. Bir türlü yaka sıyıramadığı, tiksinti veren, yapışkan bir bezginlik kapkara sonbahar gecesi gibi bütün varlığını sarmıştı. Bu karanlıktan, acılıktan nasıl kurtulacağını bilemiyordu. Uykudan yana umudu yoktu, gözünü kırpmayacağına emindi.

Düşünceye daldı... ağır ağır, içi gitgide nefret dolarak düşünüyordu.

Düşünceleri hayatımızı dolduran boş, lüzumsuz şeyler, insanoğullarının adice ikiyüzlülüğü etrafında dolaşıyordu. Gözünün önünde hayatının o zamana kadarki dev-

releri canlandı. (O aralık elli birini yeni doldurmuştu) Hiçbirinin tutar yanı yoktu. Hep aynı geviş getirmeler, yerinde saymalar, bazan içten, bazan bilinçli aldanışlar... Daha sonra, ansızın bastırıveren ihtiyarlık ve ayrılmaz arkadaşı, kesilen, durmadan artarak içinde ne varsa kemirip yokeden ölüm korkusu... Sonunda boşluğa gümleyiş! Keşke her şey böyle bitse, ucuz kurtulsa... Bir de bakarsın tam kuyruğa gelmişken demirin pas tutması gibi, çeşitli illetler, ıstıraplar bastırıverir... Hayat denizini, şair tarifiyle, coşkun dalgalarla alabildiğine kabarmış olarak düşünmüyordu; hayır, hayalinde dümdüz, durgun gibi görünen bir deniz canlanıyordu. Kendisi, fındık kabuğu gibi bir kayıkta... Denizin yosunlu, çamurlu dibi her biri birer balık azmanını andıran bir sürü korkunç canavar dolu; bunlar hastalık, keder, delilik, sefalet, körlük gibi çeşitli hayat dertlerini temsil ediyor. Onlara bakarken canavarlardan biri, ansızın karanlıktan sıyrılarak üste çıkmağa başlıyor, yükseldikçe yükseliyor, bütün çirkinliği, iğrençliğiyle iyice belli oluyor... Bir an daha geçse abandığı kayık alabora olacak! Fakat canavar gene yavaş yavaş karanlığa gömülerek uzaklaşıyor, dibe iniyor, yosunlar arasına sinerek "Buradayım!" gibilerden kuyruğunu, ağır ağır kıpırdatıyor. Ama belirli gün gelip çatınca kayığı nasıl olsa devirecek.

Silkinerek oturduğu koltuktan fırladı, odada bir aşağı bir yukarı dolaştı, sonra yazı masasına geçip çekmeceleri bir bir açarak eskiden kalma kâğıtları, çoğu kadınlardan gelmiş mektupları karıştırmağa başladı. Bunu neden yaptığını kendisi de bilmiyordu, bir aradığı yoktu, sadece ellerini oyalayarak ruhunu sıkan düşüncelerden sıyrılmak istiyordu. Rasgele birkaç mektup açtı; birinden solmuş kurdelâ ile bağlı kuru bir çiçek çıktı. Omuz silkti, gözü şömineye gitti. Besbelli bu lüzum-

suz zırıltıları yakmağa niyetlenerek bir yana fırlattı. Ellerini telâşla çekmeceden çekmeceye sokarken gözleri birdenbire iri iri açıldı, masadan ağır ağır eski zaman işi sekiz köşeli ufakça bir kutu çıkardı, kapağını yavaşça açtı. Kutuda, zamanla sararmış iki kat ince pamuk kâğıdına sarılı Süleyman taşından küçük bir haç vardı.

Haçı bir an elinde evirip çevirerek seyretti - sonra hafif bir çığlık attı... Yüzünde hem acımaya, hem sevince benzer bir ifade belirdi. İnsanın yüzü çok sevdiği ve uzun zamandır, izini kaybettiği bir dostla ansızın karşılaşınca böyle bir anlam alır, karşısındakini bir yandan eskisi gibi görür, bir yandan yılların yaptığı değişiklikleri farkeder.

Ayağa kalktı, gene şöminenin yanına dönerek tekrar koltuğa oturdu, yeniden yüzünü elleriyle örttü. "Neden bugün, niçin ille bugün?.." diye düşündü; çok eski bir geçmişe ait hatıraları canlandı.

Hatırladıkları şunlardı:

I

Olay 1840 yılı yazında geçiyordu. Sanin, yirmi ikisini bitirmişti, İtalya dönüşü Frankfurt'ta kalıyordu. Zengin değildi ama kimseye muhtaç da olmuyordu. Kimsesiz sayılırdı. Uzak akrabalarından birinin ölümüyle eline bir kaç bin ruble geçmişti. Sanin, geleceği sağlamak için zorunlu olan resmî görev boyunduruğu altına girmeden önce bu parayı Avrupa'da yemeğe karar vermişti. Niyetini tamamı tamamına gerçekleştirdi. Hem öyle ustalıkla hareket etti ki Frankfurt'a geldiği gün cebinde ancak Petersburg'a dönecek parası kalmıştı. 1840'ta demiryolu pek yaygın değildi, turistler çoğunda posta arabalariyle

seyahat ederdi. Sanin de böyle bir "Beiwagen"de yer ayırtmıştı, ama araba ancak gecenin on birine doğru kalkacaktı. Yemeğini o zamanın tanınmış oteli "Beyaz Kuğu"da yedikten sonra şehri dolaşmağa çıktı. Dannecker'in *"Ariane"*ını gördü, ama pek beğenmedi. Goethe'nin evini ziyaret etti. Hoş Goethe'den, o da fransızca çevirisinden bir Werther'i okumuştu, o kadar. Maine sahilini dolaştı, sıradan her turist gibi iyice sıkıldı; sonunda akşamın altısına doğru yorgun argın, toza bulanmış halde Frankfurt'un en önemsiz sokaklarından birine çıktı. Bu sokağı sonraları uzun zaman unutamadı. Seyrek binalardan birinde "İtalyan şekercisi Ciovanni Rozelli" diye bir tabelâ gördü. Bir bardak limonata içmek için içeri girdi. Dükkânda kimse yoktu. Pek sade bir tezgâhın arkasında, eczanelerde bulunanlara benzer boyalı bir dolabın raflarında yaldızlı etiketli birkaç şişe, biraz peksimet, çikolata, akide şekeri kavanozları vardı. Pencerenin önünde yüksek bir hasır sandalyede duman renkli bir kedi yumulup mırlıyor, patelerini öne doğru uzatıyordu. Yerde, başaşağı devrilmiş oymalı tahta bir elişi kutusunun yanında kırmızı büyük bir yün yumağı akşam güneşinin çapraz ışıkları altında göz alıyordu. Bitişik odadan uğultu halinde birkaç kişinin konuşmaları duyuluyordu. Sanin bir an durdu, dükkânın kapısındaki çıngırak sesi kesilene kadar bekledi, sonra sesini yükselterek:

— Kimse yok mu burada? diye bağırdı.

O anda bitişik odanın kapısı açıldı. Sanin elinde olmadan hayretler içinde kaldı.

II

Dükkâna, on dokuz yaşlarında görünen bir kız girdi.

Siyah bukleli saçları çıplak omuzlarına dökülmüştü, çıplak kollarını öne uzatıyordu. Sanin'i görünce ona doğru atıldı, elinden yakalıyarak peşinden sürüklemeğe başladı. Tıkanarak:

— Çabuk, çabuk gelin, kurtarın onu... diye mırıldanıyordu.

Sanin, direnir gibi kızı birden takip etmedi. Ama bunu itaat etmek istemediği için değil, sadece şaşkınlığından yaptı: ömründe böyle bir güzellik görmemişti. Kız başını ona çevirdi. Bakışında, sıkılmış yumruğunu sol yanağına götürmesinde:

— Hadi gelin, çabuk gelin! diye tekrarlayışında öyle acı bir umutsuzluk vardı ki, Sanin hemen arkasından kapısı açık odaya atılırcasına daldı.

Kızın peşinden girdiği odada, eski biçim, üstü at kılıyla kaplı bir divanda bir çocuk yatıyordu. Yüzü mum, daha doğrusu mermer gibi sarıya çalan bir beyazlıktaydı. Kıza tıpatıp benzediğine göre kardeşi olmalıydı. Gözleri kapalıydı, gür siyah saçlarının gölgesi âdeta katılaşmış alnıyle hareketsiz kaşlarına koyu bir leke halinde düşüyordu. Morarmış dudakları arasından kenetlenmiş dişleri görünüyordu. Soluk almıyor gibiydi; bir kolu yere sarkmış, ötekini başının altına almıştı. Elbisesiyle yatıyordu; ceketi ilikliydi, boynundaki kravat sımsıkı bağlanmıştı.

Genç kız:

— Öldü o, öldü!.. diye bir çığlıkla üzerine kapandı. Daha şimdi burada oturup benimle konuşuyordu. Sonra birdenbire düştü, kıpırdanmaz oldu. Ah Tanrım, ne yapayım ben?.. Annem de yok!

Sonra, birdenbire, italyanca:

— Hani doktor Pantaleone? diye seslendi. Doktora gittin mi?

Kapının öbür yanından kısık bir ses:

— Hayır senyora, gitmedim; Lüiz'i gönderdim, cevabını verdi.

Odaya eğri bacaklarıyle badi badi yürüyen ufak tefek bir ihtiyar girdi. Üstünde siyah düğmeli mor bir frak vardı. Geniş beyaz bir kravat bağlamış, kısa keten pantalon, lâcivert yün çorap giymişti. Küçücük yüzü pas renginde kırçıl saçları arasında görünmez olmuştu. İnce örgüler halinde dikleşerek inen bu saçlar ihtiyara tepeli tavuk görünüşü veriyordu. Koyu gri saç yığını arasından seçilen sivri burnuyla yuvarlak sarı gözleri bu benzerliği büsbütün artırıyordu.

İhtiyar, uzun konçlu fotinleri içindeki kısa nikrisli bacaklarından birini kaldırıp öbürünü indirerek:

— Lüiz daha çabuk gider, ben koşamam ki... diye ekledi; ben su getirdim.

Kuru, eğri büğrü parmaklarıyle şişenin dar, uzun ağzını sıkıyordu.

— Ama Emil ölür o zamana kadar! diye bağırdı genç kız ve kollarını Sanin'e uzattı. Ah Beyefendi, *o mein Herr!*.. Hiçbir şey yapamaz mısınız?

Pantaleone adını taşıyan ihtiyar:

— Kan almalı, dedi; inme bu.

Tıp üzerine hiçbir bilgisi olmadığı halde Sanin, on dört yaşında bir çocuğa inme inmiyeceğini kesin olarak biliyordu.

Pantaleone'ye dönerek:

— İnme değil, bayılmış; dedi. Fırça bulunur mu sizde?

İhtiyar minicik yüzünü kaldırdı:

— Efendim?

Sanin almanca ve fransızca olarak:

— Fırça, fırça! diye tekrarladı, elbisesini fırçalıyormuş gibi yaptı. Fırça...

İhtiyar sonunda anladı:

— Ha... fırça!.. *Spazette!* Olmaz olur mu!

— Getirin; çocuğun ceketini çıkarıp ovalayalım.

— Pekâlâ... *Benone!* Başına su dökmiyecek miyiz?

— Hayır... sonra. Çabuk fırçaları getirin.

Pantaleone şişeyi yere bırakarak dışarı koştu ve hemen elinde biri saç, diğeri elbise fırçasiyle döndü. Yanında koşan kıvırcık Pudel cinsinden bir köpek hızla kuyruğunu sallıyor, ihtiyarı, kızı hattâ Sanin'i telâşlarının nedenini öğrenmek ister gibi merakla süzüyordu.

Sanin yatan çocuğun ceketini aceleyle çıkardı, yakasını çözdü, gömleğinin kollarını sıyırdı. Fırçalardan birini alarak olanca gücüyle göğsünü, kollarını ovmağa başladı. Pantaleone eline geçirdiği saç fırçasıyle bütün gayretiyle çocuğun kunduralariyle pantalonunu fırçalıyordu. Kız divanın önünde diz çökmüş, kardeşinin başını iki eliyle tutarak göz kırpmadan yüzünü seyrediyordu.

Sanin hastayı ovuyor, bir yandan da yan gözle kızı süzüyordu. Tanrım, o ne güzellikti!..

III

Biraz irice kartal burnu biçimliydi. Üst dudağını hafifçe ayva tüyleri gölgeliyordu. Teni duru, son derece düzgündü; tıpkı fildişini yada süt amberini andırıyordu. Saçlarının dalgalı parıltıları Palazzo-Pitte'deki Allori'nin *Judith*'inkine benziyordu. En harikulâde tarafı gözleriydi; gözbebeklerini çevreliyen siyah bir çizgiyle muhteşem, zafer saçan, hattâ korkuyla, kederle dumanlandığı sırada bile ışıl ışıl parlayan koyu gri gözler...

Sanin, elinde olmadan, dönmekte olduğu harikalar diyarını hatırladı. Ama İtalya'da bile bunun gibisine raslamamıştı! Kız ağır, intizamsız nefes alıyordu; sanki her soluk alışta kardeşinin nefes almasını bekliyordu.

Sanin çocuğu ovmağa devam ederken yalnız kıza bakmıyordu. Pantaleone'nin orijinal tipi de dikkatini çekmişti. İhtiyar halsiz düşmüştü, tıkanıyordu artık. Fırçayı her vuruşunda durduğu yerde sıçrıyor, inlercesine homurduyordu. Terlemiş saç yığını, kocaman bir bitkinin kökleri gibi bir o yana bir bu yana ağır ağır sallanıyordu.

— Çocuğun kunduralarını çıkarın bari, diyecek oldu Sanin.

Tam o sırada, besbelli bu olağanüstü durumdan heyecanlanan köpek ön ayakları üzerine yatarak havlamağa başladı.

İhtiyar, tıslayan bir sesle:

— *Tartaglia - canaglia!..* diye hışımlandı.

O anda genç kızın yüzü değişti. Kaşları kalktı, gözleri daha irileşti, sevinçle parladı.

Sanin o yana baktı: uzanmış delikanlının yüzüne renk gelmiş, göz kapakları kıpırdanmış, burun delikleri titremişti. Hâlâ kenetli duran dişleri arasından hava çıktı.

Kız:

— Emil!.. diye bağırdı. *Emilio mio!*

İri siyah gözler ağır ağır açıldı. Henüz mânasız olmakla beraber içleri hafifçe gülümsüyordu. Aynı zayıf gülümseme solgun dudaklarına da geçti. Sonra sarkmış kolunu kıpırdattı, hızla göğsünün üstüne koydu.

Ablası doğrularak:

— *Emilio!* diye tekrarladı. Yüz ifadesi o derece duygulu, canlıydı ki insana ya gözlerinden yaş fışkıracak yada kahkaha atacakmış gibi geliyordu.

Dışardan:

— Emil?.. Ne oldu?.. Emil! diye seslendikleri duyuldu.

Odaya hızlı adımlarla temiz giyimli esmer, saçları gümüşîye çalan bir kadın girdi. Yaşlı bir erkek onu takip ediyordu. Genç kız:

— Kurtuldu anneciğim, yaşıyor!.. diye bağırarak gelen kadının boynuna atıldı.

Öteki:

— Ne oldu canım? diye tekrarladı. Girerken Lüiz'le doktora rasladım.

Genç kız olanı biteni anlatırken doktor, kendine gelmeğe başlayan, bir yandan da ortalığı telâşa verdiği için utanıyormuş gibi mahçup mahçup gülümseyen hastaya yaklaştı.

Doktor, Sanin'le Pantaleone'ye döndü:

— Hastaya fırçayla friksiyon yapmışsınız galiba. Çok iyi etmişsiniz; iyi fikir bu. Şimdi tedavimize bakalım...

Delikanlının nabzını yokladı.

— Hımm... Dilinizi göreyim.

Gelen kadın merak ve endişeyle oğlunun üzerine eğildi. Çocuk gözlerini ona kaldırarak gülümsedi ve hafifçe kızardı.

Sanin kendini onların arasında fazla bularak dükkâna geçti. Çıkmak üzereyken genç kız kapıda yetişti, onu durdurdu. Tatlı bir bakışla:

— Gidiyor musunuz? diye sordu . Sizi şimdi alıkoymıyacağım ama bu akşam bize muhakkak gelmelisiniz. Size çok şey borçluyuz. Kardeşimi belki ölümden kurtardınız. Elimizden geldiği kadar şükranımızı ifade etmek isteriz. Annem istiyor... Bize kim olduğunuzu da söyleyecek, gelip sevincimizi paylaşacaksınız. Olmaz mı?

Sanin kekeliyerek:

— Ama ben yarın Berlin'e gidiyorum, dedi.

— Genc gidersiniz, diye atıldı genç kız. Bir saat sonra buyurun, birlikte birer fincan çukulata içeriz. Söz verin geleceğinize... Kardeşimin yanına dönmek zorundayım. Geleceksiniz, değil mi?

Ne yapsın Sanin!

— Geleceğim; diye cevap verdi.

Genç kız aceleyle elini sıktı ve içeriye kaçtı. Sanin dükkândan çıktı.

IV

Bir buçuk saat sonra Rozelli pastanesine döndü. Orada onu akrabadanmış gibi karşıladılar. Emil, kendisine friksiyon yapılan kanapede oturuyordu. Doktor bir reçete yazmış, Emil'i fazla sinirli ve kalp hastalıklarına istidatlı gördüğü için heyecandan kaçınmasını tekrarladıktan sonra gitmişti. Emil'in bundan önce de bayıldığı olurmuş ama hiçbiri bu seferki kadar uzun sürmemiş. Doktor artık tehlikenin atlatıldığını kesin olarak söylüyordu.

Emil, iyileşmeğe yüz tutmuş hastaların haliyle geniş bir robdöşambra sarınmış, annesi boynuna mavi bir yün atkı bağlamıştı; görünüşü âdeta bayram günlerindeki gibi pek neşeliydi. Çevresinde de tam bir bayram havası vardı. Kanapenin karşısında duran küçük masaya fincanlar, çeşitli şuruplarla dolu sürahiler, bisküvit, çörek tabakları, fağfurdan kocaman bir kahvedanlık, hattâ birkaç demet çiçek bile diziliydi. Eski zaman işi iki gümüş şamdanda altı ince mum yanıyordu. Divanın bir yanında bir Volter koltuğu yumuşak kucağını açmış gibiydi. Sanin'i tam da o koltuğa oturttular.

O gün tanışmak zorunda olduğu pastane halkı, pudel Tartaglia ile kedi de dahil olarak oradaydı, hepsi son derece mutlu görünüyordu. Tartaglia keyfinden aksırıyor, yalnız kedi kırıtıp yumulmağa devam ediyordu. Sanin'in kim olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini bir bir anlatması gerekti. Rus olduğunu söyleyince kadınlar hayli şaştı, hattâ çığlıklarını tutamadılar. Sonra ağız birliğiyle almanca telâffuzunu gayet iyi bulduklarını söylediler. Bununla beraber daha kolayına gelirse fransızca konuşmasına müsaade ettiler, ikisi de fransızcayı iyi bilir ve konuşurdu. Sanin bu tekliften hemen faydalandı. "Sanin, Sanin!.." Bayanlar, bir Rus soyadının bu kadar kolay söylenebileceğine ihtimal vermiyorlardı. "Dimitri" adını da pek beğendiler. Yaşlı bayan, *gençliğinde "Demetrio e Palibio"* adında gayet güzel bir opera gördüğünü söyledi ama "Dimitri"yi "Demetrio"dan çok daha güzel buldu. Sanin onlarla bir saat kadar konuştu. Anne kız da hayatlarını inceden inceye anlattılar. Daha çok, genç kızın ak saçlı annesi konuşuyordu. Sanin, adının Leonora Rozelli olduğunu, kocası Ciovanni Batista Rozelli'den dul kaldığını öğrendi.

Rozelli yirmi beş yıl önce Frankfurt'a yerleşerek bu pastaneyi açmıştı. Aslında Viçentzadanmış; biraz asabî mizaçlı, hırçın, üstelik de cumhuriyetçi olduğu halde iyi bir adammış. Bayan Rozelli bunları anlatırken divanın üstünde duvara asılmış kocasının yağlı boya portresini gösterdi. Bayan Rozelli'nin iç çekerek eklediğine göre, "Ressam da cumhuriyetçinin biriymiş"; çünkü portreyi sahibine pek benzetememiş, ölen Ciovanni Battista'yı Rinaldo Rinaldini tipinde, suratsız, aman vermez bir haydut yapmış. Bayan Rozelli'ye gelince; o, "Ölmez *Correggio*'nun renk verdiği kubbelerin harikalarının bulun-

duğu eski, eşsiz Parm şehrinde" doğmuş. Fakat uzun yıllar Almanya'da kaldığı için aşağı yukarı Almanlaşmış. Bayan Rozelli hüzünle başını salladı, sırayla ikisini parmağıyle göstererek, *bu* kızıyla *bu* oğlunun kaldığını ilâve etti. Kızının adının Cemma, oğlununkinin Emil olduğunu söyledi. İkisi de çok iyi, hele Emilio son derece itaatli çocuklarmış.

— Ben itaatsizim, diye karıştı Cemma.

— Aah, sen de cumhuriyetçisin! diye iç çekti annesi. Sonra, işlerinin kocasının sağlığındakine göre kötülediğini, kocasının pastacılikta eşsiz bir usta olduğunu söyledi.

Pantaleone de sert bir halle *"Un grand'uome!"* (Büyük adam) diye doğruladı. Bayan Rozelli de,

— Gene de Allaha şükür, geçinip gidiyoruz; diye sözlerini tamamladı.

V

Annesini dinleyen Cemma kâh gülüyor, kâh iç çekiyor, kâh kadının omuzunu okşuyor veya parmağını tehdit eder gibi sallıyordu; arada bir de Sanin'e bakıyordu. Sonunda kalkıp annesine sarıldı, boynundan, gerdanından öptü. Öteki buna pek güldü, hattâ cırlar gibi bir ses çıkardı.

Sanin'e Pantaleone'yi de tanıttılar. Meğerse adamcağız vaktiyle operada bariton rollerine çıkarmış ama sahneyle ilgisini çoktandır kesmiş, Rozelli ailesinin dostu ile uşak arası bir durumu vardı. Hayli zamandır Almanya'da bulunduğu halde almancayı pek beceremiyor, sadece küfretmesini biliyordu. Ama küfrederken bile kelimeleri doğru dürüst söyliyemiyordu. Almanlarla konuşurken

"Ferroflukt spiççe bubbio" (1) lâfı ağzından düşmezdi. Halkının dili için *"Lingua toscana in bocca romana"* (2) denilen Sinigallia'dan olduğu için italyancayı mükemmel konuşuyordu. Emilio nazlanıyor, henüz bir tehlike atlatmış veya nekahat devrindeki hasta halinin keyfini çıkarıyordu. Zaten her şey ev halkının onu hayli şımarttığını gösteriyordu. Çekingen bir halle Sanin'e teşekkür etti, bütün ilgisi şurubun, şekerin üzerindeydi. Sanin iki büyük fincan pek nefis çukulata içip hesapsız bisküvit yemek zorunda kaldı. Bisküvitin birini ağzına koyarken Cemma yenisini önüne sürüyordu; reddetmek mümkün değildi. Az zamanda kendini evinde gibi hissetmeğe başladı. Vakit inanılmaz derecede çabuk geçiyordu. Rozelli ailesine Rusya hakkında epey bilgi verdi: iklimi, muhiti, Rus köylüsünü, bilhassa kazakları, 812 muharebesini, Büyük Petro'yu, Kremlin'i, Rus şarkılarını, kilise çanlarını anlattı. Hepsinin büyük, hayli uzaktaki ülkemiz hakkındaki bilgisi son derece zayıftı. Hattâ Bayan Rozelli, oradakilerin deyişiyle Frau Lenore, bir sorusiyle Sanin'i bayağı şaşırttı: Geçen yüzyılda Petersburg'da inşa edilen meşhur Buz Sarayı (3) hâlâ yerinde duruyor muydu?.. Ölen kocasının *Bellezze delle arti* adındaki kitabında bu konuda pek meraklı bir makale okumuştu.

Sanin:

— Siz Rusya'da hiç yaz olmaz mı sanıyorsunuz? diye sorunca Frau Lenore o ana kadar Rusya'yı, karın hiç

---

(1) *Ferfluchte Spitzbube* - Almanca "Mel'un hilekâr" anlamına gelir.

(2) Toskana dili lâtin dudaklarında...

(3) Buz Sarayı Çariçe Anna İohannovna devrinde, 1740'da, hasta çariçeyi eğlendirmek için yapılmıştı. Buz Sarayında evlendirilen saray cücelerinden bir çift, zifaf gecesi donmamak için birbirlerini çimdikleyip, ısırıp, yumruklaşmışlardı.

erimediği, herkesin kürk giydiği bir yer olarak düşündüğü cevabını verdi. Erkeklerin hepsi askermiş, milletçe, pek konuksevermişler, köylüler de kuzu gibi itaatlıymış!

Sanin ana kıza memleketi hakkında daha doğru bilgiler vermeğe çalıştı. Söz Rus müziğine gelince hemen bir şarkı söylemesini istediler, odadaki küçücük klavseni gösterdiler; klavsende siyahla beyaz tuşlar yer değişmişti. Sanin nazlanmadan oturdu, sağ elinin iki, sol elinin baş, orta ve serçe parmağiyle çalarak burnundan gelen ince bir sesle önce "Sarafan" (1), sonra "Kaldırım boyunca" şarkılarını söyledi. Bayanlar sesiyle müziği övdüler, ama en çok Rus dilinin yumuşaklığından, tannanlığından hoşlanmışlardı. Güfteleri tercüme etmesini istediler. Sanin isteklerini yaptı. Ama "Sarafan"ın, hele "Kaldırım boyunca..."nın (bunu fransızcaya *"Sur une rue pavée une jeune fille allait à l'eau"* (2) diye çevirmişti) sözleri dinleyicilere Rus şiirindeki inceliği iletemezdi. Bunun üzerine Glinka'nın bestelediği Puşkin'in şiiri "o harikulâde anı hatırlıyorum ben..."i önce şiir halinde okuyup tercüme etti, sonra hazin mısraların sırasını biraz şaşırarak müzikle okudu. Bu defa bayanlar taşkın bir hayranlık içindeydiler. Frau Lenore rusçayı italyancaya bile benzetti. "Mgnovenye"yı (3) *"o vieni"*; "Somnoy"u (4) *"siam noi"* ilh... ile karşılaştırdı. Pussekin diye telâffuz ettiği Puşkin ve Glinka'nın isimlerinden bile yakınlıklar buluyordu. Daha sonra Sanin onlardan bir şeyler söylemelerini rica etti. Onlar da kendilerini naza çekmediler. Frau Lenore klavsene geçti, Cemma ile birkaç düetle

(1) Sarafan - Rus kadınlarının milli elbisesi.

(2) Kaldırım taşlariyle döşeli bir sokaktan bir genç kız suya gidiyordu.

(3) Mgnovenye - Rusça an, lâhza anlamına gelir.

(4) Somnoy - benimle birlikte...

"Stornelli' okudu. Annenin vaktiyle güzel bir kontralto sese sahip bulunduğu anlaşılıyordu; kızın sesi zayıfça ama tatlıydı.

VI

Sanin, Cemma'nın sesine değil, kendisine hayrandı. Biraz geride, yandan oturarak genç kızın zarif endamının, şair Benediktov'un o zamanlar pek gözde olan şiirlerinde dilinden düşürmediği palmiyelerle bile kıyaslanamıyacağını düşünüyordu. Şarkının içli yerlerinde gözlerini yukarı kaldırdıkça bu bakışa göğün bile dayanamayıp yarılacağını sanıyordu. Hattâ omzunu kapıya dayamış, çenesini ağzına kadar gevşek bağlanmış kravatına gömerek azametli bir bilgiç tavriyle dinleyen ihtiyar Pantaleone bile güzel kızın yüzünü zevkle seyrediyordu; oysaki onun alışmış olması gerekirdi!

Kızıyle birlikte düeti bitiren Frau Lenore, Emilio'nun da çok güzel, pürüzsüz bir sesi olduğunu söyledi. Fakat o sıralar tam ses değişme çağındaydı, sesi çatlıyordu, bu yüzden şarkı söylemesi yasaktı. Ama Pantaleone misafirleri şerefine eski günleri hatırlayabilirdi! Pantaleone hemen kabardı, kaşlarını çatarak, saçlarını kabarttı. Böyle şeyleri çoktandır bıraktığını, oysaki gençliğinde nice kimseyle aşık atabildiğini söyledi. O, bugünkü viyaklayıcıların topuklarına bile ulaşamıyacağı gerçek ses sanatkârlarının yaşadığı büyük devrin adamıydı; Vareze'li Pantaleone Çippatola, terbiye görmüş bir sese sahipti. Modena'da bir gün seyirciler ona defne yaprağından bir çelenk sunmuşlar, hattâ bu münasebetle tiyatrodakiler birkaç beyaz güvercin uçurmuşlardı. Ayrıca, Tar-

busski adında arkadaşı bir Rus prensi *"il principe Tarbusski"* o geceki ziyafette onu hep Rusya'ya çağırmış, dağlar kadar altın vadetmişti. Ama o, Dante'nin memleketi - *il paese del Dante!* - İtalya'dan ayrılmak istememiş. Sonra birtakım terslikler olmuş ama hep kendi yüzünden...

İhtiyar buraya gelince sözünü keserek birkaç defa iç çekti, başını eğdi. Sonra, tekrar şan'ın klasik devrinden, dindarca bir saygı duyduğu ünlü tenor Garsia'dan bahsetmeğe başladı.

— Ne adamdı!.. diye bağırdı. Büyük Garsia... *"il grand Garsia"* bugünkü tenor bozuntuları gibi *tenoracci* ile okumağa tenezzül etmezdi: hep göğüsten, göğüsten - *voce di petto, si!*

İhtiyar ufacık kuru yumruğuyle dantelâlı yeleğine hızla vurdu.

— Hem ne aktördü! Yanardağdı, *signori miei,* yanardağ, *un Vesuvio!* Onunla *dell'illustrissimo maestro Rossini*'nin Otello'sunda beraber oynamak şerefini kazanmıştım. Garsia Otello, ben Yago idim. Şu cümleyi okurken...

"L'i... ra daver... so daver... sol il fato
io più no... no... non temero!"

— Bütün tiyatro titriyordu, *signoi miei!* Ama ben de geri kalmıyordum, ben de arkasından:

"L'i... ra daver... so daver... so il fato
Tèmer più non dovro!"

— Ondan sonra o, birdenbire, bir şimşek gibi, bir kaplan gibi:

"Morro!.. ma vendicato..." diye çıkıyordu.

— Yahut *"Matrimonio Segreto"*dan meşhur *Pria che*

spunti aryasını okurken... *Il grand Garcia, "I cavalli di galoppo"*yu söyledikten sonra *"Senza posa cacciera"* nasıl okuyordu bilir misiniz... Harikaydı bu, *com'è stupendo!* Bakın ne yapıyordu...

İhtiyar gayet süslü bir pasaja başladı ama onuncu notada tökezledi, öksürdü, elini sallayıp bize sırtını döndü ve:

— Ne diye eziyet ediyorsunuz bana... diye mırıldandı.

Cemma oturduğu iskemleden fırladı, "Bravo, bravo!" diye canla başla alkışlıyor, zavallı ıskartalık Yago'nun omuzlarına sevgiyle vuruyordu. Yalnız Emil merhametsizce gülüyordu. La Fontaine'in dediği gibi:

— Bu yaş merhamet nedir bilmez.

Sanin, ihtiyar ses sanatkârını teselli etmek istedi, onunla son seyahatinde çat pat öğrendiği italyancasıyle konuşmağa başladı. *"Poese del Dante, dove il si suona"* dan bahsetti. Bu cümle ile *"Lasciate ogni speranza"* genç turistin İtalyan şiir alanında bütün hamulesiydi. Fakat Pantaleone iltifatlarına kulak asmadı, çenesini kravatının altına her zamankinden çok soktu. Hırçın bir tavırla gözlerini alabildiğine açtı, bu haliyle kuşa, kızgın bir kargaya veya atmacaya benziyordu. Tam o sırada Emil, o yaştaki bütün şımarık çocuklarda olduğu gibi yüzü hafifçe kızararak ablasına döndü. Misafiri eğlendirmek istiyorsa, pek başarılı olduğu Maltz'in ufak komedilerinden birini okumaktan daha iyi şey yapamıyacağını söyledi. Cemma güldü, kardeşinin eline bir fiske vurdu.

— Hep bunları icadedersin zaten!

Gene de kalkıp odasına gitti, az sonra elinde ufak bir kitapla döndü. Masaya geçip lâmbanın karşısına oturdu,

etrafına baktı. "Dikkat!" mânasında İtalyanlara has bir hareketle parmağını kaldırdı, okumağa başladı.

VII

Maltz 30 yıllarında (1) ortaya çıkmış Frankfurt'lu bir edebiyatçıydı. Akıcı bir üslûpla, yerli lehçeyle yazdığı komediler pek derin olmamakla beraber eğlenceli, canlı bir mizah havası taşıyordu. Frankfurt'lu tipleri büyük ustalıkla çizmişti. Cemma gerçekten tam bir artist gibi okuyordu. Her şahsı, karakterini iyice belirterek canlandırıyor, İtalyanlığın verdiği mimik kabiliyetinden bol bol faydalanıyordu. Bunak bir kocakarı, bön bir belediye reisi rolü yaparken ne tatlı sesine ne de güzel yüzüne acıyor, en komik işmizazlardan kaçınmıyordu. Gözlerini kırpıyor, burnunu büzüyor, dilini peltekleştirip cırlak bir sesle konuşuyordu. Okurken hiç gülmüyordu ama dinleyiciler (Pantaleona'den başka, çünkü ihtiyar, söz *ferroflucto Tedesco*'ya (2) gelince hışımla dışarı çıkmıştı, hep bir ağızdan kahkahayı basarak okumasını kesince o da kitabı dizlerine bırakıp başını arkaya atıyor, çınlayan bir sesle gülüyordu. Kara, yumuşak bukleleri boynunda ve sarsılan omuzlarında zıp zıp zıplıyordu. Gülme kesilince kitabı tekrar alıyor, çehresine gereken mânayı vererek ciddî ciddî okumağa devam ediyordu. Sanin hayret etmekten kendini alamıyordu. En çok, bu ideal derecede güzel yüzün nasıl olup da bazan komik, bazan âdeta bayağı bir mânâ alabilmesine şaşıyordu. Cemma'nın en az başardığı "jeunes premières" dedikleri genç kız rol-

(1) 1830-40 yılları.
(2) Mel'un Alman.

leriydi. Hele aşk sahnelerini hiç beceremiyordu. Bunu kendi de hissediyor, hafiften alaya alır gibi haller takınıyordu. Sanki bütün bu heyecanlı yeminlere, yüksek söz lere inanmaz gibiydi. Zaten yazar da böyle kısımlardan imkân derecesinde kaçınmıştı.

Sanin akşamın nasıl geçtiğinin farkına varmadı, yolculuğunu ancak saat onu çalınca hatırladı. Oturduğu yerden arı sokmuş gibi fırladı.

Frau Lenore:

— Ne oldunuz? diye sordu.

— Bugün Berlin'e gitmem gerekiyordu: posta arabasında yer ayırttım.

— Kaçta kalkıyor arabanız?

— On buçukta.

— Nasıl olsa yetişemezsiniz, dedi Cemma. Kalın, biraz daha okuyayım.

Frau Lenore merak etti:

— Bilet parasını tam mı verdiniz?

— Tastamam.

Sanin'in oldukça üzgün bir hali vardı. Cemma gözlerini kısarak ona baktı ve güldü. Annesi hemen azarladı:

— Delikanlının boşuna parası yandı, sen de eğleniyorsun.

— Ne olur, iflâs etmez ya! Biz de onu avutmağa çalışırız. Limonata içer misiniz?-

Sanin bir bardak limonata içti. Cemma tekrar Maltz'i eline aldı, âlem devam etti.

Saat on ikiyi çalarken Sanin vedalaşmağa başladı.

Cemma:

— Artık birkaç gün Frankfurt'ta kalmak zorundasınız, dedi. Aceleniz ne? Başka şehirde bundan fazla eğlence bulacak değilsiniz ya!

Biraz sustu, sonra:

— Vallahi olmaz, diye ekledi, gülümsedi:

Sanin ses çıkarmadı. Meteliksiz kaldığı için para istemeğe niyetlendiği Berlinli bir arkadaşından cevap gelene kadar ister istemez Frankfurt'ta kalacağını düşündü.

Frau Lenore de:

— Kalın kalın, dedi. Sizi Cemma'nın nişanlısı Bay Karl Klüber'le tanıştırırız. Bugün, mağazasında çok meşgul olduğu için gelemedi... Her halde Tzeil'de en büyük yün-ipek mağazasını görmüşsünüzdür. Oranın şefidir. Sizinle tanıştığına pek memnun olacak.

Bu haber Sanin'e nedense biraz dokundu. Aklından, "Bahtiyar nişanlı!" diye geçirdi. Cemma'ya baktıkça gözlerinde alaylı bir mâna sezer gibi oldu. Kalkarak ev sahiplerini selâmladı.

— Şu halde yarın gene görüşürüz, değil mi? dedi Frau Lenore.

Cemma da soran değil, başka türlü olamazmış gibi, tasdik eden bir sesle:

— Yarın görüşürüz; diye tekrarladı.

— Görüşürüz.

Emil, Pantaleone ve Tartaglia onu sokağın köşesine kadar uğurladılar. Pantaleone dayanamadı. Cemma'nın okumasından ötürü duyduğu memnuniyetsizliği açıkladı:

— Ayıp değil mi! Maskaralık ediyor, cırlıyor - *una carricatura! Mèrope, Clytemnestre* gibi yüksek, trajik rollere çıkması gerekirken pis Alman karılarının taklidini yapıyor. Bunu ben de yaparım. İşte:

Pantaleone kafasını uzatarak iki elinin parmaklarını açtı, kısık bir sesle:

— Merz, kerz, şmerz:... diye geveledi.

Tartaglia ona havlamağa başladı. Emil kahkahayla güldü. İhtiyar sert bir tavırla dönüp eve yürüdü.

Sanin ,eşyasını kabul salonunda bıraktığı Beyaz Kuğu oteline mahiyeti oldukça belirsiz bir neşeyle döndü. Almanca, fransızca, italyanca konuşmalar hâlâ kulaklarında çınlıyordu.

Yeni yerleştiği mütevazi odada yatağa girince'

— Nişanlıymış... diye mırıldandı. Ne güzel kız! Peki ama ben ne diye kaldım burada?..

Gene de ertesi gün Berlin'li arkadaşına mektup yolladı.

VIII

Giyinmeğe vakit bulamadan otel uşağı iki misafirin geldiğini haber verdi. Biri Emil'di; ikincisi boylu boslu, yakışıklı genç bir erkekti. Bu, güzel Cemma'nın nişanlısı *Herr* Karl Klüber'di.

İhtimal, o sıralar, bütün Frankfurt'ta başka tek bir mağazada Bay Klüber gibi nazik, kibar, vakur ve tatlı dilli bir şef yoktu. Giyiminin kusursuzluğu, vücudunun heybeti ve doğrusunu söylemek gerekirse biraz soğuk, resmî, tam ingilizvari (B. Klüber iki yıl İngiltere'de kalmıştı) olmakla beraber tavırlarının zerafeti, hep aynı ölçüdeydi. Bu yakışıklı, oldukça ağır, son derece terbiyeli ak pak gencin, büyüklerin önünde el pençe divan durup küçüklere emretmeğe alışık olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu. Dükkânında, tezgâh başında müşterilerde bile saygı uyandırdığı yüzde yüzdü. Olağanüstü derecede namuslu olduğundan şüphe edilemezdi. Sert kolalı yakalarına bakmak yetiyordu! Gür sesi de insanı hayal kırıklığına uğratmıyordu: kendinden emin ve canlı bir tarzda

konuşuyordu. Fazla hızlı olmamakla beraber, sadalarında âdeta tatlılık vardı. Böyle bir ses maiyetindeki tezgâhtarlara "Şu koyu kırmızı Lyon kadifesi topunu çıkarın!" yahut "Hanımefendiye sandalye getirin" diye emirler vermek için biçilmiş kaftandı.

Bay Klüber kendini takdimle başladı. Bunu ayaklarını bitiştirip topuklarını hoş, zarif bir hareketle vurarak öyle asîl bir eğilmeyle yaptı ki, kim görse, "Bu adamın iç çamaşırları da ruhu da birinci sınıf!" derdi. Sanin'e uzattığı eli son derece bakımlıydı. Her tırnağı ayrı işlenmişti. Süet eldivenli sol elinde ayna gibi parlayan şapkası vardı; şapkanın altından öbür eldiven sarkıyordu. Bay Klüber üstün bir almancayla, müstakbel akrabası olan nişanlısının kardeşine bu kadar önemli hizmette bulunan yabancı beyefendiye saygısını, minnetini sunmak istediğini söyledi. Emil'den bahsederken şapkayı tutan sol elini ona doğru uzattı, Emil de utanmış gibi pencereye döndü, parmağını ağzına soktu. B. Klüber, yabancı beyefendinin hoşuna gidecek bir şey yapabilirse memnun olacağını ekledi. Sanin oldukça zahmetle ve gene almanca, çok memnun kaldığı, hizmetinin konuşulmağa değmez derecede önemsiz olduğu cevabını verdi; misafirlerine oturmayı teklif etti. *Herr* Klüber teşekkür etti, hemen frağının kuyruğunu ikiye ayırarak sandalyeye oturdu. Ama öyle hafif, öyle iğreti oturdu ki insan, "Nezaketen oturdu bu adam, hemen yerinden fırlayacak..." demekten kendini alamıyordu. Gerçekten bir an sonra zıplarcasına doğruldu, mahçuplukla, dans eder gibi bir iki ayak değiştirdi, sonra yazık ki mağazasına dönmek için acele ettiğini söyledi. İş her şeyden önce; geldiği için fazla kalamıyacağını ama ertesi, pazar günü Frau Lenore ile Fraulein Cemma'nın rızasiyle Soden'e bir gezinti tertiplediğini haber verdi. Gezintilerine yabancı beyefendiyi da-

vet ederek huzuriyle şeref vermeyi esirgemiyecğini ümit ettiğini söyleyerek sözünü bitirdi.

Sanin, bu şerefi esirgememeğe söz verdi. Herr Klüber ikinci defa kendini takdim etti, sonra nohut rengi pantalonunu sevimli bir şekilde ışıldatarak yepyeni kunduralarını aynı sevimlilikle gıcırdatarak odadan çıktı.

IX

Sanin'in "biraz oturma" davetinden sonra bile yüzü pencereye çevrili durmağa devam eden Emil, yarının akrabası çıkar çıkmaz soldan çark etti. Çocukça bir halle ezilip büzülerek, kızararak Sanin'e, yanında biraz daha kalıp kalamıyacağını sordu.

— Bugün çok daha iyiyim, ama doktor henüz çalışmama izin vermedi.

Sanin her halis Rus gibi bir şeyle meşgul olmamak için ilk önüne çıkan bahaneye sevindi.

— Kalın, beni hiç rahatsız etmiyorsunuz.

Emil teşekkür etti, kısa zaman sonra ona da, yerine de alıştı. Eşyayı bir bir inceledi, hemen hemen hepsinin nereden alındığını, ne işe yaradığını sordu. Traş olmasına yardım etti, bunu yaparken, bıyık bıraksa daha hoş olacağı fikrini de açıkladı.

Sonunda annesine, ablasına, Pantaleone'ye, hattâ Tartaglia'ya ve hayatlarına ait bir sürü ayrıntı anlattı. Emil'in ilk çekingenliğinden eser kalmamıştı. Sanin'e karşı büyük bir yakınlık duyuyordu. Ama bu, bir gün önce hayatını kurtardığı için değildi, sadece Sanin'i çok cana yakın bir adam buluyordu. Emil, Sanin'e bütün sırlarını açmakta gecikmedi. En çok annesinin onu tüccar yapmak istediğini anlatırken heyecanlandı. Halbuki o, do-

ğuştan bir sanatkâr, müzisyen, ses artisti olduğuna yüzde yüz emindi; hattâ Pantaleone bile ona hak veriyordu. Ama annesini etkileyen B. Klüber bu bakımdan Bayan Rozelli'den yanaydı. Zaten Emil'i tüccar yapmak düşüncesi de B. Klüber'e aitti, ona göre bu dünyada en itibarlı meslek tüccarlıktı. Başlıca emeli yünlü ve kadife satmak, ahaliyi aldatarak, *"Narren - ober Russen Preise"* (ahmakça veya Rus fiyatı) alabilmekti (1).

Sanin tuvaletini bitirip Berlin'e mektup yazdıktan sonra Emil:

— Ee, artık bize gidelim! dedi.

— Pek erken olmaz mı?

Emil sokularak:

— Ziyan yok, dedi. Gidelim. Önce postaneye uğrarız, oradan da bize. Cemma sizi görünce memnun olacak. Öğle yemeğini de bizde yersiniz. Anneme benim için, geleceğim hakkında birkaç söz de söylersiniz.

— Hadi gidelim öyleyse, dedi Sanin. Otelden çıktılar.

X

Cemma Sanin'i görünce gerçekten sevindi. Frau Lenore de gayet dostça karşıladı. Bir gün önce ikisinde de iyi bir tesir bıraktığı belliydi. Emil yemeğe ait bazı hazırlıklar yapmak için dışarı çıktı. Çıkarken Sanin'in kulağına:

(1) Eskiden, belki hâlâ da öyledir; her yıl mayıstan itibaren Ruslar büyük gruplar halinde Frankfurt'a giderlerdi. Arkasından bütün dükkânlarda her şeyin fiyatı fırlardı. Bu fiyatlara *Narren* veya malesef *Russen Preise* demek âdet olmuştu. (Yazarın notu).

— Unutmayın! diye fısıldadı.

— Unutmam; cevabını verdi Sanin.

Frau Lenore'nin keyfi pek yerinde değildi, yarım başağrısı vardı. Koltuğunda yarı uzanmış yatıyor, kımıldamamağa çalışıyordu. Cemma geniş sarı bir blûz giymiş, belini siyah bir kemerle sıkmıştı. Hafifçe sararmıştı, gözlerini koyu renk halkalar çevreliyordu. Ama bu, gözlerinin parıltılarını azaltmamıştı, yüzündeki solgunluk, keskin çizgilerine esrarlı bir mâna, aynı zamanda hoş, tatlı bir hava veriyordu. O gün Sanin'i en çok Cemma'nın ellerinin güzelliği etkiledi. Genç kız saçlarını düzeltirken ve parlak bukleleriyle oynarken Sanin'in bakışları uzun, kıvrak, Raphael'in "Fornarina"sındaki gibi birbirinden ayrık parmaklarından ayrılamıyordu.

Dışarısı çok sıcaktı; Sanin yemekten sonra gitmeğe davrandı ama evdekiler, böyle bir günde oturduğu yerde kalmanın en iyisi olduğunu söyleyince itiraz etmedi. Oturdukları arka oda hayli serindi; pencereler akasyalarla dolu ufak bir bahçeye bakıyordu. Bir sürü bal, eşek, yaban arısı, altın sarısı çiçeklerin kapladığı dallar arasında hep birlikte vızıldaşıp duruyordu. Bu ses odaya yarı kapalı pancurlarla inik storların arasından giriyor, dışarının kavurucu sıcağını hatırlatıyordu; güneşten korunmuş, sevimli odanın serinliği bu yüzden bir kat daha tatlı geliyordu.

Sanin bir gün önceki gibi bol bol konuştu; ama bu defa ne Rusya'dan, ne de Rus yaşayışından bahsetti. Yemekten sonra, muhasebe dersine çalışmak için B. Klüber'in mağazasına gönderilen genç arkadaşının gönlü olsun diye sözü sanatla ticaretin fayda ve zararlarına getirdi. Frau Lenore'nin ticareti tutmasına şaşmadı, bunu bekliyordu; ama işin garibi Cemma da ondan yana çıkıyordu.

Elini kuvvetle kaldırıp indirerek:

— Sanatkârsan, hele ses sanatkârıysan yüzde yüz birinci sınıf olmalısın; diye fikrini savunuyordu. İkinci olmak hiçbir işe yaramaz; birinciliğe ulaşıp ulaşamıyacağını da kimse temin edemez.

Konuşmaya katılan Pantaleone, (emektar ve ihtiyar bir adam olduğu için, hanımlarının yanında oturabilirdi, zaten İtalyanlar etikete fazla düşkün değildir), tabiî tamamen sanattan yanaydı. Doğrusunu söylemek gerekirse, savunma şekli hayli zayıftı; daha çok, sanatkâr olmak için her şeyden önce *d'un certo estro d'insperuzione* - bir çeşit ilham - sahibi olmak gerektiğinden bahsediyordu. Frau Lenore:

— Sende de vaktiyle bu *estro* vardı tabiî, dedi, ama sonunda...

Pantaleone somurttu:

— Benim düşmanlarım vardı.

— Emil'de dediğin *"estro"* olsa bile düşmanları çıkmayacağını nereden biliyorsun?

(Frau Lenore, kolaylıkla senli benli olan bütün İtalyanlar gibi Pantaleone'ye "sen" diye hitap ediyordu.)

Pantaleone, öfkeyle:

— Öyleyse satıcı yapın onu! dedi. Ciovan'-Battista pastacıydı ama sağ olsaydı bunu istemezdi.

— Hayır, kocam Ciovan'-Battista aklı başında bir adamdı. Gençliğinde, bazı taşkınlıkları oldu ama...

İhtiyar dinlemiyordu bile. Yeniden:

— Aah Ciovan'-Battista!.. diyerek odadan çıktı.

Cemma, Emil bir yurtsever olup bütün gücünü İtalya'nın kurtuluşuna vakfetmek isteseydi şüphesiz, böyle yüksek, kutsal bir vazife uğruna rahat bir geleceğin feda edilebileceğine inanıyordu, ama tiyatro için asla! Bunun üzerine Frau Lenore, kızına, bari kardeşini doğru

yeidan çıkarmaması için yalvarmağa başladı; kendisinin azılı bir cumhuriyetçi olması yeterdi. Sözlerini tamamlar tamamlamaz inlemeğe, başının "çatlıyacak gibi" ağrıdığından sızlanmağa başladı. (Misafire saygı göstermek için kıziyle fransızca konuşuyordu.)

Cemma hemen annesine koştu, alnını kolonyayla ovduktan sonra yavaşça üflüyor, yanaklarından öpüyor, başının altına yastıklar koyarak konuşmamasını söylüyor, tekrar öpüyordu. Daha sonra yarı şakacı yarı duygulu bir sesle Sanin'e annesinin zamanında ne mükemmel, ne güzel bir kadın olduğunu anlatmağa başladı.

— Hem siz "eskiden" dediğime bakmayın; annem şimdi de enfes! Gözlerine bakın bir kere...

Cemma hemen cebinden beyaz bir mendil çıkardı, annesinin yüzünü örttü, sonra yukardan aşağı, yavaş yavaş çekerek Frau Lenore'nin önce alnını, sonra kaşlarını, gözlerini açtı. Annesine, gözlerini açmasını söyledi. Kadın istediğini yaptı; Cemma hayranlık çığlığını tutamadı. (Frau Lenore'nin gözleri gerçekten çok güzeldi.) Sonra mendili yüzünün daha az biçimli olan alt kısmından çabucak kaydırarak gene annesinin boynuna sarıldı. Frau Lenore gülüyor, başını biraz öteye çevirip yalandan karşı koymaya çabalıyordu. Kız da annesiyle hem güreşir gibi yapıyor, hem sokuluyordu. Hareketlerinde Fransızlara has kedi yumuşaklığından çok bir güç, İtalyan zerafeti seziliyordu.

Sonunda Frau Lenore yorgun olduğunu söyledi. Cemma, koltuğunda biraz kestirmesini tavsiye etti.

— Biz de Rus Beyefendiyle "sessiz sessiz... küçücük fareler gibi..." olacağız.

Frau Lenore cevap olarak gülümsedi, gözlerini kapadı, birkaç göğüs geçirmeden sonra daldı. Cemma hemen yanındaki alçak iskemleye yerleşiverdi. Artık hiç

kımıldanmıyordu, yalnız arada bir parmağını dudaklarına götürüyor, öbür eliyle annesinin başının altındaki yastığı tutuyordu. En ufak hareketinde Sanin'e yan yan bakıyor, susmasını işaret ediyordu. Nihayet genç adam da uyuşmuş gibi hareketsiz kaldı. Loş odanın şurasında burasında eski zaman işi yeşil bardaklarda canlı birer nokta halinde parlayan taze, muhteşem güllerin, koltuğunda, kollarını tevazu ile kavuşturmuş, sevimli yorgun yüzünü kar gibi beyaz yastığın çevrelediği uyuklayan kadının meydana getirdiği manzarayı seyre doyamıyordu. Buna pek sevimli, zeki, temiz, karanlıkta kaldığı halde ışıldayan gözleriyle tarif edilmez derecede güzel olan genç kız da ekleniyordu. Neydi bu gördükleri: rüya mı, masal mı?.. Hem onun ne işi vardı burada?

XI

Dükkânın kapısındaki çıngırağın sesi duyuldu. Pastaneye başında kürklü şapkayla, kırmızı yelek giymiş bir köylü delikanlı girdi. Sabahtan beri hiç müşteri gelmemişti. Yemekte Frau Lenore, Sanin'e, iç çekerek:

— İşler kesat! diye dert yanmıştı.

Hâlâ uyuyordu; Cemma, yastığın altından kolunu çekmeğe korkarak Sanin'e:

— Siz bakıverin, diye fısıldadı.

Sanin parmaklarının ucuna basarak dükkâna geçti. Delikanlı yüz yirmi beş dirhem nane şekeri istedi. Sanin kapı aralığından Cemma'ya yavaşça:

— Ne alacağım? diye sordu.

Cemma aynı fısıltıyla:

— Altı kröyçer; cevabını verdi.

Sanin şekeri tarttı, bulduğu kâğıttan bir külâh yaptı, içine şekeri koydu ama döktü. Bir iki kere tekrarladı, hep döktü. Sonunda şekeri verdi, parasını aldı. Delikanlı şapkasını midesine bastırarak tutuyor, arada bir eliyle çekiştiriyor, Sanin'e şaşkınlıkla bakıyordu. Bitişik odada Cemma ağzını eliyle kapamış kıkır kıkır gülüyordu. Bu müşteri öbürlerine yol açtı; birbiri ardınca gelmeğe başladılar. Sanin, "Elim uğurlu..." diye düşündü. İkinci gelen bir bardak badem sübyesi, üçüncüsü yarım okka şeker istedi. Sanin işlerini gördü, parayı aldıktan sonra sübye için az, şeker için iki kröyçer fazla hesapladığı anlaşıldı. Cemma kıs kıs gülmeğe devam ediyordu; Sanin de gayet neşeliydi, bambaşka, mutlu bir hali vardı. Hep böyle tezgâh arkasında durarak sübyeler, şekerler satmak istiyor, sevimli mahlûkun gözlerinde dostça bir alayla onu kapıdan seyretmesini arzuluyordu. Pencerelerin önündeki kestane ağaçlarının gür yeşilliği arasından sızılarak dükkân öğleden sonrası güneşinin yeşilli sarılı ışığıyle dolacak, kalbini tatlı bir tembellik, sonsuzluk duygusu ve ilk gençlik keyfi saracaktı.

Dördüncü müşteri bir fincan kahve istedi. Bu sefer (Emil henüz B. Klüber'in mağazasından dönmediği için) Pantaleone'ye başvurmak gerekti. Sanin tekrar Cemma'nın yanına geçti. Frau Lenore hâlâ uyuyordu; kızı buna pek memnundu.

— Uyursa, yarım başağrısı geçer, diyordu.

Sanin, tabiî hep fısıldayarak yaptığı satışları anlatmağa başladı. Büyük bir ciddiyetle pastanede satılan bazı şeylerin fiyatını soruyor, Cemma da aynı ciddiyetle cevaplar veriyordu. Bir yandan da ikisi de, pek hoş bir oyun oynadıklarının farkındaymış gibi, kıs kıs gülüyorlardı. Birdenbire sokakta *"Freischütz"*den *"Durch die Fel-*

der, durch die Auen" (1) aryasını çalan lâternanın sesi duyuldu. Acıklı sadalar durgun havada ıslıklı, tiz sesler halinde duyuluyordu. Cemma silkindi.

— Eyvah, annemi uyandıracak!

Sanin sokağa fırladı, lâternacıyı eline birkaç kröyçer sıkıştırarak susturdu. Tekrar içeri girince Cemma hafifçe başını eğerek ona teşekkür etti. Sonra dalgın bir tebessümle ve duyulur duyulmaz bir sesle, Maks'ın ilk aşkın bütün şüphelerini ifade ettiği Weber'in güzel melodisini kendisi mırıldanmağa başladı. Arkasından, Sanin'e, *"Freischütz"* operasını bilip bilmediğini, Weber'i sevip sevmediğini sordu. Kendisi İtalyan olduğu halde bu müziği her şeyden çok sevdiğini ekledi. Weber'den şiire, romantizme, o zamanlar herkesin elinden düşürmediği Hoffmann'a atladılar.

Frau Lenore uyumağa devam ediyordu, hattâ hafifçe horluyordu. İnik pancurların aralığından sızılan güneş ışığı ince çizgiler halinde belirsizce ama durmadan hareket ediyor, yerde, odadaki eşyada, Cemma'nın elbisesi üzerinde, çiçeklerde ve yapraklarında geziniyordu.

XII

Cemma, Hoffmann'dan pek hoşlanmıyor, hattâ onu sıkıcı buluyordu. Hikâyelerinin bulutlu, kuzeye has havası kızın açıklıktan hoşlanan güneyli tabiatına aykırıydı. Oldukça küçümseyerek:

— Masal bunlar, çocuklar için yazılmış şeyler! dedi.

Üstelik Hoffmann'da şiir kıtlığı da buluyordu. Ama, adını unuttuğu uzun bir hikâyesi vardı ki bunu pek be-

(1) "Tarlalardan, çayırlardan..."

ğeniyordu; daha doğrusu hikâyenin başlangıcı hoşuna gitmişti, sonunu ya hiç okumamış ya unutmuştu. Hikâyede gencin biri bir yerde, galiba pastanede fevkalâde güzel bir kızla karşılaşıyor; kız Yunanlıymış. Kızın yanında esrarengiz, tuhaf, kötü bir ihtiyar varmış. Delikanlı ilk bakışta kıza âşık oluyor. Kız, sanki kurtarması için yalvarır gibi ona hüzünlü hüzünlü bakıyor. Genç, bir an dışarı çıkıp pastaneye döniince artık ne kızı ne de ihtiyarı görebiliyor. Kızı aramağa çıkıyor, her yerde taze taze izlerine rastıyor ama bir türlü hiçbir yerde ele geçiremiyor onu... Güzel kız ebediyen kayboluyor onun için... Fakat genç yalvaran bakışını asla unutamıyor, belki de hayatında biricik mutluluk umudunu böylece yitirdiğini düşünerek azap duyuyor.

Hoffmann'ın hikâyesinin sonu herhalde böyle değildi ama, Cemına'nın hatırladığı buydu.

— Bana öyle geliyor ki, hayatta bu gibi karşılaşmalar ve kaybedişler tahminimizden çok olur, dedi.

Sanin ses çıkarmadı; biraz sonra Bay Klüber'den söz açtı. Ondan ilk defa bahsediyordu; o zamana kadar aklına da gelmemişti zaten.

Bu defa Cemma cevap vermedi. Düşünceli bir tavırla gözlerini öbür yana çevirmiş, şahadet parmağının tırnağını dişliyordu. Sonra nişanlısını övdü, ertesi gün için tertipledığı gezintiden bahsetti ve Sanin'e kaçamak bir bakışla bakarak yeniden sustu.

Sanin söz açacak konu bulamıyordu. Birden odaya, gürültüyle koşarak Emil girdi. Frau Lenore uyandı; Sanin çocuğun gelişine sevindi.

Frau Lenore koltuğundan kalktı. Pantaleone yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Aile dostu, eski ses sanatkârı aynı zamanda evin ahçılığını yapıyordu.

XIII

Sanin yemekten sonra da gitmedi, kaldı. Hep o kavurucu sıcağı öne sürerek bırakmıyorlardı. Sıcak hafifleyince bahçede akasyaların gölgesinde kahve içmeği teklif ettiler. Sanin kabul etti. Kendini gayet iyi hissediyordu. Hep bir örnek, sakin kayar gibi giden bu hayatın da kendine göre büyük bir çekiciliği vardı. Sanin kendini zevkle bırakmıştı; o günden olağanüstü bir şey istemediği gibi yarını düşünmüyor, dünü de aklına getirmiyordu. Cemma gibi bir kızın yanında olmak yeterdi! Yakında ondan belki de temelli olarak ayrılacaktı. Fakat *Uhland*'ın romanslarındaki gibi: "Aynı kayık onların hayatın sakin sularından götürdükçe sevin, keyfine bak ey yolcu!" Mutlu yolcu da her şeyi hoş, sevimli buluyordu.

Frau Lenore ona Pantaleone ile birlikte üç kişilik bir *"tresette"* partisi teklif etti. Sanin İtalyanların bu basit iskambil oyununu çabucak öğrendikten sonra birkaç kröyçer de verdi. Hayatından pek memnundu. Pantaleone Emil'in ricası üzerine pudel Tartaglia'ya marifetlerini yaptırdı. Tartaglia değnekten atladı, "konuştu" yani havlayıp aksırdı, burnuyla kapıyı kapadı, efendisinin terliğini getirdi. Sonunda, başında eski bir asker şapkasıyle ihaneti yüzünden İmparator Napoléon'un acı acı azarladığı Mareşal Bernadotte'yi temsil etti. Napoléon rolünü Pantaleone yapıyordu tabiî. Pek güzel de başarıyordu. Kollarını göğsünde çaprazlamış, üç köşeli şapkasını gözlerine kadar indirerek fransızca sert, kaba bir sesle konuşuyordu, hem de ne fransızcayla! Tartaglia efendisinin önünde büzülmüş, kuyruğunu kısmış, yana yatık şapkasının siperi altından gözlerini kırpıştırarak mahçupluklа bakıyordu. Vakit vakit Napoléon sesini yükselttikçe Ber-

nadotte ard ayakları üzerine dikiliyordu. Nihayet Napoléon, sonuna kadar fransızlığından vazgeçmemesi gerektiğini unutarak:

— *Fuori traditore!* diye haykırdı.

Bernadotte olanca hızıyle divanın altına kaçtı ama hemen sevinçli bir havlamayla temsilin bittiğini haber vermek ister gibi tekrar çıktı. Seyircilerin hepsi güldü, en çok Sanin gülüyordu.

Cemma'nın kendine has sevimli, sürekli, hafif çığlıklı gene de pek sesli olmayan bir gülüşü vardı. Bu gülüş Sanin'i öyle tahrik ediyordu ki, ince çığlıkları duydukça Cemma'yı öpesi geliyordu.

Gece oldu. Bundan fazla oturulmazdı artık. Hepsiyle birkaç defa "Yarın görüşüz!" diyerek vedalaştıktan sonra (Emil'le kucaklaştı da) eve yollandı. İçinde kâh gülen, kâh düşünceli, kâh sakin, hattâ kayıtsız ama her haliyle çok çekici bir genç kız hayali götürüyordu. Kâh geniş açılmış, gündüz ışığı gibi aydınlık, neşeli, kâh kirpikleriyle gölgelenmiş derin, gece gibi koyu gözler, garip, tatlı bir ısrarla kafasındaki bütün başka hayalleri, şekilleri siliyordu.

Bay Klüber'i, Frankfurt'ta kalmasının sebebini - kısacası dün onu heyecanlandıran şeylerin hiçbirini bir kerecik olsun hatırlamamıştı.

XIV

Sanin hakkında da birkaç söz söylemeli.

İlkin, hayli yakışıklı bir erkekti. Boylu boslu, biçimli yapılıydı. Yüz hatları yumuşak, sevimli, mavi gözlerinin bakışları tatlıydı. Sarışındı; pembe-beyazdı. En göze çarpan özelliği, yüzündeki neşeli, güven dolu, açık, baş-

tan insana aptalca gibi gelen ifadeydi. Bu ifade yarısı bozkır olan uçsuz bucaksız, refah bölgelerimizde boşluk içinde doğup büyümüş "beyzadeler"e hastır. Sanin'in salma salına bir yürüyüşü vardı, konuşması peltekçeydi; birisi ona baktı mı yüzüne hemen çocukça bir gülümseme yayılıyordu. Bunlara bir de tazeliği, gürbüzlüğü, her bakımdan ölçüsüz yumuşaklığı eklenirse Sanin'in portresi ortaya çıkar. Asla aptal değildi, epey şeyler kapmıştı. Avrupa seyahatlerine rağmen ruh körpeliğini kaybetmemişti. O zamanki gençliğin en kalbur üstü olanlarının bile içini kemiren endişe ve kaygılardan onun pek haberi yoktu.

Son zamanlarda edebiyatımızda, "yeni insan" aramak için harcanan boş gayretlerden sonra içi her şeye rağmen taze, Petersburg'a gönderilen Flensburg istiridyeleri gibi taze delikanlı tipleri çizilmeğe başlandı. Sanin onlara benzemiyordu. Bir kıyaslama yapmak gerekirse onu genç, yaprakları kıvır kıvır verimli topraklı bahçelerimizde yeni aşılanmaya başlanan bir elma ağacına, daha doğrusu, eski "beylerin" haralarında yetişmiş fıstık gibi besili, pırıl pırıl, kalın bacaklı, üç yaşlarında, henüz ipinden çekilerek koşuya alıştırılan nazlı bir taya benzetmek mümkündü. Sanin'le ilerde, hayat onu hayli hırpaladıktan, gençlikte kazandığı koruyucu tabaka yok olduktan sonra karşılaşanlar onu bambaşka bir insan olarak görmüşlerdir.

Ertesi gün, Sanin henüz yataktayken odasına üstünde yabanlık elbisesi, elinde ince bir bastonla, saçları iyice pomatlanmış Emil daldı. Herr Klüber'in arabayla hemen geleceğini, havanın çok güzel olacağını, her şeyi hazırladıklarını, ama annesinin başı tekrar ağrıdığı için gelemiyeceğini bir solukta anlattı. Kaybedecek bir daki-

ka bile olmadığını söyleyerek Sanin'i acele ettiriyordu. Gerçekten, bay Klüber geldiği zaman Sanin henüz giyiniyordu. Kapıyı vurarak girdi, bel kırıp selâm verdi; istedikleri kadar bekleyeceğini söyledi. Sonra saldalyeye oturarak zarif bir hareketle şapkasını dizine dayadı.

Alımlı mağaza şefi iyice şıklaşmış, bol bol koku sürünmüştü. Her hareketiyle odaya ince bir parfüm dalgası yayılıyordu. Geniş, açık bir arabayla geldi; arabaya, güzel olmamakla beraber iri yarı, kuvvetli bir çift at koşuluydu. Bir çeyrek sonra bu arabayla Sanin, Klüber ve Emil pek cakalı bir halle pastanenin kapısına geldiler. Bayan Rozelli kesin olarak gezintiye katılamıyacağını söyledi. Cemma da annesinin yanında kalmak istedi ama öteki onu kovarcasına gönderdi âdeta:

— Kimseyi istemem, yatacağım ben! diyordu. Dükkânda kalacak başka birisi olsaydı Pantaleone'yi de sizinle birlikte yollardım.

— Tartaglia'yı alabilir miyim? diye sordu Emil.

— Tabiî.

Tartaglia hemen sevinçli bir telâşla arabacının yanına tırmandı, oturup yalanmağa başladı; halinden, böyle gezintilere alışık olduğu belliydi. Cemma başına kahve rengi kurdelâyla bağlı bir şapka giymişti. Şapkanın kenarı öne kıvrıktı, yüzünü iyice gölgeliyordu. Gölgenin sınır çizgisi tam dudaklarının üstüne düşüyordu. Genç kızın dudakları katmerli bir gülün yaprakları gibi bakir, tatlı bir pembelikteydi, aralarından dişleri belli belirsiz, çocukça bir saflıkla parlıyordu. Cemma ile Sanin arka sıraya yan yana oturdular. Klüber'le Emil karşılarına geçti, Pencerede Frau Lenore'nin solgun yüzü göründü. Cemma annesine mendil salladı, araba hareket etti.

Saden, Frankfurt'tan yarım saat mesafede, ufak bir

şehirdir. Güzel manzaralı bu kasaba Rusya'da göğsü zayıf kimseler için şifalı sulariyle tanınmaktadır. Frankfurt halkı ise oraya eğlenmeğe gider; çünkü Saden'in güzel bir parkı, iri ıhlamur ve akça ağaçların gölgesinde bira, kahve içilecek çeşitli "Wirtschaft"ları vardır. Frankfurt'tan Saden'e yol Main'in sağ kıyısını izler. Yol boyunca meyva ağaçları sıralanmıştır. Araba mükemmel bir şosede aheste aheste yol alırken Sanin belli etmeden Cemma'nın nişanlısına karşı aldığı tavrı inceliyordu: İlk olarak birlikte görüyordu. Cemma'nın duruşu sakin ve sadeydi ama her zamankine göre biraz daha ölçülü, daha ciddî davranıyordu. Herr Klüber'de kendine ve çevresine mütevazi, kibar bir eğlence için izin vermiş bir büyüğün edası vardı. Sanin onda Cemma'nın etrafında fazla dönen Fransızların "empressement" (1) dedikleri hali görmedi. Bay Klüber bu işi çantada keklik saydığı için fazla üstüne düşüp heyecanlanmağa lüzum görmüyordu. Hoşgörür tavrını bir an olsun elden bırakmıyordu. Hattâ yemekten önce Saden'in gerilerine düşen ormanlıklarda yaptıkları uzun gezintilerde tabiat güzelliğine hayran olurken bile, tabiata karşı da arasıra âmirlik sertliği beliren aynı hoşgörürlüğü vardı. Meselâ bir dereyi, manzarayı güzelleştiren birkaç kıvrım yapmadan dümdüz aktığı için tenkit etti; bir ispinozun ötüşünü pek yeknesak buldu.

Cemma sıkılmıyordu, görünüşte memnun bir hali vardı. Ama Sanin'in karşısında eski Cemma yoktu. Solmuş denemezdi, güzelliği belki her zamankinden daha göz alıcıydı, ama ruhu kapanmış, âdeta kabuğuna çekilmişti. Şemsiyesini açmış, eldivenlerinin düğmelerini çözmeden acelesiz, tahsilli kızlar gibi vakur bir halle yürüyor,

(1) Üstüne düşme.

az konuşuyordu. Emil de serbest değildi; hele Sanin büsbütün sıkılmıştı. Her şeyden başka, almanca konuşulduğu için de çekiniyordu. Aralarında yalnız Tartaglia'nın keyfi yerindeydi! Çılgın gibi havlayarak önüne çıkan ardıç kuşlarının peşine düşüyor, hendekleri, ağaç kütüklerini atlayarak olanca hızıyle bir su birikintisine dalıyordu. Acele acele içtikten sonra silkiniyor, kırmızı dili dışarda, tiz bir cırlamayla ok gibi koşmağa devam ediyordu. Bay Klüber topluluğu neşelendirmek için elinden geleni yapıyordu. Misafirlerinden gür yapraklı bir meşenin gölgesine oturmalarını rica etti, sonra ceketinin yan cebinden "Knalarbsen - oder du sollst und wirst lachen!" (Fişekler - yahut gülmelisin ve güleceksin!) adlı ufak kitabı çıkararak içindeki kısa mizahî fıkraları okumağa başladı. Belki on iki tane kadar okudu ama kimsede fazla bir neşe uyandırmadı. Yalnız Sanin nezaket göstererek sırıtıyor bir de Bay Klüber her fıkradan sonra vazife yapıyormuş gibi kısa kısa gene de hoşgörür bir tavırla gülüyordu. On ikiye doğru Saden'in en iyi lokantasına gittiler.

Yemek ısmarlanacaktı. Bay Klüber yemeği her tarafı kapalı olan "Gartensalon" (kameriye) de yemelerini teklif etti. Fakat Cemma birdenbire terslendi, yemeği mutlaka açık havada, bahçede, lokanta binasının önündeki ufak masalardan birinde yiyeceğini söyledi. Hep aynı insanlarla bulunmaktan bıktığını yeni çehreler görmek istediğini ekledi. Masalardan birkaçını yeni gelen müşteriler tutmuş, oturuyorlardı bile.

Bay Klüber "nişanlısının kaprisi"ne hoşgörürlükle boyun eğerek gidip başgarsonla görüşürken Cemma dudaklarını kısmış, önüne bakıyordu. Sanin'in ısrarlı, soran bakışını üzerinde hissediyor, buna kızıyordu galiba. Nihayet Bay Klüber döndü, yemeğin yarım saat sonra ha-

zır olacağını haber verdi. Yemeğe kadar bir parti kiy oynamayı teklif etti. Bunun iştah açmak için birebir olduğunu da hafiften kıkırdayarak söyledi. Doğrusu bu oyunun ustasıydı. Topu savururken kabadayıca pozlar alıyor, zarif bir şekilde adalelerini oynatıyor, aynı zerafetle ayağını havaya kaldırarak hız alıyordu. Atlet yapılıydı. Elleri de beyaz, güzeldi, ellerini sildiği mendil altın yaldızlı zengin Hint ipeğindeydi.

Yemek zamanı gelince sofraya geçtiler.

XVI

Alman yemeğinin nasıl şey olduğunu bilmeyen var mı? İlkin, şişkin hamur parçalariyle yağı kıt, tarçınlı bir çorba. Arkasından yanında vıcık vıcık patatesler, gevşek pancar rendesi ve çiğnenmişe benzeyen Moskof kökü ile mantar gibi kuru, yağlı bir et geldi. Bunu, rengi mora çalar kapari ve sirkeyle yapılmış yılan balığı, reçelli kızartma ve her yemekte eksik olmayan ekşimtrak terbiyesiyle *"Mehlspeise"* dedikleri bir çeşit puding takibetti. Ama bira ile şaraba diyecek yoktu. Saden lokantası müşterilerine böyle bir yemek ikram etti. Yemek gene de gayet hoş geçti. Gerçi kimsede coşkun bir neşe yoktu; hattâ Bay Klüber *"Sevdiğimizin şerefine!"* (Was wir lieben!) diye kadehini kaldırdığı zaman bile coşan olmadı. Her şey fazlasıyle ağırbaşlı, kibardı. Yemekten sonra sulu, açık renk, tam bir Alman kahvesi getirdiler. Bay Klüber gerçek bir centilmen gibi sigara içmek için Cemma'dan izin istedi. Fakat tam o sırada hiç hesapta olmayan, doğrusu pek tatsız hattâ yakışıksız bir şey oldu.

Bitişik masalardan birinde Main garnizonu subaylarından birkaçı oturuyordu. Bakışlarından ve aralarında-

ki fısıldaşmalardan, Cemma'nın güzelliğinin onları pek etkilediği belliydi. Aralarından biri Frankfurt'ta bulunmuş olmalıydı, çünkü ikide bir genç kıza aşinalıkla, onun kim olduğunu bilerek bakıyordu. Bir aralık yerinden kalkarak elinde bardakla Cemma'nın oturduğu masaya yaklaştı. Subaylar hayli içmişti, masaları şişe doluydu. Cemma'ların masasına gelen subay çok genç, sarışın, yakışıklı, yüzü de oldukça sevimli bir adamdı, yalnız içtiği şaraptan çehresi değişmişti. Yanaklarında tik vardı, kızarmış gözleri fıldır fıldır dönüyordu, bakışları küstahlaşmıştı. Arkadaşları ilkin onu tutmağa çalıştılar, sonunda "bakalım ne olacak" gibilerden bıraktılar.

Subay, hafifçe sallanarak Cemma'nın önünde durdu, zorla yükselttiği bir sesle:

— Frankfurt'un ve bütün dünyanın kahvehane güzelinin şerefine içiyor, (bardağını dibine kadar dikledi) mükâfat olarak tanrısal parmaklarının kopardığı şu çiçeği alıyorum!

Subayın sesinde bir zorlama, bir bocalama vardı. Cemma'nın tabağının yanındaki gülü kaptı. Cemma önce şaşırdı, korktu ve müthiş sarardı... Sonra ansızın korkunun yerini hiddet aldı, saçlarının diplerine kadar kızardı, küstahın yüzüne çevrilmiş gözlerinden korkunç hiddeti okunuyordu. Subay kızın bakışları altında bozuldu, anlaşılmaz bir şeyler mırıldanarak selâm verdi, kendi masasına döndü. Arkadaşları ona gülerek ve hafiften alkışlayarak karşıladılar.

Bay Klüber birden oturduğu sandalyeden kalktı, uzun boyunun olanca azametiyle dikildi. Şapkasını başına geçirdi. Sonra vakarla ama pek yüksek olmayan bir sesle:

— *Unerhört!.. Unerhörte Frechheit!..* (İşitilmiş şey değil!.. İşitilmemiş bir küstahlık!) dedi, hemen sert bir

tavırla garsonu çağırarak hesabı istedi, arabanın hazırlanmasını emretti.

Hakarete maruz kalındığı için buranın kendini bilen insanların yeri olmadığını ekledi. Bu sırada yerinde hareketsiz oturan, göğsü hızla kabarıp inen Cemma gözlerini Bay Klüber'e dikti, onu da tıpkı subaya baktığı gibi süzdü. Emil öfkeden tir tir titriyordu.

Bay Klüber aynı sert sesle:

— Buyurun *mein Fraulein!* dedi. Burada fazla kalmak sizin için uygun olmayacak. Lokantada otururuz.

Cemma ses çıkarmadan kalktı, Bay Klüber'in uzattığı koluna girdi, lokantaya doğru yürüdüler. Bay Klüber'in yürüyüşü, tavrı, yemek yedikleri yerden uzaklaştıkça heybetleşiyor, azameti artıyordu. Zavallı Emil peşlerinden süklüm püklüm geliyordu.

Bay Klüber, ceza olarak bir kröyçer bile bahşiş vermediği garsonla hesap görürken Sanin hızlı adımlarla subayların masasına yaklaştı. Cemma'yı tahkir eden genç arkadaşlarına sırayla gülü koklatıyordu.

Sanin ona fransızca olarak, tane tane:

— Beyefendi, demin namuslu bir insana, taşıdığınız üniformaya yakışmayan bir hareket yaptınız, dedi. Size küstahın, terbiyesizin biri olduğunuzu söylemek için geldim.

Genç subay yerinden fırladı ama ondan daha yaşlı bir subay, el hareketiyle onu durdurdu, yerine oturttu. Sonra Sanin'e dönerek, o da fransızca, bu kızın akrabası, kardeşi yahut nişanlısı olup olmadığını sordu.

— Bir şeysi değilim, diye karşılık verdi Sanin; Rusum ben. Ama bu küstahlığa dayanamadım. İşte kartım, adresim; subay bey beni arayabilir.

Sözünü tamamladıktan sonra Sanin kartvizitini masaya fırlattı, çevik bir el hareketiyle masadaki subaylar-

dan birinin önündeki tabağa düşürdüğü Cemma'nın gülünü kaptı. Genç subay tekrar ayağa fırlamak istedi, arkadaşı:

— *Dönhof, sei still!* (Uslu dur Dönhof!) diyerek onu gene bırakmadı. Sonra yerinde doğruldu, elini kasketine götürerek, sesinde ve halinde oldukça saygıyla ertesi sabah alay subaylarından birinin evinde onu rahatsız edeceğini Sanin'e bildirdi. Sanin bir baş selâmıyle karşılık verdi, aceleyle arkadaşlarının yanına gitti.

Bay Klüber, Sanin'in ne yokluğunun ne de subaylarla görüşmesinin farkına varmış gibi davrandı, arabayı koşmağa uğraşan arabacıyı sıkıştırıyor, ağırlığına kızıyordu. Cemma da Sanin'e bir şey söylemedi, hattâ ona bakmıyordu bile. Kaşlarının çatılışı, sararmış dudaklarının kısılışı, duruşundaki hareketsizlik canının ne kadar sıkıldığını açıkça gösteriyordu. Yalnız Emil Sanin'le, konuşmak, haber almak için can atıyordu. Sanin'in subaylara yaklaştığını, kâğıda benzer beyaz bir şey verdiğini görmüştü. Zavallı çocuğun kalbi kopacak gibi çarpıyordu, yanakları alev alevdi. Sanin'in boynuna atılarak, ağlamak yada onunla birlikte hemen oraya koşup o melun subaylarla dövüşmek istiyordu. Ama kendini tuttu, sadece kibar Rus arkadaşının her hareketini incelemekle yetindi.

Sonunda arabacı arabayı hazırladı, hepsi oturdu; Tartaglia'nın arkasından Emil de arabacının yanına yerleşti. Orada hem daha serbestti, hem de nefret ettiği Klüber'in burnunun dibinde olmaktan kurtuluyordu.

Herr Klüber yol boyunca durmadan konuştu, tek başına konuştu. Ona ne kimse karşılık veriyor, ne de söylediklerini doğruluyordu. En çok, kameriyede yemek yemek teklifinin kabul edilmeyişiyle yapılan hata üstünde duruyordu. Sözü dinlenmiş olsaydı hiçbir tatsızlık

çıkmazdı. Daha sonra Bay Klüber, hükümetin subaylara haddinden fazla yüz vermesine, disiplinsiz oluşlarına, toplumun sivil elemanlarına yeter derecede saygı göstermediğine dair bazı sert hattâ hayli serbest fikirler ortaya attı. Bütün bu haller zamanla memnuniyetsizlik doğurabilir; bu da ihtilâle doğru bir adım olabilirdi... Klüber, acıdığını gösteren ama gene de gayet ciddî bir halle iç çekerek, Fransa'nın bunun hazin bir örneği olduğunu söyledi. Bununla beraber iktidara saygı beslediğini, asla, asla bir ihtilâlci olamıyacağını, yalnız böyle bir azgınlığı hoş görmediğini söylemekten kendini alamadığını ekledi. Arkasından, ahlâkla ahlâksızlık, terbiye, edep, haysiyet üzerine birkaç beylik lâf etti.

Daha yemekten önceki gezinti sırasında Bay Klüber'den pek memnun görünmeyen, hattâ halinden utanıyor gibi Sanin'den uzak duran Cemma, "lâfazanlığı" süresince nişanlısından açıkça utandı! Yolun sonunda âdeta azap içindeydi. Sanin'le hiç konuşmadığı halde ona birdenbire yalvarır gibi baktı. Sanin de, sadece Cemma'ya acıyor, Bay Klüber'e pek o kadar kızmıyordu. İçinden, gizliden gizliye, şuur altı bir duyguyla, ertesi gün düello teklifi alması ihtimaline rağmen o günkü olaylara seviniyordu.

Azaplı *partie de plaisir* (1) nihayet sona erdi. Sanin Cemma'yı pastanenin önünde arabadan indirirken, geri aldığı gülü sessizce eline bıraktı. Cemma kıpkırmızı oldu, elini kuvvetle sıktı, gülü hemen sakladı. Sanin vakit erken olduğu halde eve girmek istemedi. Cemma da onu çağırmadı. Zaten kapıya çıkan Pantaleone, Frau Lenore'nin uyuduğunu haber verdi. Emilio çekingen bir tavırla Sanin'le vedalaştı; âdeta kaçıyordu ondan, öylesine hay-

(1) Eğlenti.

ret içindeydi! Klüber, Sanin'i otele götürdü, resmî bir halle vedalaştı. Bütün kendini beğenmişliğine rağmen dürüst bir adam olan Almanın içi pek de rahat değildi. Hepsi aynı huzursuzluğu duyuyordu.

Bununla beraber Sanin'deki huzursuzluk duygusu çabuk dağıldı. Yerine anlaşılmaz ama hoş, hattâ sevinçli bir hal geldi. Odasında ıslık çalarak dolaşıyor, canı hiç bir şey düşünmek istemiyordu, kendinden pek memnundu.

XVII

Ertesi sabah bir yandan giyiniyor, bir yandan da "Görüşmeğe gelecek subayı 10'a kadar beklerim - ondan sonra kendisi beni arasın!" diye düşünüyordu. Fakat Almanlar erkencidir, saat dokuz olmadan uşak Sanin'e, Teğmen *(Der Herr Seconde Lieutenant)* fon-Richter'in kendisiyle görüşmek istediğini haber verdi. Sanin çabucak ceketini sırtına aldı, içeri buyurmalarını söyledi. Bay Richten; Sanin onu daha yaşlı tahmin ettiği halde çocuk denecek kadar genç bir subaydı. Tüysüz yüzüne heybet vermek istiyor, beceremiyordu. O kadar sıkılmıştı ki, sandalyeye otururken kılıcına takılarak az kalsın yere kapaklanıyordu. Sanin'e yutkunarak, kekeliyerek, bozuk bir fransızcayla arkadaşı Baron fon-Dönhof tarafından geldiğini söyledi. Bay fon-Zanin'den, bir gün önce sarfettiği hakaretamiz sözleri için tarziye istiyordu. Bay fon-Zanin bunu reddederse, Baron fon-Dönhof'un düello istediğini ekledi. Sanin, özür dilemek niyetinde olmadığını, düello teklifini kabul ettiğini bildirdi. Fon-Richter kekeliyerek, bu konuda kiminle, ne zaman ve nerede görüşebileceğini sordu. Sanin, onu saat ikide bekleyeceğini, o

saate kadar kendine bir şahit bulacağını söyledi. Kendi kendine, "Hangi şeytanı şahitliğe bulayım!" diyordu.

Fon-Richter kalkarak gitmeğe hazırlandı. Kapıda durdu; vicdan azabı duyuyor gibiydi. Dönerek, Sanin'e, arkadaşı Baron fon-Dönhof'un dünkü olayda bir dereceye kadar suçlu olduğunu kabul ettiği için hafif bir tarziye "des exghises lechères" (1) ile yetineceğini söyledi. Sanin kendini suçlu görmediği için hiçbir şekilde tarziye vermeğe niyetli olmadığı cevabını verdi.

Fon-Richter daha çok kızardı:

— Şu halde dostça birer kurşun atmanız zorunlu oluyor.

— Bunu anlayamadım, havaya mı ateş edeceğiz?

Teğmen büsbütün bozularak:

— Yo, onu demek istemedim.. diye gevelemeğe başladı. Olay, kibar insanlar arasında geçtiğine göre sandım ki...

Sonra sözünü keserek:

— Şahidinizle konuşurum; dedi, odadan çıktı.

Subay odadan çıkınca Sanin kendini sandalyeye bıraktı, gözlerini yere dikti. "Nedir bu başıma gelenler?" diye düşündü. Hayatım boşanmış zembereğe döndü. Dünüm, yarınım silindi gitti. Tek gerçek, Frankfurt'ta bulunuşum ve birisiyle bir şeyden dolayı dövüşecek olmam..." Aklından zoru olan bir teyzesini hatırladı: kadıncağız bir yandan oynar, bir yandan da şöyle bir tekerleme söylerdi:

"Teğmenciğim,
Hıyarcığım,
Sevgiliciğim
Gel oynayalım canım!"

(1) Bozuk fransızca telâffuzla *des excuses légères.*

Sanin kahkahayla güldü, teyzesi gibi, "Teğmenciğim! Gel oynayalım canım!" diye mırıldandı. Sonra yükses sesle:

— Ee, vakit kaybetmeden harekete geçmeliyim! diye bağırdı, yerinden fırladı. O anda odaya elinde bir mektupla Pantaleone girdi. İhtiyar:

— Kapıyı birkaç kere vurdum, cevap vermediğiniz için evde yoksunuz sandım; dedi, mektubu uzattı. Sinyorina Cemma'dan...

Sanin, âdeta makinalaşmış bir halle mektubu aldı, zarfı açarak okudu. Cemma malûm mesele için merak ettiğini, onunla hemen görüşmek istediğini yazıyordu. Mektubun konusunu bildiği anlaşılan Pantaleone:

— Sinyorina çok merak ediyor; diye başladı. Ne yaptığınıza bakıp sizi ona götürmemi söyledi.

Sanin ihtiyar İtalyana baktı, biraz düşündü. Birdenbire aklına bir şey geldi. İlk anda düşündüğünü mümkün olmayacak derecede garip buldu. Sonra kendi kendine:

— Peki ama neden olmasın? diye mırıldandı, yüksek sesle:

— Bay Pantaleone! dedi.

İhtiyar silkindi, çenesini kravatının içine sokarak gözlerini Sanin'in gözlerine dikti.

— Dünkü olayı biliyor musunuz? diye devam etti Sanin.

Pantaleone dudaklarını oynattı, kocaman tepeliğini salladı:

— Biliyorum.

(Emil eve gelir gelmez olanı biteni anlatmıştı.)

— Demek biliyorsunuz. Pekâlâ. Şimdi bir subay buradaydı. O terbiyesiz herif beni düelloya çağırıyor. Tek-

lifini kabul ettim ama şahidim yok. *Siz* bana şahitlik etmek ister misiniz?

Pantaleone ansızın titredi, kaşlarını alnına sarkan saçlarının altında görünmez oluncaya kadar kaldırdı. Sonra, o ana kadar fransızca konuştuğu halde bu sefer italyanca:

— Yüzde yüz dövüşmek zorunda mısınız? diye sordu.

— Evet. Aksine hareket etmek, ölünceye kadar rezil olmak demektir.

— Hımm... Ben şahitliğe razı olmazsam başkasını mı arıyacaksınız?

— Arıyacağım... yüzde yüz böyle...

Pantaleone yere bakıyordu.

— Bir şey sormama müsaade edin Sinyor dö-Zanini: düellonuz birisinin şerefini gölgelemiyecek mi?

— Zannetmem. Her ne hal ise, başka çare yok.

— Hımm!.. (Pantaleone'nin suratı kravatının altına daha çok girdi.) Sonra, birdenbire:

— Peki ama şu ferroflukto Klüberio, o ne yapıyor? diye bağırdı, başını kaldırdı.

— O mu? Hiç.

— Ke! *(Che)* (1)

Pantaleone küçümser bir tavırla omuz silkti. Sonra titrek bir sesle:

— Ne olursa olsun, bugünkü düşük halime rağmen bir efendi - *un galant'-uomo!* olduğumu anladığınız için size teşekkür borçluyum, dedi. Böyle hareket etmekle siz de öz beöz bir *galant'-uomo* olduğunuzu ispat ettiniz. Teklifinizi düşünmem gerek.

— Vaktimiz pek dar aziz Bay Çi...çippa...

---

(1) Çevirmesi güç olan, "Eh" gibi bir mânaya gelen İtalyanca bir nida. (Yazarın notu)

— ...tola. Sadece bir saat rica edeceğim. Arada velinimetlerimin kızı var. Bunun için düşünmek zorundayım... bana bu düşer! Bir saat... üç çeyrek saat sonra kararımı öğrenirsiniz.

— Peki; bekliyeceğim.

— Şimdi şey... Sinyorina Cemma'ya ne cevap götüreyim?

Sanin bir kâğıda, "Üzülmeyin aziz arkadaşım; diye yazdı. Belki üç saate kadar size gelirim - o zaman her şeyi anlarsınız. İlginize candan teşekkürler."

Kâğıdı Pantaleone'ye verdi. Öteki bunu ihtimamla yan cebine yerleştirdi ve bir kere daha:

— Bir saat sonra! diye tekrarlayıp kapıya doğruldu, ama ansızın döndü, koşarak Sanin'e yaklaştı, elini kaptığı gibi yeleğine bastırdı. Gözlerini havaya kaldırarak:

— Asil delikanlı! Yüksek kalp! *(Nobil giovanotto... Gran cuore!)* diye bağırdı. Şu zayıf ihtiyarın mert elinizi sıkmasına izin verin!

Sonra sıçrayarak geriledi, ellerini havaya kaldırarak salladı ve çıktı.

Sanin arkasından baktı, o günkü gazeteyi alarak okumağa başladı. Ama gözleri mânasını anlamadan satırlar üzerinde kayıyordu.

XVIII

Bir saat sonra garson, Sanin'in odasına yeniden girerek yıpranmış, kirli bir kartvizit uzattı. Kartta:

"Varezeli Pantaleone Çippatola, Altes Moden Dükünün saray şarkıcısı" yazılıydı.

Garsonun peşinden Pantaleone de çıkageldi. Kıyafetini tepeden tırnağa değiştirmişti. Sırtında rengi atmış, sararmış siyah frakla beyaz pikeden bir yelek vardı. Yeleği zarif kıvrımlariyle bir köstek süslüyordu; akikten ağır bir mühür dar siyah pantalonunun üstüne sarkmıştı. Sağ elinde tavşan tüyünden, siyah bir şapka, solunda iki kalın süet eldiven vardı. Kravatını daha gevşek ve her zamankinden yüksek bağlamıştı. Yeleğinin kolalı göğsüne "Kedi gözü" denilen taşlı bir iğne takmıştı. Sağ elinin şehadet parmağında, üzerinde iki birleşmiş elle ortalarında alevli bir kalp bulunan bir yüzük vardı. İhtiyardan sandık, kâfur ve misk kokusu geliyordu. Halindeki telâşlı resmiyet en kayıtsız seyirciyi bile etkileyecekti. Sanin onu ayakta karşıladı.

Pantaleone fransızca olarak:

— Şahidinizim, dedi. Vücudunu öne uzatarak yarı beline kadar eğildi; bunu yaparken dans eder gibi topuklarını birleştirip ayak uçlarını ayırdı.

— Talimat almağa geldim. Dövüşünüz amansız mı olacak?

— Neden amansız olsun aziz Bay Çippatola! Dünkü sözlerimi dünyada geri almam ama canavar da değilim. Az sonra hasmımın şahidi gelecek. Ben bitişik odaya geçerim, siz onunla kararlaştırırsınız. Emin olun, bu hizmetinizi ömrümün sonuna kadar unutmayacağım; size bütün kalbimle minnettarım.

— Şeref her şeyden önce gelir! dedi Pantaleone. Sanin'in oturma teklifini beklemeden kendini koltuğa bıraktı. Fransızcayla italyancayı karıştırarak:

— Şu ferroflukto spiçe bubbio, diye başladı; şu tezgâhtar parçası Klüberio doğrudan doğruya kendisine düşen ödevi anlamamış, yahut korkmuşsa talihine küssün!.. Beş para etmez herifin biri, o kadar! Düello şartlarına

gelince, şahidiniz olmam sebebiyle çıkarınız benim için kutsaldır. Paduadayken Beyaz Dragunlardan (1) bir alay gelmişti. Subayların bazılariyle çok iyi görüşürdüm. Usullerini nizamlarını bilirdim. Sizin Prinçipe (Prens) Tarbuski ile bu konuyu epey konuşmuştuk... Öbür şahit hemen gelecek mi?

— Gelir nerdeyse...

Sanin sokağa baktı:

— İşte geliyor, diye ekledi.

Pantaleone ayağa kalkıp saate baktı, tepeliğini düzeltti, pantalonunun paçasından sarkan bir bağı aceleyle pabucunun içine soktu. Genç teğmen, deminki gibi yüzü kızarmış, aynı mahçup halle odaya girdi.

Sanin düello şahitlerini birbirlerine tanıştırdı:

— *Mr. Richter, sous-lieutenant! Mr. Zippatola, artiste.*

Teğmen ihtiyar İtalyanı görünce biraz şaşırdı. Ya birisi kulağına, takdim edilen "artistin" aynı zamanda ahçılık ettiğini fısıldasa ne derdi acaba? Ama Pantaleone öyle bir tavır takındı ki, gören, düelloyu onun gündelik işlerinden sanırdı. Besbelli tiyatroculuk mesleğinde aklında kalanlardan çok faydalanıyordu; şahitlik vazifesini bir çeşit rol sayıyordu. Bir an teğmenle konuşmadan karşılıklı durdular.

Akik mühürüyle oynayan Pantaleone:

— Nasıl, başlayalım mı? diye sessizliği bozdu.

— Başlayalım, dedi teğmen. Yalnız... hasımlardan birinin bulunması...

— Sizi hemen başbaşa bırakacağım beyler!

Sanin yatak odasına geçip kapıyı örttü. Yatağa uzanarak Cemma'yı düşünmeğe başladı. Düello şahitleri-

(1) Bir süvari sınıfı.

nin konuşması kapı kapalı olduğu halde duyuluyordu. Fransızca konuşuyor, ikisi de kendi şiveleriyle dili berbat ediyordu. Pantaleone gene Paduadaki Dragonlardan, Prinçipe Tarabuski'den; teğmen de *"exghizes lécherès"*le *"coups à l'amiable"* (1) den bahsediyordu. Fakat ihtiyar *"exghizes"* lâfını duymak istemiyordu. Sonra, birdenbire, sözü, serçe parmağı dünyanın bütün subaylarından daha değerli olan masum genç kıza getirince, Sanin âdeta dehşet içinde kaldı. Pantaleone, birkaç kere heyecanla:

— Ayıp şey bu, ayıp! diye tekrarlıyordu.

Teğmen önce ona itiraz etmiyordu, ama sonra genç adamın sesinde bir öfke titremesi belirdi; buraya ahlâk dersi almağa gelmediğini söyledi.

— Siz yaştakiler için doğru söz dinlemek daima faydalıdır! diye bağırdı Pantaleone.

Düello şahitleri arasındaki tartışma arada bir alevlenerek bir saatten fazla sürdü. Sonunda şöyle bir karara vardılar: "Baron fon-Dönhof ile Bay dö-Sanin ertesi sabah saat 10'da Hanau'ya yakın bir korulukta karşılaşacaklardı. Mesafe yirmi adımdı; hasımlar şahitlerin işareti üzerine ikişer defa ateş edebilecekti. Tabancalar - her zaman kullanılan çeşittendi."

Teğmen Richter gitti, Pantaleone azametli bir halle yatak odasının kapısını açıp müzakere sonucunu anlattı, sonra:

— *Bravo Russo! Bravo giovanotto!* Muzaffer olacaksın! diye bağırdı.

Birkaç dakika sonra birlikte Rozelli pastanesine gittiler. Sanin, yola çıkmadan önce Pantaleone'den düello meselesini tam bir sır olarak saklaması için söz aldı. İh-

(1) *coups à l'amiable:* dostça çarpışma.

tiyar, cevap yerine parmağını kaldırdı, gözünü kırparak iki kere:

— Sır! diye fısıldadı.

Adamcağız bayağı gençleşmiş, yürüyüşü bile daha serbest olmuştu. Bütün bu tatsız ama olağanüstü olaylar onu sahnede de olsa, düello teklif veya kabul ettiği zamanlara götürmüştü. Malûm ya, bariton rollerinde horozlanmak âdettir.

XIX

Bir saatten fazla Sanin'in yolunu gözleyen Emil onu koşarak karşıladı. Kulağına telâşla, annesinin dünkü olaydan haberi olmadığını, buna dair en ufak bir imada bulunmaması gerektiğini fısıldadı. Evdekilerin onu gene dükkâna yolladıklarını ama oraya gitmektense bir yere saklanmayı tercih ettiğini bir solukta anlattı, sonra ani bir hareketle Sanin'in omuzuna yaslandı bir hamlede onu öptü ve sokağa fırladı.

Pastanede Sanin'i Cemma karşıladı; bir şey söylemek istedi ama vazgeçti. Dudakları hafifçe titriyor, gözleri kısılıp bakışları durmadan, etrafa kayıyordu. Sanin meselenin kapandığını söyleyerek onu hemen yatıştırmak istedi.

Cemma:

— Size bugün gelen olmadı mı? diye sordu.

— Birisi geldi, görüştük ve... şey, meseleyi tatlıya bağladık.

Cemma tezgâhın arkasına geçti.

Sanin, "İnanmadı bana..." diye düşündü, bitişik odaya gitti. Orada Frau Lenore'yi buldu. Baş ağrısı geçmişti ama neşesi yoktu. Misafiri sevimli bir gülümsemeyle karşıladı. Onunla gerektiği kadar meşgul olamıyacağı

için belki canının sıkılacağını peşin söyledi. Sanin yanına otururken kadının göz kapaklarının kızarıp şiştiğinin farkına vardı.

— Ne oldunuz Frau Lenore? Ağladınız mı?

Kadın:

— Tsss... diye fısıldayarak başıyle kızının bulunduğu odayı gösterdi. Duyulmasın.

— Peki ama neden ağladınız?

— Vallahi ben de bilmiyorum Mösyö Sanin.

— Birisi canınızı mı sıktı?

— Yoo... Durup dururken içim sıkıldı. Covan'Battista'yı... gençliğimi hatırladım. Her şey ne de çabuk geçti! İhtiyarlıyorum, ağır geliyor bana bu... Aslına bakarsan kendimi eskisinden hiç farklı hissetmiyorum ama ihtiyarlık burada işte... yanı başımda!..

Frau Lenore'nin gözleri buğulandı.

— Şaşıyorsunuz, değil mi? Ama bir gün siz de ihtiyarlamanın ne kadar acı olduğunu anlarsınız!

Sanin onu teselliye koyuldu, çocuklarının onun gençliğini temsil ettiğini söyledi. Hattâ, herhalde kompliman beklediği için ihtiyarlıktan bahsettiğini söyleyerek kadına takıldı. Ama Frau Lenore tamamiyle ciddî olarak, "böyle şeyler" konuşmamasını rica etti. Sanin hiçbir teselli kabul etmeyen, hiçbir şekilde dağılmayan böyle bir ihtiyarlık hüznüyle ilk olarak karşılaşıyordu. Kendiliğinden geçmesini beklemek lâzımdı. Bir parti Tresette oynamayı teklif etti; bundan daha iyi çare de bulamazdı. Frau Lenore hemen razı oldu, hattâ biraz neşelenir gibi göründü.

Oyun yemeğe kadar, yemekten sonra da sürdü. Pantaleone de onlara katıldı. Saçları hiçbir zaman o günkü kadar alnına sarkmamış, çenesi kravatının altına gizlenmemişti. Her hareketinde içine kapanık öyle bir vekar

vardı ki ona baktıkça insanın elinde olmadan, "Bu adam, bu kadar azimle ne sırrı saklıyor acaba?" diye düşünüyordu.

— Ne yaparsın - *Segrezza! Segrezza* (1)...

İhtiyar o gün Sanin'e en derin saygısını göstermek için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu. Sofrada kesin, resmî bir tavırla bayanları geçerek yemeği ona getiriyordu. Kâğıt oynarken ufak tefek iltimas yapıyor, yenilmesine meydan bırakmıyordu. Sonra hiç yeri değilken, Rusların dünyanın en asil, en cesur, en azimli milleti olduğunu tekrarlayıp duruyordu.

Sanin haline bakarak, "Seni kart oyuncu seni!" diye düşünüyordu. Madam Rozelli'nin halindeki anî değişiklikten çok, kızının kendisine karşı takındığı tavırlara şaşıyordu. Cemma ondan kaçmıyordu, tam tersine ona yakın oturuyor, her söylediğine kulak veriyor, bakışlarını yüzünden ayırmıyordu. Ama konuşmak istemediğine hiç şüphe yoktu. Sanin ona bir şey söylerken yavaşça yerinden kalkıyor, bir süre için yanından uzaklaşıyordu. Düşünceli, aynı zamanda şaşkın... özellikle şaşkın bir hali vardı. Sonunda Frau Lenore tabiî olmayan halini farketti, ne olduğunu üstüste iki kere sordu.

— Hiç, bazan öyle olurum işte, diye cevap verdi Cemma.

— Doğru, diye kabul etti annesi.

O uzun gün de hep böyle ne hareketli ne sönük, ne neşeli ne de sıkıcı bir hava içinde geçti.

Cemma'nın hali değişik olsaydı belki Sanin biraz poz yapmaktan kendini alamazdı. Yada sonsuz ayrılığı düşünerek kendini hüzne kaptırırdı... Ama Cemma ile karşılıklı iki lâkırdı konuşmağa fırsat bulamadığı için ak-

(1) Sır.

şam kahvesinden önce bir çeyrek kadar elini piyanonun tuşlarında gezdirerek hazin sedalar çıkarmakla yetiniyordu.

Emil eve geç geldi. Bay Klüber'den söz açılmasın diye erkence odasına çekildi. Bunun üzerine Sanin'e de yol göründü.

Cemma ile vedalaşırken nedense, "Onegin"de (1) Lenski'nin Olga ile vedalaşmasını hatırladı. Genç kızın elini kuvvetlice sıkarak yüzüne bakmak istedi ama Cemma başını hafifçe öteye çevirdi, parmaklarını elinden kurtardı.

XX

Rozelli'lerden çıkarken gök iyice "yıldızlanmıştı". Ne yıldız bolluğuydu bu; irili ufaklı, sarı, kırmızı, lâcivert, beyaz!.. Birbirini bastırmak ister gibi titreşip ışıldıyorlardı. Ay yoktu ama gölgesiz, oldukça açık havada etraf gayet iyi görünüyordu. Sanin sokağın sonuna kadar yürüdü. Otele hemen dönmek istemiyordu, temiz havada biraz dolaşmaya ihtiyacı vardı. Geri döndü, Rozelli pastanesine yaklaştığı sırada sokağa bakan pencerelerden biri tıkırdadı ve açıldı. Siyah bir dörtgen içinde (odada ışık yoktu), bir kadın gölgesi belirdi.

— *Monsieur Dimitri!* diye bir ses duyuldu.

Pencereye koştu... Cemma'ydı!.

Pencerenin kenarına yaslanarak öne uzanmıştı. Usulcacık:

— *Monsieur Dimitri,* diye başladı; bütün gün size bir şey vermek istedim ama bir türlü olmadı. Şimdi sizi böyle ansızın pencereden görünce kısmetmiş, dedim...

(1) Puşkin'in manzum eseri "Evgeni Onegin"i kasdediyor.

Cemma elinde olmadan sustu. Devam edemedi. Tam o anda son derece garip bir şey oldu.

Etrafı saran derin sessizlik içinde gökte tek bir bulut yokken, bir anda kopan deli bir rüzgâr ortalığı allak bullak etti. Sanin'in ayaklarının altında toprak sarsıldı âdeta... Sıcak, yakıcı derecede sıcak olan rüzgâr dalgası ağaçlara, evin çatısına, duvarlara, sokağa saldırırken Sanin'in şapkasını da kaptığı gibi uçurdu, Cemma'nın siyah buklelerini dağıttı. Sanin'in başı pencerenin kenarıyle aynı hizadaydı; elinde olmadan o tarafa sokuldu. Cemma onun omuzlarını kavradı, göğsü başına değiyordu. Kasırganın hengâmesi bir dakika kadar sürdü, sonra iri bir kuş sürüsü gibi uzaklaşıverdi. Ortalığı yeniden derin bir sessizlik kapladı.

Sanin başını kaldırdı; üzerinde öyle şahane, korku dolu, heyecanlı bir yüz, o kadar iri, korkunç derecede güzel gözler, öyle şahane bir güzellik gördü ki kalbi duracak gibi oldu. Göğsüne değen ince bir saç tutamını dudaklarına götürerek sadece:

— Oh, Cemma!.. diyebildi.

Kız, bakışını etrafa gezdirerek çıplak kollarını omuzlarından kaldırmadan:

— Neydi bu?.. Şimşek mi?.. dedi.

— Cemma! diye tekrarladı Sanin.

Cemma göğüs geçirdi, başını geriye çevirerek odaya baktı. Sonra hızlı bir hareketle koynundan artık solmuş bir gül çıkararak Sanin'e doğru attı:

— Bu çiçeği size vermek istedim de...

Sanin bir gün önce zorla kurtardığı gülü tanıdı.

Ama pencere kapanmıştı artık, koyu camın arkasından hiçbir şey görünmüyordu.

Sanin eve şapkasız döndü. Kaybettiğinin farkında bile olmamıştı.

XXI

Ancak sabaha karşı uyudu. Ne yapsın! O, yaz kasırgası kadar ansızın, Cemma gibi olağanüstü bir kızın onu sadece beğenmekle kalmayıp galiba biraz da sevdiğini hissetmişti. Aşk, geceki kasırga gibi bir anda bütün varlığını sardı. Şu münasebetsiz düello olmasaydı!.. Bir takım kötü önsezilerle bunalıyordu. O badireden yakayı sıyırsa bile bu kızı, başkasının nişanlısı olan bu kızı sevmekten ne çıkacaktı? Diyelim ki o "başkası"nın onun için tehlikesi kalmamıştır, Cemma onu sevecek, hattâ şimdi bile seviyor... Ne çıkar bundan? Ne çıkarı var mı! Böyle güzel bir kız...

Sanin kâh odasında geziniyor, kâh masaya oturup bir kâğıt alarak birkaç satır yazdıktan sonra hemen karalıyordu... Hayalinde karanlık pencerede yıldızların ışığı altında, sıcak bir rüzgârın sardığı Cemma'nın harikulâde silûetini, Olemp tanrıçalarını andıran mermer beyazlığında kollarını hatırlıyor, omuzlarında diri ağırlığını duyuyordu. Sonra gülü eline alıyordu; çiçeğin ölgün yapraklarından, gül kokusundan başka, daha ince bir koku duyuyor gibiydi.

Yarını düşündü: ya ölür ya da sakatlanırsa?..

Yatağa girmedi, giyinik olarak kanapeye uzandı, uyudu.

Birisinin omuzuna dokunmasıyle uyandı. Gözlerini açınca karşısında Pantaleone'yi gördü. İhtiyar:

— Babil muharebesi arefesinde Makedonyalı İskender gibi uyuyor! diye bağırdı.

Sanin:

— Saat kaç? diye sordu.

— Yediye çeyrek var. Hanau'ya yol iki saat sürer. İlkin bizim varmamız lâzım. Ruslar daima düşmanın yolunu keserler! Frankfurt'un en iyi arabasını tuttum.

Sanin yıkanmağa başladı:

— Tabancalar nerede?

— Tabancaları o ferroflukto Tedesko (1) getirecek. Doktoru da o getirecek.

Pantaleone görünüşte dünkü gibi kabadayılık taslıyordu. Ama Sanin'le birlikte arabaya binip arabacı kırbacını şaklatarak atlar yerden kopmuş gibi ileri fırlayınca sabık ses sanatkârı ve Padua Dragunlarının arkadaşı birdenbire değişti. Şaşaladı, korktu âdeta. İçinde çürük bir duvarın çökmesi gibi bir yıkıntı olmuştu.

Tiz bir sesle, birdenbire:

—. Aman Yarabbi, ne yapıyoruz biz, *Santissima Madonna!* diye bağırdı, ellerini saçlarına daldırdı. Ben ne yapıyorum koca budala, deli, *frenetico!*

Sanin onu hayretle süzdükten sonra güldü. Pantaleone'yi belinden sararak:

— "Pilâvdan dönenin kaşığı kırılsın..." dedi.

— Öyle öyle, geri dönmiyeceğiz, aynı kadehten içeceğiz ama gene de deliyim ben. Deliyim! Rahat battı mı sanki!.. Birdenbire: ta-tata, tra-ta-ta!..

Sanin zoraki bir gülümsemeyle:

— Tıpkı orkestrada *tutti* (2) gibi... dedi. Ama sizin suçunuz yok.

— Suçlu olmadığımı biliyorum. Bir o eksikti! Gene de... taşkınlık bu, taşkınlık. *Diavolo! Diavolo!..*

Pantaleone bunları tekrarlarken alnına sarkmış saçlarını sallıyor, iç çekiyordu.

---

(1) Alman.

(2) Orkestrada bütün çalgıların birden, aynı melodiyi çalmalarına denir.

Öte yandan araba durmadan yol alıyordu.

Nefis bir sabahtı. Henüz canlanmağa başlayan Frankfurt sokakları pek temiz, pek şirin görünüyordu. Evlerin pencereleri bakırdan yaprak gibi ışıl ışıl parlıyordu. Araba şehir dışına çıkar çıkmaz maviliği henüz pek koyulaşmamış gökten tarla kuşlarının şakımaları duyuldu. Birdenbire, şosenin dönemecinde uzun bir kavağın arkasından tanıdık bir silûet belirdi. Birkaç adım ilerledikten sonra durdu. Sanin dikkatle bakınca Emil'i tanıdı. Pantaleone'ye dönerek:

— Haberi var mıydı? diye sordu.

Zavallı ihtiyar, âdeta çığlık atarcasına:

— Deliyim dedim size! diye bağırdı. Bu uğursuz çocuk bütün gece beni rahat bırakmadı. Sabah hepsini olduğu gibi anlattım.

"İşte sana *segredezza!*" diye düşündü Sanin.

Araba Emil'e yaklaşınca Sanin arabacıya durdurmasını söyledi, "uğursuz çocuğu" yanına çağırdı. Emil kararsız adımlarla yaklaştı, yüzü bayıldığı günkü gibi sapsarıydı. Güçlükle ayakta duruyordu.

Sanin sert bir sesle:

— Ne işiniz var burada? diye sordu. Niçin evden çıktınız?

Emil, ellerini bitiştirmiş, titrek bir sesle:

— Ne olur, sizinle gelmeme izin verin! diye yalvardı. Dişleri sıtma nöbeti geçiriyormuş gibi birbirini çarpıyordu.

— Size engel olmam... ne olur beni de alın!

Sanin:

— Bana azıcık sevginiz veya saygınız varsa hemen eve yada Bay Klüber'in dükkânına dönün; dedi. Kimseye de tek bir kelime söylemeden bekleyin.

— Dönmenizi bekliyeyim...

Emil'in sesi titredi ve koptu:

— Ya siz...

Sanin sözünü keserek:

— Emil! dedi, bakışiyle arabacıyı işaret etti. Kendinize gelin Emil. Hadi sözümü dinleyin çocuğum. Beni sevdiğinizi söylüyordunuz. Çok rica ederim.

Çocuğa elini uzattı. Emil yalpalanır gibi öne eğildi, hıçkırdı, sonra uzatılan eli dudaklarına götürüp tarladan şehre doğru koşmağa başladı.

— İşte size bir asil kalp daha... diye mırıldandı Pantaleone, ama Sanin sert sert bakınca arabanın köşesine büzüldü. Suçunu biliyordu; üstelik gittikçe şaşkınlığı artıyordu. Acaba düello şahidi gerçekten o muydu; atları, arabayı tedarik eden, her şeyi hazırlayan, sabahın altısında rahat evini bırakıp çıkan da mı oydu?.. Gitgide dizlerinin dermanı kesiliyordu.

Sanin ona cesaret vermek lüzumunu hissetti ve tam tesiri dokunacak sözü buldu:

— Nerde o eski haliniz sayın Sinyor Çippatola? dedi. Nerede o - *il antico valor?*

Sinyor Çippatola belini dikleştirdi, kaşlarını çattı. Kalın bir sesle:

— Henüz tamamen kaybetmedim onu...

Toparlandı, mesleğinden, operadan; ünlü tenor Garsia'dan bahsetmeğe koyuldu. Hanau'ya gelirken keyfi yerindeydi. İnsan düşününce, dünyada söz kadar güclü ve âciz bir şey bulunmadığını bir kere daha anlıyor.

XXII

Düellonun yeri ufak ormanlık Hanau'dan bir çeyrek

mil uzaktaydı. Sanin'le Pantaleone, ihtiyar artistin dediği gibi ilk olarak geldiler. Arabayı orman kenarında bırakarak hayli gür ve sık ağaçların gölgesine daldılar. Bir saate yakın bir zaman beklediler.

Bu bekleme Sanin'i pek sıkmadı; yoldan aşağı yukarı gidip geliyor, kuşların cıvıltısını dinliyor ve böyle durumlarda Rusların çoğunun yaptığı gibi düşünmemeğe çalışıyordu. Sadece bir kere düşünmekten kendini alamadı: yol kenarında, besbelli bir gece önceki fırtınanın yıktığı körpe bir ıhlamur ağacı görmüştü. Ağaç ölmek üzereydi... yaprakları hep solmuştu. "Kötü bir işaret mi yoksa?.." diye düşündü. Islık çalarak yere yığılmış ağacın üzerinden atladı. O sırada Pantaleone söyleniyor, Almanlara küfrediyor, homurdanıp kâh belini, kâh dizlerini uğuşturuyordu. Heyecanından esnediği bile oluyordu. Bu hal ufacık, buruşuk yüzünü pek komik gösteriyordu. Sanin ona baktıkça kahkahasını güç tutuyordu.

Sonunda kumlu yoldan yaklaşan araba tekerleklerinin yumuşak sesi duyuldu.

— Onlar! dedi Pantaleone. Dikkat kesildi ve toparlandı. Tutamadığı sinir ürpertisini:

— Brrrr, ne serin sabah! demesiyle örtmeğe çalıştı.

Yerdeki otlar, ağaçların yaprakları çiğden sırsıklamdı, bununla beraber sıcak ormanın kuytuluğuna kadar yayılmıştı. Az sonra ağaçlar arasında iki subay göründü, yanlarında ufak tefek, tıknaz, etrafı umursamayan, uykulu yüzlü bir adam yürüyordu - askerî doktordu. Bir elinde su dolu toprak bir testi vardı. Sol omuzundan, her ihtimale karşı getirdiği cerrah âletleriyle bantların bulunduğu çanta sarkmıştı. Böyle gezintilere iyice alışkın olduğu belliydi. Her düelloda iki taraftan dörder altın hesabiyle sekiz altın kazandığı için bu iş doktorun belli başlı gelir kaynaklarından biriydi. Teğmen fon-Richter

tabancaların bulunduğu kutuyu taşıyor, fon-Dönhof, besbelli şık görünmek gayesiyle elindeki ufak kırbacı döndürüyordu.

Sanin ihtiyara yaklaşarak:

— Pantaleone, diye fısıldadı. Eğer beni vururlarsa yan cebimde kâğıda sarılı bir çiçek var. Bunu Sinyorina Cemma'ya verin. Duydunuz mu? Söz veriyor musunuz?

İhtiyar ona kederli kederli baktı, "evet" anlamında başını salladı. Ama Sanin'in ne söylediğini anlayıp anlamadığı belli değildi.

Hasımlarla şahitleri gereken şekilde karşılıklı, başlaselâmlaştılar. Yalnız doktor, kaşını bile oynatmadı, "Şövalyece nezaket gösterilerine vaktim yok..." gibilerden esneyerek çimenliğe oturdu. Teğmen fon-Richter Bay "Tşibadola"ya dövüş yerini seçmeyi teklif etti. (İçindeki "duvar"ın gene yıkıldığını hisseden) Bay "Tşibadola" dilini güçlükle oynatarak:

— Seçme hakkını size bırakıyorum Beyefendi; diye cevap verdi.

Fon-Richter bundan hemen faydalandı. Orada, ormanda çok sevimli, çiçeklerle dolu bir düzlük buldu, mesafeyi adımladı. Acele olarak yonttuğu iki kazıkla sahanın karşılıklı sınırlarını işaret etti. Sonra kutudan tabancaları çıkardı, yere çömelerek doldurdu. Bütün gücüyle çalışırken durmadan terleyen yüzünü beyaz mendiliyle siliyordu. Onun hareketlerini izleyen Pantaleone'de üşümüş bir adam hali vardı. Hazırlıklar sırasında az ötede duran hasımlar, mürebbilerine surat asan iki cezalı okul çocuğuna benziyordu.

Sonunda sayılı an geldi...

"Herkes tabancasına sarıldı..."

O sırada Teğmen fon-Richter, Pantaleone'ye, daha kıdemli şahit olduğu için, meşum "bir, iki, üç!" kuman-

dasını vermeden önce hasımlara son olarak barışma teklifinde bulunması gerektiğini söyledi. Gerçi bu teklifler daima sonuçsuz kalan boş bir formaliteden ibaretti, ama gene de Bay Çippatola bunun dışına çıkmamakla bir dereceye kadar sorumluluktan kurtuluyordu. Aslında bu, tarafsız şahide düşen bir ödevdir ama aralarında böyle biri olmadığı için Bay fon-Richter bu hakkı yaşlı arkadaşına seve seve bırakıyordu. Hasım subayı görmemek için bir ağacın arkasına geçen Pantaleone ilkin fon-Richter'in sözlerinden hiçbir şey anlamamıştı, zaten genç subay burnundan, güç anlaşılır bir şekilde konuşuyordu. Sonra birdenbire toparlandı, çevik bir hareketle öne fırladı, göğsünü yumruklayarak, fransızcaya italyancayı katarak:

— Ne saçmalık bu! diye bağırdı. İki genç adam ne diye birbirini vursun sanki? Hadi dönün evlerinize...

— Ben barışmaya razı değilim, dedi aceleyle Sanin.

Hasmı da arkasından:

— Ben de razı değilim, diye tekrarladı.

— Öyleyse komutu verin.

Pantaleone tekrar çalıların arkasına daldı. Oradan, büzülüp, gözleri yumulu, başını öteye çevirerek ama olanca sesiyle:

— *Una... due... tre!..* diye haykırdı.

İlkin Sanin ateş etti, boşa gitti. Kurşun ağaca rasladı. Baron Dönhof hemen arkasından, bile bile beri yana, havaya ateş etti.

Gergin bir sessizlik oldu. Kimse yerinden kıpırdamıyordu. Pantaleone hafif bir sesle "ohh" çekti.

Fon-Dönhof:

— Emrederseniz devam edelim, dedi.

— Niçin havaya ateş ettiniz?

— Bu sizi ilgilendirmez.

— Tekrar havaya mı atacaksınız?

— Belki; bilmiyorum.

Teğmen Richter söze karıştı:

— Müsaade buyurun beyler, düellocuların aralarında konuşması usule aykırıdır.

— Ben ateş etmek hakkımdan vazgeçiyorum, diyen Sanin tabancayı yere fırlattı.

— Ben de düelloya devam etmek niyetinde değilim! diye bağırdı Dönhof. O da Sanin gibi tabancasını fırlattı.

— Hem de, evvelki gün haksız olduğumu itirafa hazırım, diye ekledi.

Durduğu yerde kararsızca elini uzattı. Sanin hızlı adımlarla yaklaşarak elini sıktı. İki genç gülümseyerek bakıştı, yüzleri kıpkırmızı oldu.

Çalılığın arkasından uçarcasına fırlayan Pantaleone, alkışlayarak, deli gibi:

— *Bravi, bravi!..* diye avazı çıktığı kadar bağırmağa başladı.

Kesilmiş bir ağaç kütüğü üstünde oturan doktor hemen ayağa kalktı, testideki suyu yere döktü, tembel tembel salınarak orman kenarına doğru yürüdü.

Fon-Richter:

— Şeref ve haysiyet vecibeleri yerine getirilmiş, düello bitmiştir! diye haber verdi.

Pantaleone eski alışkanlığiyle bir daha:

— *Fuori!* diye haykırdı.

Subaylarla karşılıklı selâmlaştıktan sonra arabaya binen Sanin, doğrusu, sevinç duymuyorsa da başarılı bir ameliyattan çıkmış gibi bir hafifleme hissediyordu. Ama şuurunun derinliğinde utanca benzer bir duygu kıpırdanıyordu. Demin geçenler ona rol, danışıklı, basmakalıp,

subaylarla üniversiteliler arasında basit bir şaka gibi geliyordu. Serinkanlı doktoru hatırladı; gülümseyişini, daha doğrusu iki hasım nerdeyse kol kola ormandan çıkarken burun kıvırmasını hatırladı. Pantaleone, doktora hakkı olan dört altını verirken gözünün önüne geldi... Hoş bir şey değildi!

Evet, Sanin biraz utanır gibiydi, öte yandan elinden başka ne gelirdi ki? Küstah genç subayı, Klüber hesabı, cezasız mı bırakmalıydı? Cemma'dan yana çıkmış, onu korumuştu... Gene de içini bir şey kemiriyor, bayağı utanıyordu.

Fakat Pantaleone zaferden kabına sığamıyordu. Birdenbire dehşetli bir gurura kapılmıştı. Savaş alanından zafer kazanarak dönen şanlı bir komutan bile etrafı bu kadar kibirle süzemezdi. Sanin'in düello sırasındaki davranışına hayran kalmıştı. İsteğine, hattâ ricalarına aldırmadan, kahraman aşağı, kahraman yukarı, boyuna ona koltuk veriyordu. Onu mermerden, tunçtan bir anıta benzetiyor, Don-Juan'daki Komandor heykeliyle kıyaslıyordu. Kendi hesabına biraz şaşaladığını itiraf ediyordu.

— Ama ben artistim, asabî mizaçlıyım, diyordu. Halbuki siz, karlar ülkesinin, granit kayaların çocuğusunuz!..

Sanin, coşkun artisti nasıl yatıştıracağını bilemiyordu.

Emil'le iki saat önce karşılaştıkları yerde, çocuk birdenbire gene bir ağacın arkasından fırlayıverdi. Sevinçli bir çığlıkla kasketini havada çevirerek, hoplaya zıplaya arabaya koştu, az kalsın tekerleklerin altına gidiyordu. Arabanın durmasını beklemeden, kapalı kapıdan tırmanarak içeri atladı, Sanin'e sarıldı:

— Sağsınız, hem yaralı da değilsiniz! Affedin, sözünüzü tutmadım, Frankfurt'a dönmedim... Yapamadım,

burada bekledim sizi... Anlatın, nasıl oldu! Şey... vurdunuz mu onu?

Sanin, Emil'i güçlükle yatıştırıp yerine oturttu. Düellonun ayrıntılarını şişire şişire, büyük bir zevkle Pantaleone anlattı. Tabiî tunç anıttan, Komandor heykelinden söz açmayı da unutmadı. Hattâ yerinden fırlayarak, dengesini kaybetmemek için ayaklarını genişçe açtı, kollarını göğsüne kavuşturdu, küçümser bir bakışla omzunun üstünden bakarak Komandor-Sanin'i canlandırdı. Emil onu büyülenmiş gibi dinliyor, arada bir ya bir çığlıkla, yada hızla kalkarak kahraman dostunun boynuna atılıyor, hikâyeyi kesiyordu. Az sonra arabanın tekerlekleri Frankfurt kaldırımlarında tıkırdamağa başladı; Sanin'in oteline geldiler.

Arkadaşlarıyle ikinci kata çıkarken karanlık koridordan ansızın hızlı adımlarla bir kadın yaklaştı. Yüzü tülle örtülüydü, Sanin'in karşısında durdu, hafifçe sallandı, heyecanlı bir iç çekti, sonra hemen, koşarak aşağı indi, sokağa çıktı. Şaşkınlıkla arkasından bakan uşak, bayanın bir saatten fazla yabancı beyi beklediğini anlattı. Karşılaşmaları bir an sürdüğü halde Sanin, Cemma'yı tanımakta gecikmedi. Kalın kahverengi ipek tülünün arkasından gözlerini seçmişti.

Peşinden gelen Emil'le Pantaleone'ye dönerek, hoşnutsuzluğunu belirten bir sesle, almanca:

— Fraulein Cemma'nın haberi var mıydı? diye sordu.

Emil kızardı, bozuldu:

— Mecbur oldum da söyledim... diye kekeledi. Anlıyordu zaten; ne yapayım... elimde değildi... Ama önemi yok artık, her şey iyi sonuçlandı; o da sizi sağ salim gördü.

Sanin başını öteye çevirdi. Öfkeyle:

— İkiniz de pek gevezesiniz, dedi, odasına girip sandalyeye oturdu.

Emil:

— Darılmayın, ne olur! diye yalvardı.

— Peki darılmayalım. (Sanin'in aslında pek de darıldığı yoktu. Zaten Cemma'nın *hiçbir şey* bilmemesini isteyemezdi.) Peki, peki... yeter kucaklaşmamız... Şimdilik gidin. Yalnız kalmak istiyorum. Yatacağım. Yorgunum.

Pantaleone bunu doğru buldu.

— Bu iyi bir fikir. Dinlenmeğe ihtiyacınız var. Bunu iyice hakettiniz asil Sinyor! Gidelim Emil. Yavaş, parmak uçlarına basarak Tssss...

Uyuyacağını söyleyen Sanin sadece arkadaşlarını savmak istiyordu. Ama yalnız kalınca gerçekten bütün vücudunu saran bir yorgunluk duydu. Zaten geceyi hemen hemen uykusuz geçirmişti. Kendini yatağa atar atmaz deliksiz bir uykuya daldı.

XXIII

Birkaç saat taş gibi uyudu. Sonra düş görmeğe başladı: güya yeniden düello yapıyordu ama bu sefer Bay Klüber ile çarpışıyordu. Bir çam ağacının dalında bir papağan vardı, Pantaleone'yi bu... Gagasını tıkırdatarak:

— Tak-tak-tak! diye sesler çıkarıyordu.

"Tak-tak"ların gürültüsü o kadar arttı ki, gözlerini açarak başını kaldırdı. Birisi dışardan kapıya vuruyordu. Sanin:

— Girin! diye seslendi.

Kapıda beliren uşak, bir bayanın onu muhakkak görmek istediğini haber verdi. "Cemma..." diye düşündü. Fakat gelen Cemma değil, annesi Frau Lenore idi.

Girer girmez sandalyeye çöküp ağlamaya başladı. Sanin yanına geçti. Şefkatle elini tutarak:

— Ne oldunuz aziz Bayan Rozelli, neniz var? diye sordu. Bir şey mi oldu? Bu kadar üzmeyin kendinizi...

— Ah *Herr Dimitri,* çok... çok bedbahtım!..

— Bedbaht mısınız?

— Hem nasıl!.. Aklıma mı gelirdi?.. Yıldırımla vurulmuşa döndüm.

Güçlükle soruyordu.

— Peki, ne oldu? Anlatsanıza... Su vereyim mi?

— Hayır, teşekkür ederim.

Frau Lenore gözlerini mendiliyle sildi ve daha hızla ağlamağa başladı.

— Ben hepsini biliyorum... hepsini!

— Neymiş bildiğiniz?

— Bugün olanları... Sebebini de... Hareketiniz pek asil ama kötü tesadüfler!.. Tevekkeli değil o Saden gezintisi hiç hoşuma gitmemişti... içime doğmuştu...

Oysaki gezinti günü Frau Lenore hiç de böyle bir şüphe göstermemişti. Şimdi, daha o zaman "her şeyi" önden sezdiğini sanıyordu.

— Tanışalı sadece beş gün olduğu halde sizi eski bir dostum gibi bilerek geldim. Ne yapayım dulum, kimsesizim... Kızım...

Frau Lenore gözyaşlarına boğuldu.

Sanin ne diyeceğini bilemiyordu.

— Kızınız? diye tekrarladı.

Frau Lenore sırsıklam olmuş mendilinin arasından âdeta inleyerek:

— Kızım Cemma bugün bana, Bay Klüber'le evlenmek istemediğini söyledi! dedi. Sözümüzü geri almamız gerekiyor.

Sanin irkildi, bunu hiç beklemiyordu.

Frau Lenore devam etti:

— Böyle bir rezalet, sözlü bir kızın nişanlısını reddetmesi nerde görülmüştür. Hadi bu neyse, ama evlenmelerinin kalması bizim için yıkım olacak *Herr Dimitri!*

Frau Lenore mendilini özenle üstüste birkaç kere katladı, sanki bütün kederini içine doldurmak ister gibi minnacık bir topak haline getirdi.

— Dükkânımızın kazancı yetmiyor artık *Herr Dimitri.* Halbuki Bay Klüber çok zengin bir adam, parası daha da artacak. Hem niye reddediyoruz? Nişanlısını korumamış! Gerçi iyi etmemiş ama sivil adam bu, üniversiteye filan da gitmemiş. Ağırbaşlı bir tüccarın ne idüğü belirsiz bir subayın hoppalığına önem vermemesi gerekmez miydi? Zaten bunun hakaretlik nesi var *Herr Dimitri?*

— Müsaade buyurun Frau Lenore, beni suçlandırıyor gibisiniz.

— Yo, asla. Sizi suçlandırdığım yok. Hem siz başkasınız, bütün Ruslar gibi askersiniz...

— Müsaade edin, ben hiç...

Sanin'i dinlemiyen Frau Lenore:

— Yabancısınız, seyyahsınız; diye devam etti. Tıkanıyor, ellerini açıyor, mendilini tekrar düzeltip burnunu siliyordu. Kederini ifade ediş tarzından kuzey göğü altında doğmadığı açıkça anlaşılıyordu.

— Bay Klüber müşterilerle dövüşmeğe kalkacak olsa alış verişini nasıl yapar. Olacak iş mi bu! Şimdi onu reddetmek zorundayım. Eskiden "Gülhanım" pastasiyle fıstıklı nugayı yalnız biz yapardık, müşterimiz boldu. Şimdi "Gülhanım"ı herkes yapıyor. Düelloyu bütün şehir duyar zaten... gizlenir mi bu! Evlenme de suya düşüyor. Rezalet bu, rezalet! Cemma çok iyi kızdır, beni çok sever

ama dediği dedik bir cumhuriyetçidir, kimsenin dediğine kulak asmaz. Onu ancak siz yola getirebilirsiniz.

Sanin büsbütün şaşırdı.

— Ben mi Frau Lenore?..

— Evet, yalnız siz... Yalnız siz. Size bunun için geldim; aklıma başka çare gelmedi. Bilgili, iyi bir insansınız. Onu korudunuz, size inanacaktır. İnanmak *zorunda*, çünkü uğruna hayatınızı tehlikeye koydunuz. Ona izah edersiniz, hem kendisini hem bizleri mahvedeceğini anlatırsınız. Oğlumu kurtardınız, kızımı da kurtarın. Sizi buraya Tanrı yolladı... Ayaklarınıza kapanarak yalvarırım!

Frau Lenore, Sanin'in ayaklarına kapanmak için doğruldu. Öteki bırakmadı, tuttu onu.

— Frau Lenore! Allahaşkınıza!.. Ne yapıyorsunuz?

Kadın sinirli bir hareketle ellerini kavradı:

— Söz veriyor musunuz?

— Frau Lenore, düşünün bir kere: ne sıfatla...

— Söz veriyor musunuz? Şuracıkta, gözünüzün önünde ölmemi istemezsiniz, değil mi?

Sanin ne yapacağını bilemiyordu. Hayatında ilk olarak İtalyan kanının aşırı coşkunluğiyle karşı karşıyaydı.

— Ne isterseniz yaparım! diye bağırdı. Fraulein Cemma ile konuşacağım.

Frau Lenore sevinç çığlığını tutamadı.

— Yalnız ne sonuç alacağımı bilemem tabiî..

Frau Lenore yalvaran bir sesle:

— Reddetmeyin, diye tekrarladı; reddetmeyin ne olur! Zaten razı oldunuz. Sonucun gayet iyi olacağını tahmin ediyorum. Zaten sonuç ne olursa olsun benim elimden hiçbir şey gelmez. *Beni* dinlemez o.

Sanin kısa bir sessizlikten sonra:

— Size, Bay Klüber'le evlenmek istemediğini kesin olarak söyledi mi? diye sordu.

— Kesti attı. Babası Covan'-Battista'ya çekmiş. Dik kafalı!

— Dik kafalı mı? O mu dik kafalı?.. diye uzatarak tekrarladı Sanin.

— Evet evet... ama bir yandan da melek gibidir. Sizi dinler o. Geleceksiniz, hemen geleceksiniz, değil mi? Ah canım Rus dostum benim!

Frau Lenore hızla doğruldu, aynı hızla önünde oturan Sanin'in başını kollarıyle sardı.

— Bir annenin sizi kutsamasına müsaade edin! Şimdi bir bardak su getirin.

Sanin Bayan Rozelli'ye su getirdi, hemen arkasından geleceğine söz verdi, merdivenin aşağısına kadar götürdü. Odasına dönünce ellerini birbirine vurdu, gözleri şaşkınlıktan iri iri açılmıştı.

XXIV

Sanin kararsız adımlarla Rozelli'lerin evine yaklaşıyordu. Kalbi duyacağı kadar hızla çarpıyordu. Cemma'ya ne diyecek, sözü nasıl açacaktı? Eve pastaneden değil, arka kapıdan girdi. Ufak antrede Frau Lenore ile karşılaştı. Kadın onu görünce hem sevindi, hem ürktü. Elini bir elinden öbürüne aktarıp sıkarak fısıltılı bir sesle:

— Sizi bekliyordum, dedi. Hadi bahçeye gidin; orada. Unutmayın; bütün umudum sizde...

Sanin bahçeye seğirtti.

Cemma yol kenarında bir banka oturmuş, vişne dolu bir sepetten en olgunlarını önündeki tabağa ayırıyordu. Güneş hayli alçalmıştı, vakit akşamın yedisiydi. Bayan Rozelli'nin küçük bahçesi yanlamasına düşen kıpkızıl gü-

neş ışıklarıyle dolmuştu. Arada bir, yaprakların hafifften, acelesiz fısıldamaları, çiçekten çiçeğe uçuşarak dışarda gecikmiş arıların kesik kesik vızıldamaları duyuluyor, bir de görünmez bir üveyik durmadan, bir örnek bir sesle ötüyordu.

Cemma'nın başında, Saden'e giderken giydiği yuvarlak şapka vardı. Kıvrık kenarının altından Sanin'e bakıp tekrar sepete eğildi. Sanin, elinde olmadan adımlarını daraltarak Cemma'ya yaklaştı. Sonra da... vişneleri neden ayırdığını sorabildi, o kadar.

Cemma cevap vermekte acele etmedi. Sonunda:

— Olgunları reçel için, öbürleri turtalara kullanılacak, dedi. Hani üstü şekerli, yuvarlak turtalar satıyoruz ya...

Bunu söyledikten sonra sepetin üstüne daha çok eğildi, sepetle tabağın arasında havada kalan sağ elinde iki vişne tanesi vardı.

— Yanınıza oturabilir miyim? diye sordu Sanin.

— Oturun.

Cemma, yer vermek için biraz berîye çekildi. Sanin yanına oturdu. "Nasıl başlamalı?" diye düşündü. Cemma işi kolaylaştırdı. Heyecanla:

— Bugün düello yapmışsınız, dedi. Utançtan kızarmış güzel yüzünü ona doğru çevirdi, gözlerinde derin bir minnet ışığı parlıyordu.

— Ne kadar sakinsiniz! Demek, tehlike sizi ürkütmüyor.

— Rica ederim, ortada tehlike filân yoktu. Her şey gayet iyi, tamamiyle zararsız geçti.

Cemma parmağını gözlerinin önünde İtalyanlara has bir hareketle sağa sola salladı:

— Hayır hayır, öyle demeyin, kandıramazsınız beni! Pantaleone hepsini olduğu gibi anlattı.

— Siz de tam sözüne inanacak adamı bulmuşsunuz! Beni Komandor heykeline benzetti mi?

— Benzetmeleri gülünç olabilir ama ne duygusu, ne de bugün benim uğruma yaptığınız hareket gülünçtür. Hep benim yüzümden... benim için... Bunu hiç unutamıyacağım.

— Emin olun Fraulein Cemma...

Cemma, tane tane:

— Bunu unutamıyacağım! diye tekrarladı. Bir kere daha Sanin'in yüzüne dikkatle baktıktan sonra başını çevirdi.

Sanin onun ince, kusursuz profilini seyrediyordu. Şimdiye kadar ne böyle bir yüz görmüş, ne de o andaki gibi duygulanmıştı. Heyecan doluydu. "Ya verdiğim söz?.." diye düşündü. Kısa bir duraklamadan sonra:

— Fraulein Cemma, diye başladı.

— Efendim?

Başını ona çevirmiyor, vişne ayıklamağa devam ediyordu; saplarının ucundan ihtimamla tutarak yaprakları dikkatle kaldırıyordu. Fakat "Efendim"i öyle içten, öyle güven dolu, tatlı bir sesle söylemişti ki!

— Anneniz size bir şeyden bahsedecekti...

— Neye dair?

— Bana dair.

Cemma elinde tuttuğu vişneleri birden tekrar sepete attı.

— Size bir şey söyledi mi?

— Evet.

— Neler söyledi?

— Dedi ki siz... şey... birdenbire kararınızdan... yani eski niyetinizden vazgeçmek istemişsiniz.

Cemma'nın başı yeniden eğildi. Şapkasının altında

büsbütün görünmez oldu, sadece esnek, iri bir çiçek sapı gibi nazik boynu görünüyordu.

— Ne niyeti?

— Niyetleriniz işte... yarına ait niyetler...

— Yani... şey... Bay Klüber'i mi kastediyorsunuz?

— Evet.

— Annem size, Bay Klüber'in karısı olmak istemediğimi mi söyledi?

— Evet.

Cemma bankın öbür köşesine doğru biraz daha açıldı. Sepet eğildi, yola birkaç vişne saçıldı. Birkaç dakika konuşmadılar.

Cemma'nın sesi yeniden duyuldu:

— Size niçin söyledi bunu?

Sanin hâlâ Cemma'nın yalnız boynunu görüyordu. Heyecanı büsbütün artmıştı.

— Niçin mi? Anneniz, kısa zamanda hemen hemen arkadaş olduğumuzu, bana bir dereceye kadar güvenebileceğinizi düşünerek size faydalı bir öğüt verebileceğimi, sizin de dinleyeceğinizi sanmış.

Cemma'nın elleri yavaşça dizlerinin üzerine kaydı. Elbisesinin kıvrımlarını çekiştirmeğe başladı. Az sonra:

— Ne öğüdü vereceksiniz bana *Monsieur Dimitri?* diye sordu.

Sanin, Cemma'nın parmaklarının titrediğini farketti. Elbisesinin kıvrımlarını çekiştirmesi de sırf ellerinin titremesini saklamak içindi.

Sanin, elini titreyen beyaz parmakların üzerine koydu.

— Yüzüme niçin bakmıyorsunuz Cemma? dedi.

Kız hemen şapkasını geri iterek hep o güven ve şükran dolu gözlerini ona çevirdi. Sanin'in konuşmasını bekliyordu. Fakat genç adam kızın güzelliğinin etkisinden

kurtulamıyordu. Cemma hafifçe gülümseyerek, kaşlarını biraz kaldırarak:

— Sözünüzü dinleyeceğim *Monsieur Dimitri;* diye başladı. Vereceğiniz öğüdü bekliyorum.

— Öğüdü mü? diye tekrarladı Sanin. Bakın, anneniz, evvelsi gün size biraz cesur davranmadı diye Bay Klüber'i reddetmenizin...

Cemma:

— Yalnız bunun için mi? diye sözünü kesti. Eğilerek sepeti kaldırdı, tekrar banka, yanına koydu.

— Şey... onu reddetmek sizin için akıllıca bir iş olmıyacak; böyle bir karar verirken ilerisini iyice düşünmek lâzım. Öteyandan, işlerinizin durumu ailenizin her ferdine bir ödev yüklüyor...

— Bunlar hep annemin düşünceleri, onun sözleri... Ya sizin fikriniz ne?

— Benim fikrim mi?

Sanin sustu. Boğazının düğümlendiğini hissediyordu:

— Ben de öyle düşünüyorum, dedi.

Cemma doğruldu.

— Siz de mi?.. Demek siz de öyle düşünüyorsunuz...

— Evet... yani...

Sanin ne diyeceğini bilemiyordu.

— Pekâlâ, dedi Cemma. Mademki dostum olarak kararımı değiştirmemi, daha doğrusu eski kararımda kalmamı tavsiye ediyorsunuz, düşüneyim.

Hareketinin farkında olmadan ayıkladığı vişneleri tekrar tabaktan sepete boşaltmağa başladı.

— Annem sizi dinleyeceğimi umuyor... Pekâlâ... Belki gerçekten sözünüzü dinlerim.

— Müsaade buyrun Fraulein Cemma, ben her şeyden önce nedeni...

— Sözünüzü dinleyeceğim; diye tekrarladı Cemma.

Kaşları gittikçe çatılıyor, yanakları sararıyordu, alt dudağını ısırıyordu.

— Benim için o kadar çok şey yaptınız ki isteğinizi yerine getirmek borcumdur. Anneme... düşüneceğimi söylerim. Kendisi de geliyor zaten.

Gerçekten, evden bahçeye açılan kapının eşiğinde Frau Lenore göründü. Sabırsızlıktan yerinde duramıyordu. Hesabına göre, Sanin'in Cemma ile konuşması çoktan bitmiş olmalıydı; oysaki görüşme başlayalı bir çeyrek bile geçmemişti.

Sanin telâşla ve âdeta korkuyla:

— Hayır hayır, sakın şimdilik bir şey söylemeyin! dedi. Biraz bekleyin... Söyleyeceğim, yazacağım size... O zamana kadar hiçbir karar vermeyin... bekleyin!

Cemma'nın elini hızla sıktıktan sonra banktan kalktı, şaşkınlık içinde ona bakan Frau Lenore'yi şapkasını kaldırarak selâmladı, anlaşılmaz bir şey mırıldanarak hızla uzaklaştı.

Frau Lenore kızına yaklaştı:

— Rica ederim Cemma...

Öteki yerinden birdenbire kalkarak boynuna sarıldı.

— Anneciğim, ne olur biraz... pek az, sadece yarına kadar bekliyebilir misiniz? Mümkün mü? Ama yarına kadar buna ait tek söz konuşmamak şartiyle... Alı!..

Cemma ansızın, kendisi bile beklemezken gözyaşlarına boğuldu. Frau Lenore'yi en çok Cemma'nın ağlaması değil, yüzündeki sevinçli ifade şaşırtmıştı.

— Ne oluyorsun, dedi. Ağlamazdın sen hiç...

— Bir şey değil anne... yalnız yarına kadar sabredin. İkimiz de bekleyeceğiz. Sormayın, yarına kadar tek bir sual sormayın. Güneş batmadan şu vişneyi ayıklayalım.

— Akıllanacaksın ama, değil mi?

— Aa, çok akıllıyım!

Cemma mânalı mânalı baş salladı. Vişneleri sapından tutarak ufak demetler halinde bağlamaya başladı. Gözlerini silmiyordu, yaşlar kendiliğinden kurudu.

XXV

Sanin koşar adımlarla oteline döndü. Ancak orada, tek başına kalınca hislerini tahlil edebileceğini anlıyordu. Gerçekten, odasına girer girmez yazı masasına çöküp başını avuçları arasına alarak üzgün, boğuk bir sesle: "Seviyorum onu, delicesine seviyorum!" diye bağırdı.

Sanin *onun* yanındayken bütün genç âşıklar gibi "dizlerinin dibinde ölmeğe hazır olduğunu" nasıl anlayamadığına şaşıyordu! Bahçedeki son buluşmaları her şeyi ortaya çıkarmıştı. Bankta otururken Cenıma'nın ani bir hareketle şapkasını geriye atıp güven dolu gözlerle bakışını hatırlıyor, vücudunu tatlı bir ürperti sarıyor, damarlarında sevmek, sevilmek arzusu kabarıyordu. Üç gündür yanında taşıdığı gülü hatırladı. Cebinden çıkarıp dudaklarına öyle hırslı bastırdı ki canı acıdı. Artık hiç bir şey düşünmüyor, hesaplamıyordu; geçmişte ne varsa silerek kendini ileriye vermişti.

Bir kâğıt alarak bir çırpıda hemen hemen hiç silmeden şunları yazdı:

"Sevgili Cemma;

Size ne üzerine öğüt vermek istediğimi, annenizin isteğini, bana ne sebeple başvurduğunu biliyorsunuz. Bilmediğiniz şeyi, size olan sevgimi de şimdi söylemek zorundayım. Evet, sizi seviyorum, sevgiyi ilk olarak tadan bir kalbin bütün tutkusuyla

seviyorum. İçimi ansızın kaplayan ateşin şiddetini anlatacak söz bulamıyorum Cemma. Anneniz benden yardım isterken bu ateş içimde küllenmiş haldeydi. Böyle olmasaydı, namuslu bir insan olarak isteğini yerine getirmeğe söz vermezdim. Bunu şerefli bir insan olarak açıklıyorum. Beni olduğum gibi bilmeniz, aramızda hiçbir anlaşmazlık olmaması gerekir. Görüyorsunuz ya, siç hiçbir öğüt verecek durumda değilim. Sizi seviyorum, seviyorum, seviyorum... Ne aklımda ne kalbimde bundan başka tek bir şey var!

Dm. Sanin"

Mektubu katlayıp zarfladıktan sonra zili çalarak otel uşağıyle göndermek istedi. Sonra, "Hayır, yakışık almaz... diye düşündü. Emil'le yollayabilsem... Ama dükkândan onu aramam da iyi olmayacak. Hem vakit hayli geç, çocuk belki de eve gitmiştir."

Sanin bunları düşünürken şapkasını aldı, sokağa çıktı. İki köşe döndükten sonra önde yürüyen Emil'i gördü; pek sevindi. Çocuk, çantası koltuğunda, elinde bir paketle acele acele eve gidiyordu.

Sanin, "Tevekkeli değil, (Her âşığın bir Çoban yıldızı vardır) demişler" diye düşündü, Emil'e seslendi.

Çocuk başını çevirip çağıranı tanıyınca ona doğru koştu. Sanin heyecanlı delikanlının gevezeliğe başlamasına vakit bırakmadan mektubu uzattı, kime, nasıl vereceğini anlattı. Emil dikkatle dinledi. Yüzünde esrarlı ve "Bu kadar izaha ne hacet, işin inceliğini anlıyorum..." gibilerden bir mânayla:

— Kimse görmesin, değil mi? dedi.

Sanin biraz bozuldu:

— Tabiî canım, tabiî, dedi. Emil'in yanağını okşadı. Cevap olursa... Getirirsiniz, değil mi? Evde olacağım...

Emil neşeli bir fısıltıyla:

— Bundan yana hiç üzülmeyin! dedi, koşarak uzaklaştı. Yolda tekrar dönerek başını salladı.

Sanin otele döndü. Işığı yakmadan kanapeye uzandı, kollarını başını altına koyarak yeni keşfettiği aşkının tatlı duygularına daldı. Bu duyguları açıklamağa lüzum yok, tatmış olanlar bilir; duymayanlar da tarifle nasıl olsa anlayamazlar.

Kapı açıldı, aralıktan Emil'in kafası uzandı.

— Verdim, diye fısıldadı. İşte cevap!

Uzanan elinde dürülü bir kâğıt vardı.

Sanin kanapeden fırlayıp mektubu Emil'in elinden kaptı. Aşk heyecanı onu öylesine sarmıştı ki kendine hakim olmak, sevdiği kızın henüz çocuk sayılacak kardeşinin önünde duygularını açığa vurmamak elinden gelmiyordu.

Pencereye yaklaşarak tam evin önünde duran sokak fenerinin ışığında şu satırları okudu:

"Çok rica ediyorum, yalvarıyorum - yarın bütün gün bize gelmeyin, gözükmeyin. *Böyle gerekiyor, yüzde yüz lâzım; ondan sonra her şey halledilecek. İsteğimi reddetmiyeceğinizi biliyorum çünkü...*

Cemma"

Sanin mektubu iki kere okudu; ne tatlı, sevimli ve güzel göründü ona Cemma'nın yazısı! Biraz düşündükten sonra Emil'e seslendi. Delikanlı saygılı olduğunu göstermek için yüzünü duvara dönmüş, tırnağıyle kireç kazıyordu. Sanin'in seslenişi üzerine yanına koştu.

— Buyrun efendim.

— Beni dinleyin kardeşim.

Emil yalvaran bir sesle:

— Bana niçin *sen* demiyorsunuz Mr. Dimitri? diye sözünü kesti.

Sanin güldü.

— Peki, öyle olsun. Bak dinle. (Emil memnun bir halle durduğu yerde zıpladı.) *Oraya,* her şeyin gerektiği gibi olacağını söyle anladın mı?.. (Emil dudaklarını kısarak ciddî bir tavırla başını salladı.) Ben de... şey... Yarın ne yapacaksın?

— Ben mi? Ne yapmamı istiyorsunuz?

— İşin yoksa, yarın sabah erkence gel, akşama kadar Frankfurt dolaylarını gezeriz. İster misin?

Emil yerinden zıpladı.

— İstenmiyecek şey mi bu?! Sizinle gezmek istemez miyim! Yüzde yüz geleceğim.

— Ya evden bırakmazlarsa?

— Bırakırlar.

— Bana bak Emil, *Oraya* seni akşama kadar çağırdığını söylemiyeceksin ama!

— Söyler miyim! Çıkar gelirim, ne var sanki.

Emil, Sanin'in boynuna sarıldı, koşarak çıktı.

Sanin daha uzun zaman odayı arşınlayıp durdu, geç vakit yattı. Yeni hayata ilk adımını atmanın tatlı heyecanı içindeydi. Ertesi gün Emil'i çağırdığına memnundu; çocuk tıpkı ablasına benziyordu. "Baktıkça Cemma'yı hatırlarım" diye düşündü.

Sanin'i en çok hayrete düşüren bir gün önceki ve bugünkü düşünceleri arasındaki büyük farktı. Cemma'yı "ezelden", hem de tıpkı bugünkü şiddetiyle seviyormuş gibi geliyordu.

XXVI

Ertesi sabah Emil saat 8'de Tartaglia ile birlikte Sanin'e geldi. Bir Alman ana-babanın oğlu olsaydı ancak bu kadar intizamseverlik gösterebilirdi. Evde yalan uydurmuş, Sanin'le öğleye kadar dolaşarak öğleden sonra dükkâna gideceğini söylemişti. Sanin giyinirken Emil, Cemma'dan, Klüber'le aralarının bozulmasından söz açtı, ama oldukça cesaretsiz konuşuyordu. Sanin'in soğuk bir halle sustuğunu görünce, bu önemli konuyu neden açmaması gerektiğini anlayarak bir daha buna dönmedi. Yalnız arada bir yüzünde düşünceli hattâ sert bir ifade beliriyordu.

İki arkadaş kahvelerini içtikten sonra yürüye yürüye Frankfurt'a pek uzak olmayan, ormanla çevrili Hauzen adındaki ufak köye gittiler. Taunus bölgesi buradan bütün haşmetiyle görünür. Hava pek güzeldi. Güneş alabildiğine parlıyor ama yakmıyordu. Serin bir rüzgâr ağaçların yapraklarını neşeli neşeli hışırdatıyordu. Tek tük bulutların gölgeleri yolun üstünden hızla kayıyordu. Delikanlılar az sonra şehir dışına çıkarak dümdüz, tertemiz yoldan neşe içinde sert adımlarla yürümeğe başladılar. Bir aralık ormana dalarak epey dolaştılar; daha sonra bir köy ahçısında tıka basa kahvaltı ettiler. Dağa tırmanarak manzarayı, yukardan fırlattıkları taşların, tavşan sekmesi gibi tuhaf, gülünç düşüşünü el çırparak seyrettiler. Eğlencelerine aşağıdan geçen görünmeyen bir adamın gür, çınlayan bir sesle onları azarlaması son verdi. Sarımsı morumsu bodur yosun üzerinde uzandılar, sonra başka bir ahçıda bira içtiler, yarıştılar, bahisli atlayışlar yaptılar. Bir yerde yankı keşfederek bağıra

bağıra konuştular, şarkı söylediler, güreştiler, ağaçlardan dal koparıp şapkalarını fujer dallarıyle süslediler, hattâ dans bile ettiler. Tartaglia gücü yettiği kadar onlara katılıyordu. Gerçi taş atmıyordu ama taşların arkasından paldır küldür koşuyordu. Delikanlılar şarkı söylerken incecik bir sesle uluyordu; hattâ verilen birayı tiksine tiksine içti. Bu marifeti ona eski sahibi üniversteli öğretmişti. Aslında Tartaglia Emil'i gerçek efendisi olan Pantaleone gibi dinlemiyordu. Emil ona "konuşmak", yahut "aksırmak" emri verince sadece kuyruğunu sallıyor, dilini çıkarıyordu.

İki genç epey sohbet etti. Gezintiye başlarken Sanin, daha büyük, daha ağırbaşlı olduğu için kaderin, alın yazısının ne demek olduğu, insanın niçin dünyaya geldiği gibi konulardan söz açtı ama az sonra konuşma ilk ciddiyetini kaybetti. Emil büyük arkadaşına Rusya hakkında, oradakilerin nasıl düello yaptıklarına, kadınların güzel olup olmadığına, rusçanın çabuk öğrenilip öğrenilmediğine, subay ona nişan alırken neler hissettiğine dair sorular sormağa başladı. Sanin de ona, babasıyle annesine, ailesine ait şeyler soruyor, bir yandan da Cemma'nın adını anmamağa gayret ederken yalnız onu düşünüyordu. Daha doğrusu Cemma'yı değil, ertesi günü, onu bilmediği, şimdiye kadar tatmadığı mutluluğa ulaştıracak olan esrarlı yarını düşünüyordu. Sanki ince bir tül bilincini bölüyor, ardında genç, ilâhî bir yüz saklıyordu. Dudaklarında tatlı bir gülümsemeyle, ciddiyetle ama yalancı bir ciddiyetle kirpiklerini indirerek yere bakan bu yüz Cemma'nın değil, mutluluğun yüzüydü!

İçini dolduran bekleme heyecanı ona en ufak rahatsızlık vermiyordu. Emil'le birlikte girdikleri üçüncü ahçı dükkânında yemeğini büyük bir iştahla yedi, yemekten sonra "birdir bir" oynadı. Ufak bir yeşil sahada oynu-

yorlardı. Tartaglia olanca sesiyle havlıyordu. Sanin, yatan Emil'in üstünden bacaklarını açarak atlarken birden sahanın kenarında iki subay gördü. Bunlardan biri düelloda dövüştüğü hasmı Baron fon-Dönhof, öbürü de şahidi fon-Richter'di. Tek gözlükleriyle sırıta sırıta onu seyrediyorlardı. Sanin doğruldu, paltosunu yerden alıp aceleyle giydi. Emil'e kısaca bir şey söyledi; o da ceketini alarak oradan uzaklaştılar.

Frankfurt'a geç döndüler. Emil, Sanin'le vedalaşırken:

— İyi bir papara yiyeceğim! dedi. Ama olsun. Bu kadar güzel bir gün geçirmemiştim!

Sanin otele gelince Cemma'dan bir mektup buldu. Ertesi sabah, saat yedide Frankfurt'un umumî bahçelerinden birinde buluşmalarını yazıyordu. Gözlerini Cemma'nın mektubundan ayıramıyordu. İmza yerine adını ilk harfini koymuştu. G.'nin (1) zarif kuyruğu kızın güzel parmaklarıyle elini hatırlattı... Bu eli bir kerecik bile öpmediğini düşündü. Kendi kendine, "İtalyan kadınları bütün söylenenlere rağmen utangaç, ciddî oluyor, dedi; hele Cemma!.. Kraliçe... tanrıçe... mermer gibi temiz bir bakire..."

"Fakat bir gün gelecek ki, hem pek yakında..."

O gece Frankfurt'un en mutlu adamı Sanin'di.

"Uyuyorum... ama hassas kalbim tetikte..."

O da uyuyordu ama kalbi yaz güneşinde çiçekten çiçeğe konan bir kelebeğin kanatları gibi hafif hafif çarpıyordu.

---

(1) Gemma yazılır.

XXVII

Sanin saat beşte uyandı, altıda giyindi, altı buçukta Cemma'nın mektubunda bahsettiği bahçedeki ufak kameriyenin önünde geziniyordu.

Sakin, ılık bir sabahtı. Hava zaman zaman yağacak gibi oluyordu ama yağmur hissedilmiyordu. Yalnız elbisenin üstünde minnacık boncuklar gibi damlacıklar parlıyordu. Sonunda o da kesildi. Rüzgâr, sanki dünyada yokmuş gibi hiç esmiyordu. Sesler süratle uzaklaşmıyor, dalga dalga yayılıyordu. Uzakta beyaz bir sis kümesi toplanıyor, hava muhabbet çiçeği kokusuyla doluyordu.

Dükkânlar henüz açılmamıştı ama yoldan geçenler görünmeğe başladı, arada bir, tek tük araba tıkırtıları da duyuluyordu; bahçede gezen yoktu. Yalnız bahçıvan, telâşsız bir halle yolu kazıyordu, bir de, sırtında siyah yün peleriniyle bir kocakarı geçti. Bu zavallı yaratığı bir an için bile aldanıp Cemma'ya benzetmek mümkün değildi ama, uzaktan görünce Sanin'in kalbi "küt" etti, dikkatle bakmağa başladı.

Kule saati tok sesiyle yediyi vurdu. Sanin durdu.

"Yoksa gelmiyecek mi?.." diye düşündü, bütün vücuduyla ürperdi. Bir an sonra aynı ürpertiyi bir sefer başka sebeple tekrar duydu. Arkasından hafiften adım sesleri ve kadın elbisesi hışırtısı işitti. Başını çevirdi: oydu!

Cemma aynı yoldan, arkasından geliyordu. Omuzlarında gri bir şal, başında ufak siyah bir şapka vardı. Sanin'e baktı, sonra başını öteye çevirerek önünden hızla geçti.

Sanin, duyulur duyulmaz bir sesle:

— Cemma! dedi.

Kız başını hafifçe eğerek yürümeğe devam etti. Sanin peşinden gitti. Kesik kesik soluyor, ayakları dolaşıyordu âdeta.

Cemma kameriyeyi geçti, sağa saptı, bir serçenin dalıp çıktığı küçük bir havuzu geçerek yüksekçe bir leylâk kümesinin arkasındaki banka oturdu. Şirin, kuytu bir yerdi. Sanin yanına ilişti.

Bir dakika kadar sessizce oturdular. Cemma, Sanin'in yüzüne bakmıyordu, onun gözleri de kızın yüzünde değil, ufak bir şemsiye tutan ellerindeydi. Ne konuşacaklardı?.. Bu kadar erken saatte orada, birlikte, başbaşa olmalarının mânası açıktı, bundan daha başka ne söyleyebilirlerdi?

Sonunda Sanin:

— Bana... darılmadınız ya... dedi.

Bundan daha mânasız bir şey söyleyemiyeceğinin kendisi de farkındaydı. Ama hiç olmazsa sessizliği bozmuş oldu.

Cemma:

— Ben mi?.. Niçin? diye cevap verdi. Hayır.

— Bana inanıyor musunuz?

— Yazdıklarınıza mı?

— Evet.

Cemma, başını eğdi, ses çıkarmadı. Şemsiye elinden kaydı. Yere düşmeden çabuk yakaladı.

Sanin:

— İnanın bana, bütün yazdıklarıma inanın! diye bağırdı.

Çekingenliğinden eser kalmamıştı, hararetle konuşuyordu:

— Dünyada kutsal, şüphe götürmez tek gerçek, size

olan sevgimdir Cemma. Sizi seviyorum, bütün varlığımla seviyorum!

Cemma onu yan yan süzdü, az kalsın şemsiyesini tekrar düşürüyordu.

— İnanın bana, inanın! diye tekrarlayıp duruyordu Sanin.

Yalvararak ellerini uzatıyor, kıza dokunmağa cesaret edemiyordu.

— Söyleyin, sizi inandırmak için ne yapayım?

— *Monsieur Dimitri,* bir gün önce bana öğüt vermeğe geldiğiniz zaman henüz bilmiyordunuz... hissetmiyordunuz değil mi?

— Hissediyordum ama bilmiyordum. Sizi gördüğüm anda sevdim, fakat benim için ne ifade ettiğinizi hemen anlayamamıştım. Sonra nişanlı olduğunuzu da öğrendim. Annenizin verdiği ödeve gelince; ilkin, bunu reddetmeme imkân yoktu. İkincisi, size bundan bahsederken konuşma şeklimden farkına varmanız gerekirdi.

Ansızın bir ayak sesi duyuldu. Leylâk kümesinin arkasından tıknazca, omuzdan asılı çantasıyle besbelli yabancı bir adam çıkıverdi. Geçici seyyahların teklifsizliğiyle banka oturmuş çifti süzdü, hızla öksürerek geçti.

Ayak sesleri kesilince Sanin:

— Anneniz bana, nişanımızın bozulmasının bir rezalet olacağını söyledi; diye başladı. (Cemma'nın kaşları hafifçe çatıldı.) Bazı münasebetsiz dedikodulara sebep olduğum için... nişanlınız Bay Klüber'den ayrılmamanız için sizi ikna etmek bana düşüyordu.

— Monsieur Dimitri!

Saçlarını eliyle düzelterek:

— Rica ederim, Bay Klüber'den nişanlım olarak bahsetmeyin, dedi Cemma. Onun karısı olacak değilim. Reddettim.

— Red mi ettiniz? Ne zaman?

— Dün.

— Kendisine mi söylediniz?

— Evet, kendisine. Evimizde. Bize gelmişti.

— Cemma!.. Beni seviyorsunuz o halde?

Cemma yüzünü ona çevirdi:

— Böyle olmasa... buraya gelebilir miydim? diye fısıldadı, ellerini bankın üzerine koydu.

Sanin, avuçları açık, halsiz halsiz duran bu ellere sarıldı, gözlerine, dudaklarına bastırdı. Dünkü perde açılmıştı artık! Saadeti nurlu yüzüyle karşısındaydı...

Başını kaldırıp Cemma'ya baktı; çekinmeden gözlerinin içine bakabiliyordu artık. Kızın yarı kapalı gözleri mutluluk gözyaşlariyle dumanlanmıştı. Yüzü ciddiydi. Sonra birdenbire dudaklarında sessiz, mutlu bir gülümseme belirdi.

Sanin onu kucaklamak istedi ama Cemma kollarından sıyrıldı, hep aynı gülüşle, "Olmaz" gibilerden baş salladı. Gözlerinde "Sabret!" anlamında bir vaat vardı.

— Cemma, beni sevebileceğini hiç aklıma getirmiyordum! (İlk defa "Sen" diye hitap ederken, kalbi heyecanla çarpıyordu.)

— Benim de aklımdan geçmiyordu, dedi yavaşça Cemma.

— Hiç düşünebilir miydim: Frankfurt'ta sadece birkaç saat kalacaktım. Ömrümün saadetimi burada bulacağımı nereden tahmin edebilirdim!

— Bütün ömrünün mü?..

— Evet, bütün ömrümün, sonsuzluğa kadar!

Sanin bunu artan bir heyecanla bağırdı.

Birdenbire, oturdukları bankın iki adım ötesinde bahçıvanın kazmasının sesi duyuldu.

Cemma:

— Hadi eve gidelim, diye fısıldadı. Bizim eve gidelim; ister misin?

O anda, "Kendini denize at, ister misin?" deseydi, son sözünü bitirmeden Sanin kendini denizde bulurdu.

Beraberce bahçeden çıktılar, eve şehir sokaklarından değil, kır yolunu izleyerek yürüdüler.

XXVIII

Sanin kâh Cemma'nın yanında, kâh biraz arkasında yürüyor, gözlerini ondan ayırmadan, durmadan gülümsüyordu. Cemma hem acele ediyor, hem arada bir hızını azaltıyor gibiydi. Sanin sararmış, kız heyecandan pembeleşmişti; ikisi de afyon yutmuş gibiydiler. Deminki manevî birleşmeleri o kadar güçlü, yeni ve ürkütücüydü, hayatlarında her şey ansızın öyle değişiyordu ki henüz kendilerine gelememişlerdi. Tutuldukları fırtınanın, neredeyse onları birbirlerinin kollarına atan o geceki fırtına gibi olduğunu hissediyorlardı. Sanin yürürken bir yandan artık Cemma'ya başka gözle baktığını düşünüyordu: bir anda yürüyüşünde, hareketlerinde bazı özellikler sezmiş, bunları son derece cana yakın, sevimli bulmuştu. Cemma da onun *bu şekilde* baktığını hissediyordu.

İkisinin ilk aşkıydı bu. İlk aşk, ihtilâlden farksızdır. Hiç değişiklik olmadan sürüp giden hayat bir anda darmadağın oluverir; gençlik barikada fırlamış, renkli bayrağını zaferlerle dalgalandırmağa başlamıştır. Önünde onu bekleyen ister ölüm, ister yepyeni bir hayat olsun, hepsini içten, coşkun selâmla karşılar.

— Bu ne?.. Bizim ihtiyar olmasın?

Sanin, karşı tarafta acele acele, görünmeden geçme-

ğe çalışan, pelerine sarılmış birisini gösterdi. Mutluluk taşkınlığı içinde Cemma ile aşktan değil - bu artık karara bağlanmış, kutsal bir konuydu - başka, gündelik işlerden konuşmak istiyordu.

Cemma, mutlu neşeli bir halle:

— Evet, Pantaleone; dedi. Yüzde yüz arkamdan çıkıp beni izlemiştir. Dünden beri adım adım peşimdeydi... Farkında herhalde!

Sanin, coşkunlukla:

— Farkında demek... diye tekrarladı. Cemma'nın ağzından çıkan her söz onu âdeta vecd içinde bırakıyordu.

Daha sonra bir gün önce evde olanları bir bir anlatmasını rica etti.

Cemma, telâşından şaşırarak, gülümseyerek, kısa iç çekmelerle Sanin'le bakışa bakışa anlatmağa koyuldu. İki gün önceki konuşmadan sonra annesi onu sıkıştırınca nasıl bir günlük mühlet istediği, bunu ne güçlükle başardığıyle başladı. O aralık her zamankinden resmî, kibirli bir halle Bay Klüber gelmiş. Kendi söyleyişiyle şu ne idüğü belirsiz Rusun çocukça, affolunmaz ve Klüber için tahkir edici hareketi yüzünden pek hiddetlenmiş. "Bununla düelloyu kastediyor, sana derhal kapımızı kapamamız için ısrar ediyordu. Çünkü, (Cemma, Klüber'in sesiyle tavrını taklit ederek) — Bu hal şerefime dokunuyor! dedi. Sanki gerekmiş olsa nişanlımı kendim koruyamazdım. Yarın bütün Frankfurt, bir yabancının nişanlım uğruna bir subayla dövüştüğünü öğrenecek; olacak iş mi bu!

— Annem ona hak veriyordu, düşün bir kere! İşte o anda, şerefi ve şahsı için boşuna üzülüp nişanlısına ait söylentilerle ilgilenmemesini, çünkü bundan sonra nişanlısı olmadığımı ve kendisiyle asla evlenmiyeceğimi söyledim. Doğrusu önce sizinle... seninle konuşup da onu kesin olacak çevirecektim. Ama bize gelince kendimi tu-

tamadım artık... Annem sözlerimi duyunca şaşkınlıktan çığlığını tutamadı. Öbür odadan nişan yüzüğünü alıp geri verdim. Galiba farkında değildim: iki gündür yüzüğümü çıkarmıştım. Fena halde bozuldu ama son derece onurlu ve kibirli olduğu için üstüme varmadı, gitti. Annemden neler çektiğimi sen düşün! Onun bu kadar üzüldüğünü gördükçe benim de içim sıkılıyordu. Kendi kendime, belki biraz acele ettim, diyordum. Ama elimde mektubun vardı. Zaten biliyordum...

— Seni sevdiğimi; değil mi?

— Evet, beni sevmeğe başladığını...

Cemma bunları kâh duralıyarak, kâh gülümsiyerek, karşılarına biri çıkınca yada yanlarından geçen olunca büsbütün susarak anlattı. Sanin bir gün önce mektubunu okurken duyduğu zevkle dinliyordu onu.

Cemma, aceleyle:

— Annem çok üzülüyor; diye yeniden anlatmağa başladı. Bir türlü Klüber'den nefret edebileceğimi, onunla severek değil, sırf ricalarına boyun eğerek evlenmeğe razı olduğumu kabul etmek istemiyor. Sizden... şey... senden şüpheleniyor; daha doğrusu, seni sevdiğime emin. En çok iki gün önce bunu aklına bile gelmemiş olmasına, hattâ senden yardım istemesine içerliyor. Ne garip bir ödev aldın değil mi? Şimdi hilekâr, ikiyüzlünün biri olduğunu, onu aldattığını, beni de aldatacağını söylüyor.

Sanin:

— Her şeyi söylemedin mi ona Cemma? diye bağırdı.

— Söylemedim. Seninle konuşmadan ne hakla söyleyebilirdim?

Sanin ellerini birbirine vurdu.

— Aşkolsun Cemma! Neyse, şimdi beni onun yanı-

na götürür, olanı biteni de anlatırsın. Anneme yabancı olmadığımı ispat etmeliyim.

Sanin'in içi asil, ateşli duygularla dolmuştu. Cemma gözlerinin içine bakarak:

— Gerçekten benimle beraber gitmek istiyor musunuz? diye sordu. Annem, aramızda hiçbir şey olmadığını ve asla olamıyacağını söylediği halde...

Cemma'nın dilinin ucuna geldiği halde bir türlü söyliyemediği şeyi Sanin yürekten açıkladı:

— Seninle evlenmemin, kocan olmamın imkânsızlığından bahsediyorsun, değil mi? Benim saadetim bunda Cemma...

Artık aşkını, duygularını, kararlarındaki kesinliği sınırlandıramıyordu.

Adımlarını ağırlaştıran Cemma sözlerini duyunca hızlandı. Başına konan büyük, beklenmedik mutluluktan kaçmak ister bir hali vardı. Birdenbire ayakları dolaştı. Sokağın köşesinden onlara doğru yeni şapkası, yeni paltosuyla, saçları bir finonun tüyleri gibi kıvır kıvır Bay Klüber geliyordu. Cemma ile Sanin'i gördü, bir şeyler homurdandı. Gövdesini dikleştirerek cakayla kırıta kırıta onlara doğru yürüdü. Bu hal Sanin'in sinirine dokundu. Hele yüzüne olanca gayretiyle küçümser bir hayret, hattâ bir acıma mânası vermeğe çalışan Klüber'e pembe, bayağı suratına bakınca, birdenbire, hiddetten kanın tepesine çıktığını hissetti, bir adım ilerledi.

Cemma elini yakaladı, koluna girerek sakin bir kesinlikle eski nişanlısının yüzüne baktı. Klüber gözlerini kıstı, büzüldü, yana seğirtti. Hep o cakalı, sıçrar gibi yürüyüşüyle uzaklaşırken dikleri arasından:

— Şarkının malûm sonu... diye mırıldandı.

Sanin:

— Ne dedi bu namussuz? diyerek Klüber'in arkasın-

dan koşacak oldu ama Cemma bırakmadı. Kol kola yürümeğe devam ettiler.

Rozelle pastanesi görününce Cemma yeniden durdu.

— Dimitri, dedi; Monsieur Dimitri! Henüz girmeden, annemle görüşmeden önce... Tekrar düşünmek isterseniz... henüz serbestsiniz Dimitri.

Sanin cevap yerine kızın elini sıkıca göğsüne bastırdı, yürümesi için iteledi.

Frau Lenore'nin yanına Sanin'le birlikte giren Cemma:

— Asıl nişanlımı getirdim anne! dedi.

XXIX

Cemma beraberinde kolera salgınını yahut bizzat ölümü getirdiğini söylese Frau Lenore aldığı habere bundan çok üzülemezdi. Duyar duymaz yüzünü duvara çevirerek bir köşeye çekildi, ağlamağa başladı. Hem tıpkı kocasının veya oğlunun tabutu başında ulur gibi haykıran bir Rus köylü kadını gibi ağlıyordu.

Cemma ilk anda o derece şaşırdı ki annesine yaklaşmadı, odanın ortasında heykel hareketsizliğiyle durakaldı. Hele Sanin şaşkınlıktan nerdeyse kendisi boşanacaktı. Bu acı ağlama tam bir saat sürdü, noksansız bir saat! Pantaleone, dışardan biri girip bu hali görmesin diye dükkânın dış kapısını örtmüştü. Ama vakit henüz erkendi zaten. İhtiyar da şaşırmıştı. Cemma ile Sanin'in telâşını doğru bulmamakla beraber, gerekirse yardımlarına koşmağa hazırdı. Klüber'den o derece hoşlanmıyordu!.. Emil, dostuyla ablası arasındaki arabulucu rolünü ve başarısını düşündükçe gurur duyuyordu. Annesinin neden bu kadar dövündüğüne aklı ermiyordu. İçinden, en

iyi kadınların bile düşünme kabiliyetinin zayıf olduğuna karar verdi. En kötü durumda bulunan Sanin'di. Frau Lenore'ye yaklaşmak istedikçe kadın çığlığı basıyor, ellerini sallayarak, onu yanına sokmuyordu. Sanin durduğu yerden birkaç defa yüksek sesle:

— Kızınızla evlenmek için müsaadenizi istiyorum! dediyse de kâr etmedi.

Frau Lenore en çok "hiçbir şeyin farkına varmıyacak kadar gözleri bağlandığı için" kendi kendine kızıyordu. Gözyaşları arasında:

— Covan'-Battista'm sağ olsaydı bunlar başıma gelmezdi! diye tekrarlayıp duruyordu.

"Aman Yarabbi, nedir bu! diye düşünüyordu Sanin. Bu kadarı saçmalık artık!"

Ama ne o Cemma'ya bakabiliyor, ne de kız gözlerini ona çevirmeğe cesaret ediyordu. Cemma'cık, sadece, baştan onu da kovan annesini olanca sabriyle yatıştırmağa çalışıyordu.

Sonunda buhran gitgide hafifledi. Frau Lenore'nin ağlaması durdu. Cemma'nın onu büzüldüğü köşeden çıkarıp pencerenin önündeki koltuğa oturtmasına, turunç çiçeği suyu damlatılmış bir bardak su içirmesine müsaade etti. Sanin'in, yanına yaklaşmasına değil... hayır, sadece odada kalmasına izin verdi. (Az önce hep gitmesini istiyordu;) artık Sanin konuşurken eskisi gibi kızmıyordu. Sanin de havanın sakinleşmesinden faydalanarak tam mânasiyle bülbül kesildi. Niyetlerini, duygularını Cemma'ya bile bu derece heyecanlı, inandırıcı şekilde anlatamazdı. Duyguları, niyetleri "Sevil Berberi"ndeki Kont Almaviva'nınkiler gibi tertemizdi. Ne Frau Lenore'den, ne de kendisinden aleyhinde olan tarafları saklamıyordu ama bunlar hep görünüşte menfi olan noktalardı. Tabiî buranın yabancısıydı, Rozelli ailesi onunla yeni tanış-

tığı için ne şahsî, ne de maddî durumu hakkında olumlu bir bilgiye sahip değildiler. Ama o, şerefli, hali vakti yerinde bir insan olduğunu ispat etmeğe hazırdı. Memleketlileri, hakkında gerekli bilgiyi her zaman verebilirlerdi. Cemma'yı mesut edeceğini, onu sevdiklerinden ayırırken ayrılık acısını duyurmamağa çalışacağını söyledi. Ayrılık konusu, hattâ yalnız "ayrılık" kelimesi bile az kalsın her işi bozuyordu. Frau Lenore ürperdi, gene çırpınmağa başladı. Sanin hemen atılarak ayrılığın sadece kısa bir zaman için olacağını, belki de hiç olmıyacağını söyledi.

Belâgatı boşa gitmedi: Frau Lenore ona hâlâ hüzün ve sitemle bakmakla beraber, bakışlarında deminki nefret, hiddet kalmamıştı. Az sonra yanına oturmasına da izin verdi. Öbür yanında Cemma vardı. Sitemli bakışlardan sonra sıra sitemli sözlere geldi. Bu, Bayan Rozelli'nin yumuşamağa başladığına işaretti. Şikâyetçi bir halle sızlanmaları gitgide pesten çıkıyor, söz arasında kâh kızına kâh Sanin'e bir şeyler soruyordu. Bir aralık elini alan Sanin'e itiraz etmedi... sonra biraz daha ağladı, ama gözyaşlarının çeşidi değişmişti artık. Hüzünlü bir gülümsemeyle aralarında Covan'-Battista'nın bulunmayışına üzüldü. Bir an sonra iki suçlu, Sanin ile Cemma, önünde diz çökmüş duruyorlardı, Frau Lenore ellerini kâh birinin kâh ötekinin başına koyuyordu. Ardından ikisi de boynuna atılarak onu kucaklayıp öpmeğe başladılar. Yüzü sevinçle parlayan Emil odaya dalarak sarmaş dolaş olanlara katıldı.

Kapıdan kafasını uzatan Pantaleone hem sırıttı, hem kaşlarını çattı, sonra dükkânın dış kapısını açmağa gitti.

XXX

Frau Lenore'nin taşkın bir keder buhranından hüzne, daha sonra da sessiz bir tevekküle geçişi oldukça çabuk olup bitti. Hattâ bu sessizce katlanış da çok sürmeden gizli bir memnunluğa döndü. Ama bunu nezaket icabı açığa vurmaması gerekiyordu. Sanin'i beğenmişti; damadı olacağı düşüncesine alışınca bunu hiç de fena bulmadı. Gene de biraz küskün, daha doğrusu endişeli görünmeyi yerinde buluyordu. Zaten son günlerde gariplikler birbirini kovalıyordu; hepsi üstüste gelmişti. Frau Lenore hem hayat kadını, hem anne olarak Sanin'i soru yağmuruna tuttu. O sabah Cemma ile buluşmaya giderken onunla evlenmeyi aklının köşesinden geçirmeyen Sanin - hoş onun düşünerek değil, arzusuna uyarak hareket etmek âdetiydi ya - o anda seve seve, can ve gönülden nişanlılığı benimsemiş, yarının kaynanasının her sorusuna etraflı, olgun, içten cevaplar veriyordu. Sanin'in ailece bir asilzade olduğuna kanaat getiren, gene de prens olmadığına biraz hayret etmekten kendini alamıyan Frau Lenore ciddileşti. Böyle zamanlarda apaçık, dobra dobra konuşmanın anneliğin kutsal ödevi olduğunu söyledi. Sanin ondan bunu beklediği cevabını vererek hiç çekinmeden konuşmasını rica etti.

Frau Lenore, Bay Klüber'in kazancından söz açtı. Adamın adını anınca hafifçe göğüs geçirdi, dudaklarını kısarak bir an durdu. Cemma'nın *eski* nişanlısının senelik kazancının şimdi bile sekiz bin gulden olduğunu, bu meblâğın yıldan yıla artacağını da söyledi ve Sanin'in gelirinin ne civarda olduğunu sordu.

Sanin kelimeleri uzatarak:

— Sekiz bin gulden... dedi. Bizim paramızla on beş bin kâğıt ruble kadar eder. Gelirim buna göre hayli az doğrusu... Tula eyaletinde bir malikânem var. İyi idare edilse beş altı bin getirir. Ben de bir görev alırsam su içinde iki bin kazanabilirim.

Frau Leonre:

— Rusya'da mı bir görev alacaksınız? diye bağırdı. Demek ben Cemma'dan ayrılmak zorunda kalacağım!

— Dış işlerine girerim. Nüfuzlu tanıdıklarım var. O zaman Avrupa'ya gönderirler. Daha iyi bir ihtimal de var: malikânemi satar, parasını kârlı bir işe yatırırım; meselâ pastanenizi genişletiriz.

Sanin zırvaladığını hissediyordu ama içindeki garip coşkunluğu önlemesi imkânsızdı. "İş" bahsi açılınca, iki de bir kalkıp odada dolaşan, tekrar oturan Cemma'yı bakışıyle izlerken, uğruna, rahatını, huzurunu sağlamak için her engeli aşmağa hazır olduğunu hissediyordu.

Frau Lenore, kısa bir duraklamadan sonra:

— Bay Klüber dükkânımın tamiri için bana ayrıca biraz para vereceğini söylüyordu, dedi.

Cemma, italyanca:

— Anneciğim, rica ederim... Anneciğim! diye bağırdı.

Annesi aynı dille:

— Böyle işleri zamanında konuşmak gerekir kızım; cevabını verdi.

Tekrar Sanin'e dönerek, Rusya'da evlenme konusunda ne gibi kanunlar olduğunu, Prusya'daki gibi katoliklerle evlenmenin yasak olup olmadığını sordu. (1840 senesinde, ayrı dindeki çiftlerin evlenmesi yüzünden Prusya hükümetiyle Keln başpiskoposu arasındaki tartışmalar bütün Almanya'nın hatırındaydı.) Kızının bir asilzadeyle

evlenerek asalet ünvanı alacağını duyan Frau Lenore memnunluğunu saklayamadı.

— Ama önce Rusya'ya gitmeniz gerekiyor, değil mi?

— Niçin?

— Niçini var mı, Çarınızdan evlenme müsaadesi alacaksınız.

Sanin, buna lüzum olmadığını anlattı. Gene de düğünden önce belki kısa bir Rusya seyahati yapmak zorunda kalacağını ekledi. Bunu söylerken içinin sızladığını hissetti. Ona bakan Cemma duygularını anladı, kızardı ve düşünceye daldı.

Frau Lenore:

— Gelirken bana pelerin yapmak için birkaç karagül derisi getirin, dedi. İşittiğime göre orada hem çok güzel, hem son derece ucuzmuş.

— Hiç merak etmeyin. Memnuniyetle... Hem size, hem Cemma'ya getiririm.

— Bana da simle işlenmiş sahtiyan bir takke! diye bitişik odadan seslendi Emil.

— Pekâlâ; sana onu, Pantaleone'ye de bir çift terlik...

— Ne lüzum var canım; ciddî şeyler konuşuyoruz, dedi Frau Lenore. Sonra, iş kadını haliyle:

— Bir de şu var, diye ekledi. Malikânenizi satacağınızı söylüyorsunuz. Nasıl olacak bu, köylülerinizi de beraber satacak mısınız?

Sanin irkildi. Bayan Rozelli ile kızıyle kölelik kanunundan bahsederken nasıl isyanla konuştuğunu hatırladı. Bu konu her açıldıkça, ahlâksızlık saydığı için köylülerini satmağa asla razı olmıyacağını tekrarladı. Sonra, kararsızca:

— Çiftliğimi ahlâkına güvendiğim birine satarım, dedi. Belki köylüler para karşılığında azat olmak isterler.

Frau Lenore bunu uygun buldu.

— En iyisi bu.

Emil'in arkasından kapıda beliren Pantaleone:

— Öyle ya, diri insan satılır mı hiç... *Barbari!*.. diye homurdandı, alnındaki saç tutamını silkeliyerek uzaklaştı.

Sanin, "Kötü doğrusu" diye düşündü, belli etmeden Cemma'ya baktı. Fakat kız son sözlerini duymamış gibiydi. İçi ferahladı.

İş konuşmaları böylece yemeğe kadar sürdü. Frau Lenore tamamen yatıştı, Sanin'e Dimitri demeğe başlamıştı. Şakacıktan, parmağiyle tehdit ederek, kurnazlığı için öç alacağını söylüyordu. "Bu da çok önemli", diyerek Sanin'e uzun boylu soyunu sopunu sordu; Rus kilisesinin nikâh âdetlerini öğrenmek istedi. Cemma'yı beyaz gelinliği, başında altın bir taçla gözönüne getirdikçe şimdiden hayran oluyordu.

Anne gururiyle:

— Kraliçe gibi güzeldir kızım, dedi. Onun gibi kraliçe dünyada yok!

— Cemma eşsizdir! diye atıldı Sanin.

— Onun için Cemma ya! (İtalyanca Cemma, mücevher demektir.)

Cemma annesinin boynuna atıldı. Ağır bir yükten kurtulmuş gibiydi, ferahlamıştı.

Sanin kendini birdenbire o kadar mutlu hissetti, içi öyle çocukça bir neşeyle doldu ki çoşarak birkaç gün önceki gibi gene tezgâhtarlığa özendi; dükkâna gidip müşterilerle meşgul olmağa başladı. "Artık hakkımdır; ben de bu evin adamı değil miyim?" demek istiyor gibiydi.

Tezgâhın arkasına geçti; gelen iki kızcağıza bir kilo şeker yerine iki kilo vererek bir kilo parası aldı.

Yemekte resmî nişanlısı gibi Cemma'nın yanına otur-

muştu. Frau Lenore hesap konulariyle ilgilenmeğe devam etti. Emil durmadan gülüyor, Sanin'e onu da beraber Rusya'ya götürmesi için asılıyordu. Sanin'in iki hafta sonra hareket etmesi kararlaştırıldı. Aralarında yalnız Pantaleone'nin suratı asıktı. Frau Lenore:

— Aşkolsun, bir de düelloda şahitlik ettin! diye sitem etti ona.

Pantaleone ses çıkarmadı, sadece çatık kaşlarının altından şöyle bir baktı. Cemma hemen hemen hiç konuşmuyordu ama yüzü hiçbir zaman bu kadar güzel, ışıklı olmamıştı. Yemekten sonra Sanin'i bahçeye çağırdı. İki gün önce vişne ayıkladığı bankın önünde durarak:

— Darılma bana Dimitri, dedi; sana bir kere daha tekrarlıyorum, kendini bağlı bilme...

Sanin sözünü tamamlatmadı.

Cemma yüzünü biraz uzaklaştırdı.

— Annem demin din ayrılığından bahsediyordu, hatırlıyor musun?.. Bak!

Boynunda ince bir kordona asılı Süleyman taşından ufak haçı hızla çekip kordonundan kopardı, Sanin'e uzattı.

— Ben senin olduktan sonra senin dinin benim dinimdir.

Cemma'yla içeri girdikleri zaman Sanin'in gözleri hâlâ nemliydi.

Akşam her şey eskisine döndü. Hattâ toplanıp Tresette oynadılar.

XXXI

Sanin ertesi sabah gayet erken uyandı. Mutluluğu sınırsızdı ama uykusunu kaçıran bu değildi. Malikânesi-

ni bir an önce ve en kârlı şekilde nasıl satabileceği zihnini kurcalıyordu. Kafasında çeşitli planlar kuruyordu ama bir türlü karara varamıyordu. Düşüncelerini toparlayabilmek için sokağa çıktı. Cemma'ya ancak işine dair bir tasarı hazırladıktan sonra görünmek istiyordu.

Birdenbire gözü önünden badi badi yürüyen hantal, kalın bacaklı, kılığı kıyafeti yerinde olan adama takıldı. Şu sarı-beyaz tutam tutam saçlı enseyi, boyunsuz, doğruca omuzlar arasına oturmuş kafayı, yumuşak semiz sırtı, tombul sarkan kolları evvelce nerede gördüğünü hatırlayacaktı. Yoksa, beş yıldır izini kaybettiği eski okul arkadaşı Polozov muydu bu?..

Sanin önden giden adamı geçip yüzüne baktı. Ablak, sarımtrak bir yüz, beyaz kirpikli, beyaz kaşlı, ufacık, domuzlarınkine benzeyen gözler, kısa, yassı bir burun; sanki birbirine yapışık iri dudaklar, yuvarlak, tüysüz çene hele yüzdeki ekşi, tembel, güvensiz ifade sahibini gerçekten İppolit Polozov olduğunu ispat ediyordu. Sanin'in aklından "Galiba gene yıldızım parlamağa başladı!" diye geçti.

— Polozov!.. İppolit Sidoroviç!.. Sen misin?

Adam durdu, ufacık gözlerini kaldırarak biraz bekledi, sonunda yapışık dudaklarını ayırdı,ince, çatlak bir sesle:

— Dimitri Sanin, değil mi ?dedi.

— Ta kendisi.

Sanin Polozov'un kül rengi dar güderi eldivenli elini sıktı. Adamın kolları gene tombul böğürlerine cansız cansız sarktı.

— Buraya geleli çok oldu mu? Nereden geldin? Nerede kalıyorsun?

Polozov, acele etmeden:

— Dün Wiesbaden'den geldim, dedi. Karımın bazı siparişleri var da... Bugün tekrar Wiesbaden'e dönüyorum.

— A, sahi! Evlenmiştin. Söylediklerine göre karın son derece güzelmiş.

Polozov gözlerini öteye çevirdi.

— Evet, öyle söylüyorlar.

Sanin güldü.

— Bakıyorum, okuldaki uyuşukluğun gitmemiş.

— Ne diye değişeyim?

— Hem söylediklerine göre (Sanin "söyledikleri" sözüne kuvvet verdi) karın çok da zenginmiş.

— Öyle diyorlar.

— Sen bilmiyor musun İppolit Sidoroviç?

— Karımın işlerine karışmam Dimitri... Pavloviç - doğru değil mi?.. Evet evet, Pavloviç! Karımın işlerine karışmıyorum ben.

— Karışmıyor musun? Hiçbir işine mi?

— Hiçbirine. O kendi başına buyruk, ben de öyleyim.

Sanin nereye gittiğini sordu.

— Şu anda bir yere gittiğim yok, sokakta durup seninle konuşuyorum. Ayrıldıktan sonra indiğim otele gidip karnımı doyuracağım.

— Arkadaşlığımı kabul eder misin?

— Yemekten bahsediyorsun, değil mi?

— Evet.

— Buyur, başımla beraber; arkadaşla yemek daha neşeli olur. Gezeve değilsin inşallah.

— Zannetmem.

— Pekâlâ öyleyse.

Polozov yürüdü. Sanin yanından yürüyerek onu izledi. Yolda, dudakları gene birbirine yapışmış, burnundan soluyan, konuşmadan badi badi yürüyen Polozov'a

bakıp bu kütüğün nasıl olup da zengin ve güzel bir kadın alabildiğini düşünüyordu. Kendisinin ne parası, ne ünvanı, ne de parlak bir zekâsı vardı. Okulda uyuşuk, kalın kafalı, uykucu, obur olarak tanınmıştı. "Sulu ağız" diye bir adı da vardı. Şaşılacak işti doğrusu!

"İyi öyleyse... Zengin karısı, votka fabrikaları sahibi birinin kızıymış. Belki çiftliğimi alır?.. Karısının işlerine karışmadığını söylüyor ama kim inanır! Uygun, elverişli bir fiyat isterim. Bir denemekten ne çıkar? Bakarsın talihim burada da yaver olur. Kararım karar, deneyeceğim!"

Polozov, Sanin'i Frankfurt'un en iyi otellerinden birine götürdü, otelin en iyi dairesinde kalıyordu. Masalar, sandalyeler mukavva ve tahta kutularla, paketlerle doluydu.

— Hep Marya Nikolayevna'nın siparişleri...

Polozov kendini koltuğa bırakarak: ,

— Aman ne sıcak! diye inledi, kravatını çözdü. Sonra başgarsonu çağırarak özene bezene, beş kişiyi doyuracak yemek ısmarladı.

— Saat birde arabamız da hazır olsun; diye ekledi. Tam birde, anlaşıldı mı?

Başgarson yaltaklanır bir halle eğilerek çıktı.

Polozov yeleğinin düğmelerini çözdü. Kaşlarını kaldırıp üfleyip püfleyerek, burnunu buruşturmasından, onun için konuşmanın dayanılmaz bir zahmet olduğu anlaşılıyordu. Âdeta kuşku ile, Sanin dilini oynatacak mı yoksa konuşma yükü ona mı kalacak diye düşünüyordu.

Sanin arkadaşının halini anladı, fazla soru sorarak sıkmadı onu, en önemli şeyleri öğrenmekle yetindi. Polozov iki yıl süren askerliğini süvari olarak yapmıştı. (Kısa ceket ne yakışmıştı kimbilir!) Üç yıl önce evlenmişti, Weisbaden'de "bir şeylerini tedavi ettiren" karısıyle iki

yıldır Avrupadaymış. Şimdi de Paris'e gidiyorlarmış. Sanin de geçmişinden, tasarılarından fazla bahsetmedi, hemen esas konuya, malikânesini satmak niyetine geçti.

Polozov ses çıkarmadan dinliyor, arada bir yemeğin geleceği kapıya bakıyordu. Sonunda yemek geldi. Başgarsonla iki garson gümüş kapaklı birkaç kap getirdiler. Sofraya geçip peçeteyi gömleğinin yakasına sokan Polozov:

— Tula eyaletindeki malikâne mi bu? diye sordu.

— Evet.

— Yefremov bölgesinde... Biliyorum.

Sanin masaya oturarak:

— Alekseyevka'mı biliyorsun demek; dedi.

Polozov kemeli omletten kocaman bir parçayı ağzına soktu.

— Marya Nikolayevna'nın da o civarda bir çiftliği var... Garson, şu şişeyi açar mısın? Toprağın iyi, yalnız köylüler ormanı epey budadılar. Neden satıyorsun?

— Para lâzım birader. Hem niyetim ucuz satmak. Alsana... Yeri iyi...

Polozov bir bardak şarap yuvarladı, ağzını peçeteyle kuruladıktan sonra ağır ağır, ağzını şapırdata şapırdata yemeğe başladı. Neden sonra:

— Ev-vet... dedi. Yalnız ben çiftlik filân satın alamam, param yok benim. Yağı uzatır mısın?.. Belki karım alır. Onunla konuş. Fazla istemezsen, böyle fırsatı kaçırmaz o. Ne eşek şu Almanlar. Doğru dürüst balık haşlamasını bile bilmezler. Sanki işmiş! Bir de "faterland'larını birlik hale getirmek lâzım," diye tutturuyorlar. Garson, kaldır şu pis nesneyi!

— İdare işlerine de karın mı bakar? diye sordu Sanin.

— Evet. Köfteyi iyi yapmışlar. Tavsiye ederim. Dedim ya Dimitri Pavloviç, karımın hiçbir işine karışmam.

Polozov ağzını şapırdatmağa devam etti.

Sanin:

— Hımm... dedi. Nasıl görüşeyim onunla İppolit Sidoriç?

— Kolay Dimitri Pavloviç. Wiesbaden'e gidersin. Uzak değil. Garson, sizde İngiliz hardalı bulunmaz mı? Yok ha!.. Hayvanlar! Yalnız vakit kaybetme? Öbürgün gidiyoruz. Müsaade et, kadehini doldurayım; hoş bir şarap, ekşi de değil.

Polozov'un yüzü canlandı, kızardı; zaten yiyip içtiği zaman canlanırdı.

— Vallahi nasıl yapayım bilmem ki...

— Niye bu kadar acele ediyorsun?

— Acele bir işim var da...

— Çok mu para lâzım?

— Çok. Birader... şey... nasıl anlatayım... Evlenmeğe karar verdim.

Polozov dudağına götürdüğü kadehi masaya bıraktı. Kısık, şaşkınlıktan kısılan bir sesle:

— Evlenmek mi? diye tekrarladı, tombul ellerini midesinin üzerinde kavuşturdu. - Böyle ansızın mı?

— Evet... birdenbire...

— Nişanlın Rusya'da tabiî.

— Hayır, Rusya'da değil.

— Nerede?

— Burada, Frankfurt'ta.

— Kim?

— Alman; daha doğrusu İtalyan. Buranın yerlisi.

— Paralı mı?

— Hayır, parasız.

— Şu halde zorlu bir aşk.

— Tuhafsın! Tabiî öyle.

— Paraya bu yüzden mi ihtiyacın var?

— Tabiî... Evet evet...

Polozov şarabını bitirdi, ağzını çalkalayıp ellerini yıkadı, peçeteyle özenerek kuruladı. Sonra cebinden çıkardığı sigarasını yaktı. Sanin onu sessizce seyrediyordu.

Polozov başını arkaya atarak dumanı ince bir şerit halinde üfledi.

— Başka çare yok, diye mırıldandı; karıma başvur. O isterse bir çırpıda halleder.

— Canım, karını nasıl görürüm. Öbür gün gideceğinizi söylemedin mi?

Polozov gözlerini kapadı. Ağzında cigarasını oynatarak içini çekti.

— Sana bir şey söyliyeyim mi? Eve git, çabucak hazırlan ve hemen buraya gel. Saat birde gidiyorum. Arabam geniş, seni de alırım. En iyisi bu. Şimdi biraz kestireyim. Yemekten sonra kestirmezsem olmuyor birader. Tabiatıma karşı koyamıyorum. Sen de engel olma.

Sanin düşündü, sonra kesin bir hareketle başını kaldırdı; kararını vermişti!

— Peki, kabul; teşekkür ederim. Yarımda buradayım, Wiesbaden'e birlikte gideriz. İnşallah bu hareketimi hoş görür.

Horlamağa başlayan Polozov, mahmur mahmur:

— Bırak beni... diye homurdandı, ayaklarını oynattı ve çocuk gibi mışıl mışıl uykuya daldı.

Sanin onun hantal gövdesiyle boynuna, havaya kalkık elma gibi yuvarlak çenesine bir kere daha baktı, sonra otelden çıkarak hızlı adımlarla Rozelli pastanesine yürüdü. Cemma'ya haber vermesi gerekiyordu.

XXXII

Genç kızı annesiyle beraber dükkânda buldu. Frau Lenore eğilerek bir marangoz metresiyle pencereler arasındaki mesafeyi ölçüyordu. Sanin'i görünce hem neşeli hem biraz bozularak onu selâmladı.

— Dünkü sözlerinizden sonra dükkânımızın genişletilmesi işi aklımdan çıkmıyor, dedi. Şuraya iki ufak dolap koymak istiyorum; rafları aynalı camdan olsun, şimdi pek moda, biliyor musunuz? Bir de...

Sanin sözünü kesti:

— Pek güzel, bunları ayrıca düşünürüz. Şimdi buraya gelin, size söyleyeceklerim var.

Frau Lenore ile Cemma'nın kollarına girerek onları öbür odaya götürdü. Frau Lenore meraklandı, metre elinden düştü. Cemma da endişelendi ama Sanin'e dikkatle bakınca sakinleşti. Yüzünde kaygılı olmakla beraber metin bir ifade vardı, kararlı bir insan hali vardı.

Kadınları oturtarak karşılarına geçti, kollarını sallayarak, saçlarını savurarak, Polozov'la karşılaşmasını, Wiesbaden'e yolculuk tasarısını, malikânesinin satış ihtimalini bir bir anlattı. Sonunda:

— Düşünün, ne sıralı tesadüf bu! diye bağırdı. Durum böyle olunca belki Rusya'ya gitmeme de lüzum kalmayacak. Düşündüğümüzden çabuk evlenebileceğiz.

— Ne zaman gitmeniz lâzım? diye sordu Cemma.

— Hemen bugün, bir saat sonra. Arkadaşım bir araba tutmuş, beni de götürecek.

— Bize mektup yazacak mısınız?

— Hemen. O bayanla görüşür görüşmez yazacağım.

Pratik bir kadın olan Frau Lenore:

— Çok zengin bir bayan olmalı, dedi.

— Son derece! Babası milyonermiş. Nesi var nesi yoksa ona bırakmış.

— Her şeyini ha!.. Gerçekten, talihiniz var. Ama dikkat edin malikânenizi yok pahasına elden çıkarmayın. Soğukkanlılığınızı kaybetmeyin... Heyecanlanmayın. Cemma ile bir an önce birleşmek arzunuzu anlıyorum ama.. ihtiyatı elden bırakmamalı. Unutmayın ki mülkünüzü ne kadar iyi satarsanız, sizler ve çocuklarınız için o kadar faydalı olur.

Cemma başını öteye çevirdi, Sanin gene kollarını sallayarak konuşmağa başladı:

— Evet, tedbirli davranacağım, emin olabilirsiniz Frau Lenore! Pazarlığa bile yanaşmıyacağım. Kadına istediğim fiyatı söylerim; razı olursa ne âlâ, olmazsa kendi bilir.

— Bu bayanı tanıyor musunuz? diye sordu Cemma.

— Ömrümde görmedim.

— Ne zaman döneceksiniz?

— İşi bitiremezsek öbür gün dönerim. Uzlaşırsak, belki bir iki gün fazla kalmam gerekecek. Herhalde bir an önce dönmeğe çalışacağım. Bütün varlığım burada kalıyor çünkü... Aman, sözü uzattım, oysaki daha otele gitmem lâzım. Uğur için elinizi verin Frau Lenore! Bu bizde, Rusya'da âdettir.

— Sağ elimi mi?

— Solu; kalbe daha yakındır. Öbür gün ya kazanmış ya yenilmiş döneceğim. İçimden bir ses galip döneceğimi söylüyor! Allahaısmarladık canım sevgililerim!

Frau Lenore ile kucaklaştıktan sonra Cemma'dan, çok önemli bir şey söyliyeceği için odasına uğrama iznini rica etti. Aslında, sadece nişanlısiyle başbaşa vedalaşmak

istiyordu, o kadar. Frau Lenore anlamıştı, önemli konunun ne olduğunu merak etmedi.

Sanin o vakte kadar Cemma'nın odasına hiç girmemişti. Aşk heyecanı, tatlı ürpertiler bütün ruhunu sardı. Duygulu bir bakışla odayı süzdü, sevgilisinin önünde diz çökerek yüzünü beline yasladı.

— Benimsin, değil mi? diye fısıldadı Cemma. Çabuk dön emi?

Sanin, boğulur gibi:

— Seninim... döneceğim... diyordu. Döneceğim Cemma!.

— Seni bekleyeceğim sevgilim!

Birkaç dakika sonra Sanin kaldığı otele koşuyordu. Telâştan, dükkândan saçı başı dağınık halde Pantaleone'nin fırlayıp arkasından bir şeyler bağırdığını, havaya kaldırdığı elini tehdit eder gibi salladığını farketmemişti.

*

Tam bire çeyrek kala Polozov'un yanındaydı. Otelin önünde iki çift at koşulu bir araba bekliyordu. Sanin'i gören Polozov kısaca:

— E, karar verdin demek! dedi. Paltosunu, lâstiklerini giyip, yaz olduğu halde kulaklarına pamuk tıkayarak perona çıktı.

Otel uşakları, sayısız irili ufaklı paketleri Polozov'un tarifine göre arabaya yerleştirdiler, oturacağı yere ipekli yastıklar, bohçalar, valizler doldurdular, ayak ucuna yiyecek sepetini koydular. Bavulu arabacı mahalline bağladılar. Polozov bolca bahşiş dağıttı, sonra öfleye pöfleye, arkasından destek olan gayretli kapıcının yardımıyle arabaya tırmanarak oturdu, etrafını iyice besledi, tabakasın-

dan bir cigara alarak yaktı. Ancak ondan sonra Sanin'e parmağiyle "Sen de gel!" gibilerden işaret etti. Sanin yanına geçti. Polozov, kapıcı vasıtasiyle arabacıya, bahşişini almak istiyorsa iyi sürmesini emretti. Kapılar kapandı, araba gürültüyle hareket etti.

XXXIII

Frankfurt Wiesbaden arası bugün trenle bir saat bile sürmez; o zaman ekspres posta arabalariyle ancak üç saatte alınıyordu. Dört beş kere at değiştirirlerdi. Polozov uyukladığından mı ne, oturduğu yerde cigarasını dişleyerek sallanıyordu. Az konuşuyordu, bir kerecik olsun pencereden dışarı bakmamıştı. Manzarayla hiç ilgilenmiyordu, hattâ bir aralık, "Tabiat vız gelir bana!" dedi. Sanin de susuyor, etrafa bakmıyordu, aklı başka yerdeydi. İstasyona gelince Polozov gayet muntazam hesap görüyor, yolun ne kadar sürdüğünü saatle kaydettiği için değişen arabacılara gayretlerine göre bahşiş veriyordu. Yolun yarısında yiyecek sepetinden iki portakal çıkardı. İyisini kendisine ayırdıktan sonra öbürünü Sanin'e sundu. Sanin yol arkadaşına dikkatle bakarak birdenbire güldü. Küt beyaz tırnaklarıyle portakalı soymağa çalışan Polozov:

— Niye güldün? diye sordu.

— Niye mi?.. Yolculuğuma...

Polozov portakal dilimini ağzına soktu.

— Ne olmuş?

— Tuhafıma gidiyor.. Dün, niye saklayayım, Çin imparatorunu ne kadar düşündüysem sen de o kadar aklımdaydın. Bugün beraberce, zerrece tanımadığım karına çiftliğimi satmağa gidiyorum.

— Olur bunlar. Yaşadıkça daha neler göreceksin. Meselâ, beni emir subaylığı yaparken düşünebilir misin? Oysaki yaptım işte. Gran Dük Mihayil Pavloviç bir gün "Tırısa kaldırın o şişko teğmeni, tırısa!" diye emir bile verdi.

Sanin kulağının arkasını kaşıdı.

— Karın nasıl bir kadın İppolit Sidoroviç? Tabiatı nasıl? Bunu bilmem gerekiyor.

Polozov ansızın hiddetlenerek sözünü kesti:

— O günkü korkunç koşudan sonra sen halimi düşün. "Rütbeniz de, apuletleriniz de sizin olsun!" dedim kendime. Şey... Karımı mı sordun? Ne olacak, herkes gibi bir insan. Ama parmağını ağzına bırakmanı tavsiye etmem. Konuşkansan, hele güldürücü şeyler anlatırsan hoşlanır. Meselâ aşkını, hem şöyle eğlendirici bir şekilde anlat.

— Nasıl yani?

— Basbayağı. Demin bana âşık olduğunu, evlenmek istediğini anlattın ya. Bunları hikâye et.

Sanin alındı.

— Bunun gülünecek tarafı yok ki.

Polozov gözlerini oynattı. Çenesinden portakal suyu sızıyordu.

Sanin kısa bir sessizlikten sonra:

— Frankfurt'ta alış verişe karın mı gönderdi seni? diye sordu.

— Ta kendisi.

— Neler aldın?

— Malûm, bir sürü oyuncak...

— Oyuncak mı? Çocuğunuz var mı?

Polozov bunu duyunca âdeta geriledi.

— Lâfa bak! Çocuğu ne yapayım ben!.. Kadın ıvır zıvırları... Süs, giyim eşyası...

— Böyle işlerden anlar mısın?

— Anlarım ya.

— Demin karımın hiçbir işine karışmam demiştin de...

— Başka şeylere karışmam. Bunlar olabilir. Can sıkıntısı işte... Zaten karımın zevkime güveni vardır. Pazarlık bakımından da eşsizim.

Kesik kesik konuşmasından Polozov'un yorulduğu belli oluyordu.

— Çok zengin mi karın?

— Zenginliğine zengin ama parası daha çok kendine...

— Senin de pek şikâyete hakkın yok galiba.

— Kocasıyım tabiî. O kadar olmasın mı? Hem onun işine yarıyorum. Ben yanındayken sırtı yere gelmez. Uyarına bir adamım.

Polozov yüzünü mendiliyle sildi, "İnsaf, beni konuşturma artık. Ne zahmet çektiğimi görüyorsun!" gibilerden burnundan soludu.

Sanin onu rahat bıraktı, gene düşünceye daldı.

★

Wiesbaden'de, arabanın önünde durduğu otel tam bir saraydı. Binanın derinliğinden zil sesleri duyuldu, telâş, koşuşmalar başladı. Siyah fraklı, kerli ferli adamlar başkapının önünde mekik dokuyordu. Sırmalar içinde pırıl pırıl bir kapıcı arabanın kapısını hızla açtı.

Polozov tıpkı zafer kazanmış bir kumandan gibi indi, halılarla kaplı merdivenden çıkmağa başladı. Havada lâtif bir koku hissediliyordu. Yanına, o da iyi giyimli ama tipik Rus yüzlü bir adam sokuldu; uşağıydı. Polozov, bundan sonra seyahatlerine onu da alacağını haber verdi.

Çünkü bir gece önce Frankfurt'ta sıcak suyunu temin edememişlerdi. Duyduğu dehşet uşağın yüzünde okunuyordu, çevik bir hareketle eğilerek beyin lâstiklerini çıkardı.

Polozov:

— Marya Nikolayevna evde mi? diye sordu.

— Evde efendim. Giyiniyorlar. Kontes Lasunskaya'ya yemeğe davetliler.

— Haa şu şeye.. Dur, arabada eşya var; hepsini kendin çıkarıp içeri al. Sen de bir oda tut Dimitri Pavloviç, üç çeyrek sonra bize gel. Birlikte yemek yeriz.

Polozov salına salına yürüdü, Sanin kendine pek şatafatlı olmayan bir oda ayırttıktan sonra üstünü başını düzeltti, biraz dinlendi. Daha sonra Altes *(Durchlaucht)* Prens fon-Polozov'un işgal ettiği mükellef daireye yollandı.

"Prens"i lüks bir salonun ortasında, gözalıcı bir kadife koltuğa kurulmuş buldu. Sanin'in rahatına düşkün arkadaşı banyosunu almış, atlastan zengin bir robdöşambr giymiş, başına da al rengi fesini geçirmişti. Sanin yaklaşıp bir süre onu seyretti. Polozov put gibi hareketsiz oturuyordu; başını o yana çevirmedi, kılı kıpırdamadı. Görülecek bir manzarası vardı!

Sanin onu bir iki dakika kadar seyrettikten sonra etraftaki kutsal sessizliği bozarak konuşmağa hazırlanırken bitişik oda kapısı açıldı, eşikte siyah dantellerle süslü beyaz ipekli elbisesi içinde genç, güzel bir kadın göründü. Kolları, göğsü taktığı pırlantalardan ışıl ışıldı. Kadın, Marya Nikolayevna Polozova idi. Gür lepiska saçları iki örgü halinde omuzlarından beline iniyordu.

XXXIV

Yarı mahçup yarı alaylı bir gülümsemeyle:

— Ah... affedersiniz! dedi; saç örgülerinden birini ucundan yakaladı, iri açık gri gözlerini Sanin'e dikerek:

— Bu kadar çabuk geleceğinizi tahmin etmiyordum, diye ekledi.

Polozov hâlâ başını çevirmeden, ayağa kalkmadan Sanin'i parmağıyle gösterdi.

— Çocukluk arkadaşım Dimitri Pavloviç Sanin.

— Evet... biliyorum. Söylemiştin ya. Tanıştığımıza memnun oldum. Senden bir şey rica edecektim İppolit Sidoriç... Hizmetçimin bugün sakarlığı üstünde...

— Saçlarını mı tarayayım?

— Evet, lütfen. Kusura bakmayın!

Marya Nikolayevna aynı gülümsemeyle Sanin'e hafif bir baş selâmı vererek hızla döndü, gerisinde nefis boynunun, harikulâde omuzlarının ve eşsiz vücudunun hayalini bırakarak çıktı.

Polozov kalktı, ayaklarını sürüyerek badi badi yürüyüşüyle onu izledi.

Sanin, kendisinin "Prens Polozov"un salonunda olduğunu Marya Nikolayevna'nın bildiğine emindi. Yaptığı numara, gerçekten son derece güzel saçlarını göstermek içindi. Sanin, içinden, buna memnun oldu. "Kendini gösterip, bana tesir etmek istediğine göre kimbilir, belki çiftliğin pazarlık işnde de yumuşak davranır?" dye düşündü. İçi o derece Cemma ile doluydu ki başka kadınlar onu hiç ilgilendirmiyordu. Bu defa da kendi kendine, "Gerçekten güzel bir kadın!" diye mırıldanmakla yetindi.

Özel bir ruh hali olmasa belki fikrini başka sözlerle ifade ederdi. Marya Nikolayevna Polozova - baba adıyle Kolişkina - cidden dikkate değer bir kadındı. Üstün bir güzelliğe sahip değildi, basit bir aileden olduğu hemen anlaşılıyordu. Alnı dar, burnu biraz etlice ve kalkıktı. Ne teninin inceliğiyle ne de el ve ayaklarının zerafetiyle övünebilirdi. Ama önemi yoktu bunun! Onunla her karşılaşan, Puşkin'in deyimiyle, "Güzelliğin kutsallığı" karşısında değil, güçlü, göz alan bir Rus yahut çingene kadın vücudu önünde durakalırdı. Hem de elinde olmadan değil, isteye isteye!..

Fakat Cemma'nın hayali Sanin'i *Horace*'in "üç katlı zırhı" gibi koruyordu.

On dakika sonra Marya Nikolayevna kocasıyle birlikte tekrar salona girdi. Sanin'e yaklaştı. Bir yürüyüşü vardı ki, bir zamanlar - yazık ki bundan epey önce - bazı tuhaf kişiler yalnız bunun için deli olurlardı! Onlardan biri, "Bu kadın sana doğru gelirken ömrünün bütün mutluluğu yaklaşıyor sana..." derdi .

Marya Nikolayevna Sanin'e yaklaştı, elini uzatarak tatlı, biraz ölçülü bir sesle, rusça:

— Beni beklersiniz, değil mi? Çabuk dönerim, dedi.

Sanin saygıyle önünde eğildi. Marya Nikolayevna kapıdaydı; kapıyı örten perdenin gerisinde kaybolurken başını çevirerek omzu üstünden gülümsedi ve, gene deminki ahenk dolu hayali geride bırakarak kayboldu.

Gülümsediği zaman yanaklarında bir veya iki değil, üçer gamze beliriyordu. Al, yaygın, kışkırtıcı, sol yanında iki beni olan dudaklarından çok gözleri gülüyordu.

Odaya külçe gibi dalan Polozov tekrar koltuğuna yerleşti. Hep sessiz duruyordu. Yalnız zaman zaman renksiz, artık buruşmağa başlamış yanaklarını garip bir gülümseme şişiriyordu.

Sanin'den ancak üç yaş büyük olduğu halde çok yaşlı görünüyordu. Misafirine ikram ettiği yemek en titiz boğaz düşkününü bile tatmin edecek gibiydi. Oysaki Sanin'e sadece bitmek bilmez derecede uzun ve sıkıcı geldi.

Polozov tabağının üstüne dikkatle eğilmiş, her lokmayı âdeta koklayarak ve zevkini çıkararak çiğniyordu. Şarabı önce yudumlayıp ağzında gezdiriyor, sonra yutuyor, ardından dudaklarını şapırdatıyordu. Kızartma gelince birdenbire dillendi. Ama getirtmek istediği bir merinos sürüsünden başka lâf etmiyordu, üstelik uzatarak âdeta şefkatle ve kelimelere cik'li ceğiz'li ekler takıp nazlandırarak konuşuyordu. Kaynar derecede sıcak kahvesini içerken garsona mızmız, hırçın bir sesle, bir gün önce verilen kahvenin soğuk, buz gibi soğuk olduğunu hatırlattı. Daha sonra, eğri dişleri arasına bir Havana sıkıştırarak; âdeti olduğu gibi uyuklamağa başladı. Sanin buna pek memnun oldu. Yumuşak halının üstünde sessiz adımlarla beş aşağı beş yukarı dolaşırken Cemma ile hayatı, ona nasıl bir haberle döneceği üzerine hayaller kuruyordu. Polozov, kendi söyleyişiyle, her zamankinden erken uyanmış, sadece bir buçuk saatcik kestirmişti.

Bir bardak buzlu soda yuvarladıktan sonra uşağın koyu yeşil Kiyev işi kavanozda getirdiği Rus reçelinden yedi sekiz kaşık yuttu. Bunsuz yaşayamıyacağını söylüyordu. Şişmiş gözlerini Sanin'e dikerek onunla bir parti "Ahmak" oynamak isteyip istemediğini sordu. Sanin memnunlukla kabul etti. Polozov'un yeniden koyunculuklarla kuzucukların yağlı kuyrucuklarından söz açmasından korkuyordu.

Ev sahibiyle misafiri salona geçtiler, uşak kâğıtları getirdi, oyuna başladılar. Tabiî parasına oynamıyorlardı.

Kontes Lasunskaya'dan dönen Marya Nikolayevna onları bu masum eğlentide buldu.

Odaya girip kâğıtlarla açık oyun masasını görünce kahkahayla güldü. Sanin yerinden fırladı.

— Oturun, devam edin, dedi Marya Nikolayevna. Üstümü değiştirip gelirim.

Eldivenlerini çıkararak, eteklerini hışırdata hışırdata odadan çıktı. Gerçekten pek de çabuk döndü. Süslü elbisesini çıkarıp yırtmaçlı, sarkık kollu geniş eflâtun ipekli bir sabahlık giymişti; beli kalın bir kordonla sıkılıydı. Kocasının yanına oturarak "Ahmak" olmasını bekledi, sonra:

— Eh, yeter artık şişkom! dedi.

Sanin "şişko" sözünü duyunca kadına hayretle baktı. Marya Nikolayevna ona gamzelerini belirten neşeli bir gülümsemeyle karşılık verdi.

— Yeter, diye tekrarladı. Uykun geldi senin. Hadi öp elimi de git. Biz Bay Sanin'le şundan bundan konuşuruz.

Polozov ağır ağır koltuğundan kalkarak:

— Uykum yok ama giderim, dedi; elini de öperim.

Marya Nikolayevna hep öyle gülümseyerek ve Sanin'e bakarak avucunun içini uzattı.

Polozov da Sanin'e baktı, sonra vedalaşmadan odadan çıktı. Marya Nikolayevna çıplak dirseklerini masaya dayadı, tırnaklarıyle oynayarak sabırsızlıkla:

— Hadi anlatın, dedi, anlatın. İşittiğime göre evleniyormuşsunuz, doğru mu bu?

Marya Nikolayevna bakışıyle Sanin'in gözlerinin derinliğine nüfuz etmek için başını hafifçe yana eğdi.

XXXV

Bayan Polozova'nın lâübaliliği, toy bir insan olmadığı halde, Sanin'i şaşırtacaktı ama o, kadının serbestliğini, lâübaliliğini işinin selâmeti için hayırlı bir işaret saydı. İçinden, "Ne yapalım, zengin hanımefendinin şımarıklığına eyvallah edelim bari..." diye düşündü, kadının sorusunu aynı serbestlikle cevaplandırdı:

— Evet, evleniyorum.

— Kiminle? Bir yabancıyla mı?

— Öyle.

— Yeni mi tanıştınız? Frankfurt'ta mı?

— Evet efendim.

— Kim olduğunu öğrenebilir miyim?

— Hay hay. Bir pastacının kızı.

Marya Nikolayevna gözlerini geniş geniş açarak kaşlarını kaldırdı. Ağır ağır:

— En-fes, dedi. Harikulâde... Oysaki ben, dünyada artık sizin gibi gençler kalmadığını sanıyordum. Bir pastacının kızı ha!

Sanin oldukça vakur bir halle:

— Şaştınız galiba, dedi. Geri kafalı bir insan değilim ben.

— İlkin, hiç şaşmadım, diye sözünü kesti Marya Nikolayevna. Ben de geri kafalı değilim. Mujik kızıyım ben. Beni hayrete düşüren, hoşuma giden şey, bir adamın sevmekten korkmaması. Onu seviyorsunuz, değil mi?

— Evet.

— Çok mu güzel?

Sanin son soruyu yadırgar gibi oldu ama geri dönemezdi artık.

— Marya Nikolayevna, diye başladı; herkes sevgilisini başka kadınlardan güzel görür. Ama nişanlım gerçekten güzel.

— Öyle mi? Tipi nasıl? İtalyan mı, klasik mi?..

— Evet, yüz hatları son derece muntazam.

— Yanınızda bir resmi var mı?

— Hayır.

(O sıralar fotoğraf resimleri henüz bilinmiyordu. Dagerro-tipler yeni yeni çıkmağa başlamıştı.)

— Adı ne?

— Cemma.

— Sizinki?

— Dimitri.

— Öbürü?

— Pavloviç.

Marya Nikolayevna hep o ağır, ölçülü sesle:

—Size bir şey söyliyeyim mi Dimitri Pavloviç, dedi, hoş adamsınız. Herhalde iyi bir insansınız. Verin elinizi, arkadaş olalım.

Güzel, beyaz, güçlü parmaklarıyle Sanin'in elini sıktı. Eli, Sanin'in elinden pek az ufaktı ama çok daha sıcak, yumuşak ve canlıydı.

— Yalnız aklıma bir şey geldi.

— Ne gibi?

— Ama darılmayacaksınız... Darılmazsınız ya... Kızın nişanlınız olduğunu söylüyorsunuz. Buna... şey... muhakkak lüzum var mıydı?

Sanin kaşlarını çattı.

— Ne demek istediğinizi anlayamadım Marya Nikolayevna.

Marya Nikolayevna hafiften güldü, başını sallayarak yanaklarına düşen saçları geriye itti. Dalgınla düşünceli arası bir halle:

— Ömür doğrusu, dedi. Tam bir silâhşör! Bundan sonra gel de dünyada idealist insan kalmadığını iddia edenlere inan.

Marya Nikolayevna hep rusça, şaşılacak derecede temiz ve züppeliğe kaçmadan tam bir Moskovalı lehçesiyle konuşuyordu.

— Herhalde evde mutaassıp bir terbiye görmüş olacaksınız, dedi. Hangi eyalettensiniz?

— Tula'dan.

— Ne diyorsunuz! Hemşehriyiz desenize... Babam... Babamın kim olduğunu biliyorsunuz, değil mi?

— Evet.

— Tulalıdır. Doğma büyüme Tulalı... Pekâlâ! (Marya Nikolayevna bu "pekâlâ"yı mahsus basit halkın telâffuzuyla söyledi.) Şimdi işimize gelelim.

— Yani... nasıl... Ne demek istiyorsunuz?

Marya Nikolayevna gözlerini hafifçe kıstı.

— Buraya iş için gelmediniz mi?

Gözlerini kısınca bakışları hem tatlı, hem azıcık alaycı bir ifade alıyordu. Ama iri iri açınca gözlerindeki açık, soğuk ışıltılarda kötü, âdeta tehdit eder bir mâna beliriyordu. Kalın, biraz çatık, samur kaşları gözlerini bir kat daha güzelleştiriyordu.

— Malikânenizi satın almamı istiyorsunuz. Evlenmek için paraya ihtiyacınız var. Değil mi?

— Evet, öyle.

— Ne kadar, çok mu?

— Şu sıralar birkaç bin frank yeterdi. Zevciniz çiftliğimi bilir. Ona danışabilirsiniz. İsteyeceğim fiyat da uygun olacaktır.

Marya Nikolayevna başını önce sağa sonra sola oynattı. Parmak uçlariyle Sanin'in ceketinin koluna bir fiske vurarak, tane tane:

— *İlkin,* diye başladı; kocama, gerçekten bilgili bir adam olduğu giyim konusundan başka hiçbir hususta akıl danışmak âdetim değildir. *İkincisi,* niçin uygun fiyat isteyeceğinizden bahsediyorsunuz? Her türlü fedakârlığa katlanacak bir âşık olmanızdan faydalanacak değilim. Sizden hiçbir fedakârlık kabul etmem. Sizin şu... bilmem ki nasıl söylemeli... şu asil duygularınızı destekliyecek yerde soyup soğana mı çevireceğim? Benim işim değil bu. Sırası gelince kimseye aman vermem ama böylesi değil.

Sanin, kadın onunla eğleniyor mu, ciddî mi konuşuyor, bir türlü anlıyamıyordu. "Tetikte olmam lâzım..." diye düşündü.

Uşak tepsi içinde Rus semaveriyle çay takımı, süt, peksimet vesaire getirdi, Bayan Polozova'nın önüne masaya koyarak çıktı. Marya Nikolayevna Sanin'in fincanına çay doldurdu. Şekeri eliyle koyarken:

— İğrenmezseniz... dedi. Oysaki şeker maşası oracıkta, masadaydı.

— Rica ederim, böyle güzel bir elden...

Sanin sözünü bitiremedi, sıcak çay boğazına kaçmıştı, boğulacaktı nerdeyse. Kadın açık, dikkatli bakışını ona dikmiş bakıyordu.

Sanin devamla:

— Çiftliğimi uygun bir fiyata satacağımı şu maksatla söyledim, dedi. Yabancı bir memlekette bulunduğunuza göre elinizde çok miktarda serbest para olmayabilir. Benim bu şartlar içinde yapılan bir alış verişin pek normal olmayacağını hesaba katmam gerekir.

Sanin'in dili dolaşıyor, kelimeleri bulamıyordu. Marya Nikolayevna koltuğunun arkalığına yaslanmış, kollarını göğsünde çaprazlayarak aynı açık, dikkatli bakışla onu süzmeğe devam ediyordu. Sanin susunca yardım etmek ister gibi:

— Devam edin, devam edin; sizi dinliyorum, dedi. Konuşmanız hoşuma gidiyor, söyleyin.

Sanin malikânesini tarif etmeğe başladı. Arazinin kaç dönüm olduğunu, sınırlarını, ek yapıların neden ibaret bulunduğunu ve ne şekilde istifade edilebileceğini açıkladı. Çiftliğin manzarasının pek güzel olduğunu da ekledi. Marya Nikolayevna'nın bakışı gittikçe daha açık, daha dikkatli oluyor, gülümsemeden hafifçe kıpırdanan dudaklarını dişliyordu. Sanin bozulur gibi oldu, tekrar sustu.

Marya Nikolayevna ona:

— Dimitri Pavloviç, diye başladı, sözünü bitirmeden düşünceye daldı. Sonra:

— Dimitri Pavloviç, diye tekrarladı. Malikânenizi satın almanın benim için kârlı bir iş olacağına, sizinle bu konuda uyuşacağımıza eminim. Yalnız bana iki... evet, sadece iki gün mühlet vermeniz lâzım. Nişanlınızdan iki gün için ayrılabilir misiniz? Eğer istemezseniz sizi fazla alakoymıyacağıma söz veriyorum. Ama hemen şimdi beş altı bin franga ihtiyacınız varsa büyük memnuniyetle ödünç olarak veririm, sonra sayışırız.

Sanin doğruldu.

— Marya Nikolayevna, hemen hemen hiç tanımadığınız bir adama gösterdiğiniz büyük nezaket ve samimiyet için size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Ama arzunuza uyarak burada iki gün kalıp çiftliğim hakkındaki kesin kararınızı beklemeyi tercih ederim.

— Evet, bunu istiyorum Dimitri Pavloviç. Bu size çok mu acı gelecek; çok mu?... Söyleyin!

— Nişanlımı çok seviyorum Marya Nikolayevna, ondan ayrı kalmak kolay olmayacak.

Marya Nikolayevna göğüs geçirdi.

— Altın kalpli bir insansınız! Söz veriyorum, sizi fazla sıkmayacağım. Gidiyor musunuz?

— Geç oldu.

— Tabiî, hem yolun, hem kocamla "Ahmak" oyununun yorgunluğunu gidermeniz lâzım. Kocam İppolit Sidoroviç'le arkadaşlığınız ileri mi?

— Okul arkadaşıydık.

— O zamanlar da böyle miydi?

— Nasıl yani?

Marya Nikolayevna güldü, yüzü kıpkırmızı oluncaya kadar güldü, mendilini dudaklarına götürerek doğruldu. Sonra, yorgunmuş gibi sallanarak Sanin'e yaklaştı, elini uzattı. O da önünde eğildikten sonra kapıya doğru yürüdü. Marya Nikolayevna arkasından:

— Yarın erkence gelin, emi? diye seslendi.

Odadan çıkarken Sanin başını çevirerek baktı. Kadın yeniden koltuğa oturmuş, ellerini başını altında bağlayarak yastık yapmıştı. Sabahlığının geniş kolları hemen hemen omuzlarına kadar sıyrılmıştı. Kollarının ve bütün vücudunun sihirli bir güzellikte olduğunu açıklamamak mümkün değildi.

XXXVI

O gece Sanin'in odasında ışık gece yarısından çok sonraya kadar yandı. Masada "Cemma'sına" mektup yazıyordu. Olanları anlatıyor, Polozov karı kocayı tarif ediyor ama en çok duygularından söz açarak üç gün sonra!!! (üç nida işaretiyle) buluşacaklarını haber veriyordu. Sabah erkenden mektubu postaya vererek, o saatte artık müzik başlamış olan *Kürsaal*'e uğradı. Henüz kalabalık yoktu; orkestranın bulunduğu kameriyenin önün-

de durakak *"Robert le Diable"*den bir potpuri dinledi. Bir kahve içtikten sonra parkın tenha yollarından birine saptı, banka oturdu, düşünceye daldı.

Omuzunda bir şemsiye sapıyle hızlı hızlı, hem oldukça kuvvetle vurulduğunu duyunca silkindi. Önünde grili - yeşilli ince yün elbise, beyaz tülden şapka, siüet eldiven giymiş Marya Nikolayevna duruyordu. Yüzü bir yaz sabahı gibi taze, pembe olduğu halde bakışı, hareketleri henüz tatlı bir uykunun mahmurluğundan kurtulamamıştı.

— Günaydın! dedi. Size haber yolladım ama çıkmışsınız. Az önce ikinci bardağı içtim. Biliyor musunuz, buranın suyundan bana da içiriyorlar. Ne diye, Tanrı bilir!.. Eğer benim sağlığım da tam değilse ötesini bilmem artık. Bir saat gezinmem lâzım. Bana arkadaşlık etmek ister misiniz? Sonra kahvelerimizi içeriz.

Sanin yerinden kalkarak:

— Kahvemi içtim, dedi, ama gezintinize seve seve katılırım.

— Öyleyse kolunuza gireyim. Korkmayın, nişanlınız burada yok, görmez!

Sanin isteksizce gülümsedi. Marya Nikolayevna'nın Cemma'yı her anışında huzursuzluk duyuyordu. Bununla beraber çabucak uysal bir halle önünde eğildi. Marya Nikolayevna'nın eli yavaş, yumuşak bir hareketle kayar gibi koluna uzandı, yapıştı âdeta. Açık şemsiyesini omzuna yaslayarak:

— Şu yana gidelim, dedi. Bu park evim gibidir; sizi en güzel yerlerine götüreyim. Hem biliyor musunuz, (Marya Nikolayevna bu ifadeyi sık sık kullanıyordu) şimdi hiç alış veriş lâfı etmiyelim, yemekten sonra bu konuda bol bol konuşuruz. Şimdilik bana kendinizden bahsedin, sizi tanımak istiyorum. Sonra da, isterseniz, ben kendimi anlatırım. Kabul mu?

— İyi ama Marya Nikolayevna, ilginizi çekecek nem var ki...

— Durun, müsaade edin. Beni yanlış anladınız. Sizinle gönül eğlendirmeğe niyetli değilim.

Marya Nikolayevna omuz silkti.

— Antika gibi değerli bir nişanlınız varken buna kalkışacak değilim!.. Ama sizde mal var, ben de alıcıyım; malınızın nasıl olduğunu bilmek isterim. Hem sadece ne aldığımı değil, kimden aldığımı da bilmeliyim. Babamın usulü buydu. Hadi başlayın. Çocukluğunuzu anlatabilirsiniz. Avrupa'ya geleli çok oldu mu? Şimdiye kadar neredeydiniz? Yalnız bu kadar hızlı yürümeyin, acele etmemize lüzum yok.

— Buraya İtalya'dan geldim. Birkaç aydır oradaydım.

— Galiba İtalya'ya ait her şey sizi çekiyor. İşin garibi, *aradığınızı* da orada bulamamışsınız. Güzel sanatları sever misiniz? Resimden mi müzikten mi daha çok hoşlanırsınız?

— Sanatı... Güzel olan her şeyi severim.

— Müziği?..

— Müziği de.

— Ben hiç sevmem. Sadece Rus şarkılarını severim. Onları da biliyor musunuz, ancak köyde, bahar mevsiminde, oyun oynanırken... Al al basmalar, inci dizili başlıklar, çayırların yeni yeşeren otları, hafif bir duman kokusu - ömürdür!.. Ama benden söz açacak değiliz. Hadi konuşun, anlatın!

Sanin anlatmağa başladı. Baştan isteksiz, beceriksiz konuştu, sonra sonra açıldı, bülbül kesildi âdeta. Marya Nikolayevna'nın zekice bir dinleyişi vardı. Hem o derece açık, samimî görünüyordu ki karşısındakini de ister istemez böyle olmağa zorluyordu. Uyum kabiliyeti, Kar-

dinal Retz'in deyişiyle *"le terrible don de la familiarité"* (1) si son derece güçlüydü.

Sanin seyahatlerinden, Petersburg'daki hayatından, gençliğinden bahsetti durdu. Marya Nikolayevna ince tavırlı bir sosyete kadını olsaydı bu kadar açılamazdı. Ama kadın etiketten hoşlanmayan babacan bir arkadaş olarak davranıyordu. Gene de bu "babacan arkadaş" Sanin'e hafifçe sokularak, kedi gibi yumuşak yürüyen, arada bir yüzüne bakan bir genç kadındı. Bu kadından yayılan ve bizleri, günah işlemekten yana pek zayıf olan erkekleri mukavemetsiz bırakan bayıltıcı, sinsi, yakıcı cazibe Slav kadınlarının belirli türlerine hastır.

Sanin'in Marya Nikolayevna ile gezintisi ve sohbeti bir saatten fazla sürdü. Kolkola, bir defa bile durmadan, parkın upuzun yollarında dolaştılar. Kâh tırmanarak, kâh bayır aşağı inerek gür yeşilliğin loşluğuna dalıyorlardı. Sanin zaman zaman içinden kızıyordu: sevgili Cemma'sıyla bir kere olsun böyle uzun bir gezinti yapmamıştı, halbuki ona balta olan bu kadınla... gel de kurtul! Birkaç defa:

— Yorulmadınız mı? diye sordu.

— Yorulmam ben.

Tek tük karşılaştıkları kimselerin çoğu Marya Nikolayevna'yı selâmlıyordu. Kimi saygıyla, kimi âdeta yaltaklanarak... Aralarından birini, çok yakışıklı, şık kıyafetli esmer bir erkeği uzaktan gören Marya Nikolayevna gayet güzel, tam bir Paris şivesiyle:

— *Comte, vous savez, il ne faut pas venir me voir - ni aujourd'hui ni demain!* (2) diye seslendi.

---

(1) Müthiş ahbaplık kabiliyeti.

(2) Kont, biliyor musunuz, ne bugün ne yarın gelmeyin bana!

Adam şapkasını çıkardı, sessizce başını eğerek karşılık verdi.

Sanin, Ruslara has kötü bir meraklılıktan kurtulamıyarak:

— Kim bu? diye sordu.

— O mu?.. Bir Fransız... Çok var burada. O da bana kur yapanlardan... Eh acıktık artık. Bizimki de zıbarmağa doymuştur herhalde.

Sanin, kendi kendine: "Bizimki... zıbarmak..." diye tekrarladı. Fransızcası da ne güzel... Garip kadın!"

★

Marya Nikolayevna yanılmamıştı. Sanin'le birlikte otele döndükleri zaman "onunki" yahut "şişko" başından eksik etmediği fesiyle hazır sofranın önüne kurulmuştu. Yüzünü ekşiterek:

— Beklemekten canım çıktı! diye söylendi. Nerdeyse kahvemi yalnız içecektim.

Marya Nikolayevna neşeli bir tavırla:

— Zarar yok canım, dedi, zarar yok. Kızdın mı yoksa? Ama sana yarar, yoksa dura dura büsbütün uyuşacaksın. Bak sana misafir getirdim. Çabuk zile bas! Hadi kahve içelim, kahve... Saksonya fincanlarıyle, kar gibi örtü üstünde en âlâ kahveden içeceğiz!

Marya Nikolayevna eldivenlerini çıkardı, el çırptı. Polozov ona yan yan baktı. Sesini alçaltarak:

— Bugün pek coşmuşsunuz Marya Nikolayevna, dedi. Hayrola?

— O sizi ilgilendirmez İppolit Sidoriç! Zile bas. Buyrun oturun Dimitri Pavloviç, bir kahve daha içersiniz. Oh, emretmek ne hoş şey! Dünyada bundan büyük zevk olamaz!

— Dinleyen olursa... diye homurdandı kocası.

— Elbette dinleyen olunca... Bunun için seviniyorum ya. Hele sen varken... Doğru değil mi şişkom? Hah, işte kahvemiz de geldi.

Uşağın getirdiği kocaman tepside bir de tiyatro afişi vardı. Marya Nikolayevna hemen kaptı. Öfkeyle:

— Dram!.. dedi. Alman dramı. Neyse, Alman komedisinden iyidir ya.

Uşağa dönerek:

— Bize parterde bir loca alsınlar, dedi. Yok yok, parter değil. Misafir Locası olsun, daha iyi. Duydunuz mu: yüzde yüz misafir locası!

Uşak cesaretsizce:

— Ya Misafir Locası Vali Hazretleri tarafından alınmışsa? diye sordu.

— Ekselânsa on tahler verip locayı temin edin. Anlaşıldı mı?

Uşak uysal, mahzun bir halle baş eğdi.

— Benimle tiyatroya gelir misiniz Dimitri Pavloviç? Alman arsitleri berbattır ama gelin... Gelirsiniz, değil mi? Pek naziksiniz. Sen gelmezsin herhalde şişkom, ha?

Polozov yudumladığı kahve fincanı içine:

— Nasıl istersen... diye mırıldandı.

— Biliyor musun, kalsan daha iyi. Tiyatroda uyursun hep, hem almancayı doğru dürüst anlamıyorsun. Bak ne yaparsın: kâhyamıza şu değirmen işini yaz. Hatırlıyorsun değil mi; köylülerin öğütme payı meselesi... İstemediğimi, hiçbir suretle razı olmayacağımı yazarsın. Bu akşamlık iş çıktı sana işte...

— Başüstüne, diye cevap verdi Polozov.

— Pekâlâ öyleyse. Akıllısın canım. Kâhyadan söz açılmışken asıl işimize gelelim. Garson sofrayı kaldırınca bize çiftliğinizden bahsedersiniz Dimitri Pavloviç: kaça

satmağa niyetli olduğunuzu, peşin ne kadar istediğinizi öğrenelim. Hepsini etraflı olarak anlatın. ("Hele şükür!" diye düşündü Sanin.) Demin biraz bahsetmiştiniz. Hatırımda kaldığına göre, bahçenizi gayet güzel anlatıyordunuz ama "şişkom" duymadı. Varsın o da dinlesin, homurdansın biraz! Evlenme işinize yardımım dokunacağını düşünmek bana zevk veriyor. Zaten kahvaltıdan sonra sizin işe bakacağıma söz vermiştim. Sözümü hep tutarım, değil mi İppolit Sidoriç?

Polozov yüzünü avucuyla sıvazladı.

— Orası öyle, kimseyi aldattığınız yok.

— Asla! Hiçbir zaman, kimseyi aldatmam. Hadi Dimitri Pavloviç. Senato ağzıyle, meseleyi vazedin.

XXXVII

Sanin meseleyi "vaz ederek" çiftliğini ikinci defa tarif etmeğe başladı, ama bu sefer tabiat güzelliğinden söz açmıyor, bazı noktalarda, hele rakam zikrederken Polozov'un tanıklığına başvuruyordu. Fakat Polozov anlaşılmaz şekilde homurdanmakla yetiniyordu. Ayrıca, olumlu mu olumsuz mu olduğu anlaşılmayan bir anlamda başını sallıyordu. Zaten Marya Nikolayevna'nın onun yardımına ihtiyacı yoktu. Ticarî ve idarî kabiliyeti insana parmak ısırtırdı. Bir malikânenin nasıl çevrildiğini en ince ayrıntısına kadar biliyordu. Her nokta üzerinde ayrı ayrı duruyor, tam yerinde sorular soruyordu. Sanin böyle bir sınava hazır değildi. Soruşturma tam bir buçuk saat sürdü. Bu süre içinde Sanin kendini, daracık sanık iskemlesinde, sert bir hâkimin bakışları altında gibi his-

sediyordu. İçinden, canı sıkılarak, "Ne sorgusu bu böyle!" diye düşünüyordu. Marya Nikolayevna, işi ciddiye almıyormuş gibi, hep gülümseyerek konuşuyordu. Ama bu durumu değişmiyordu. Hele "sorgu" sırasında bazı teknik deyimlerin mânasını iyice anlayamadığı ortaya çıkınca Sanin'i ter bastı.

Sonunda Marya Nikolayevna:

— Pekâlâ, dedi. Artık çiftliğinizi sizin kadar biliyorum. Adam başına ne istiyorsunuz? (O sıralar, bilindiği gibi, malikânelere içindeki köle sayısına göre baha biçilirdi.)

— Şey... tahminime göre... beş yüz rubleden aşağı olmaz... diye güçlükle geveledi Sanin. (Ah Pantaleone, kulakların çınlasın Pantaleone! *Barbari'* diye bağırmanın tam sırasıydı.)

Marya Nikolayevna düşünüyormuş gibi gözlerini havaya kaldırdı, sonra:

— Eh, fiyat zararsız; dedi. Yalnız sizden iki günlük mühlet istemiştim, bu yüzden yarına kadar beklemeniz gerekiyor. Uyuşacağımızı tahmin ediyorum. Peşin isteyeceğiniz paranın miktarını da o zaman söylersiniz.

Sanin'in bir şeyler daha söylemek istediğini görünce:

— Şimdilik *basta cosi!* diye lâfı *kesti.* Şu âdi madenle (1) yeteri kadar ilgilendik... *A demain les affaire!* (2). Bir şey söyliyeyim mi: sizi, (kemerine sıkıştırdığı mineli saatine bakarak) üçe kadar azat ediyorum. Biraz dinlenin. Gidin rulet oynayın bari.

— Kumar oynamam ben.

— Öyle mi? Örnek adamsınız! Hoş ben de oynamam ya. Parayı havaya atmak saçma doğrusu. Ama oyun sa-

(1) Para için kullanılan bir deyim.
(2) İşler yarına.

lonuna gidip oradakilerin suratlarını seyrederim. Bıyıklı, alnından iri bir altın zincir sarkan bir koca karı var - harika! Bir de prenslerimizden biri... O da nefis. Son derece heybetli adam, burnu tam bir kartal gagası, ama bir tahler'i sürdü mü yeleğinin altından istavroz çıkarmağa başlar... Gazete okuyun, dolaşın, canınız ne isterse yapın. Sizi üçte bekleyeceğim... *de pied ferme!* (1). Yemeği biraz erken yeriz; bu gülünç Almanların temsilleri altı buçukta başlar.

Sanin'e elini uzatarak:

— *Sans rancune, n'est ce pas?* (2)

— Rica ederim Marya Nikolayevna, neden darılayım?

— Sizi üzdüğüm için.

Marya Nikolayevna pembeleşen yanaklarında ansızın beliren gamzeleriyle gözlerini hafifçe kısarak,

— Güle güle! diye ekledi.

Sanin selâm vererek çıktı. Arkasından neşeli bir kahkaha duyuldu. O anda yanından geçtiği aynada şöyle bir sahne gördü: Marya Nikolayevna kocasının başındaki fesi gözlerine kadar bastırmıştı; o da kollarını havada sallayarak debelenip duruyordu.

XXXVIII

Odasında yalnız başına kalan Sanin feralıladı, derin bir soluk aldı. Marya Nikolayevna doğru söylemişti: dinlenmesi gerekti. Bütün bu yeni ahbaplıklardan, konuşmalardan kafasına, ruhuna dolan dumanı, bu yabancı kadına anî, umulmadık yaklaşmanın etkisinden doğan

(1) Tam zamanında.

(2) Darılmadınız değil mi?

yorgunluğu gidermeliydi. Hem de bunlar aşağı yukarı Cemma'nın onu sevdiğini öğrendiğinin, nişanlandıklarının ertesi günü oluyordu. Aşkları için hakaretti bu. Sanin aslında kendini suçlu görmediği halde, ruhu kar gibi temiz, günahsız sevgilisinden binlerce defa içinden af diliyor, verdiği taşlı haçı üstüste öpüyordu. Wiesbaden'e peşinden geldiği işten kısa zamanda hayırlı sonuç alacağına umudu olmasa, hiç durmadan sevgili Frankfurt'a, şimdiden benimsediği eve koşar, biricik nişanlısının ayaklarına kapanırdı. Ne çare ki birazdan giyinip yemeğe, oradan da tiyatroya gitmesi gerekiyordu!.. Bari yarın onu bir an önce salıverseydi şu kadın. Sanin'i şaşırtan, kızdıran bir şey daha vardı. Sevgi, duygulanma ve minnet dolu bir hayranlıkla Cemma'yı, gelecekte onları bekleyen mutluluğu düşünürken bu Bayan Polozova denilen garip kadın gözünün önüne çıkıveriyordu... çıkmıyordu da... kazık gibi dikiliyordu! Sanin bu kazık gibi dikilmek tabirini hırçın bir zevkle tekrarladı. Hayalinden uzaklaşmıyor, sesi kulağından gitmiyor, sözleri aklından çıkmıyordu. Elbisesinden yayılan sarı zambak kokusunu andıran taze, ince, keskin kokuyu duymamak elinde değildi... Bu kadın açıkça onunla eğleniyor, ona sokulmağa çalışıyordu. Neden yapıyordu bunu, ne istiyordu ondan?.. Zengin, şımarık, hattâ, belki, ahlâkı sağlam olmayan bir kadın kaprisi miydi bu? Ya kocası, ne biçim yaratıktı?! İlişkileri nasıldı? Üstelik, bütün bu soruların ne Polozov'la ne de karısıyle hiçbir ilgisi olmayan Sanin'in kafasında yer etmesi nedendi? Niçin ruhu temiz, gün gibi aydınlık bir hayalle doluyken sırnaşık bir hayalden yakayı sıyıramıyordu? Kutsal çehrenin gerisinden *öteki* çehre hangi cesaretle beliriyordu? Belirmekle de kalmıyor, küstah küstah sırıtıyordu. Kurşuni yırtıcı gözler,

gamzeler, iki yılan gibi sarkan saç örgüleri sanki yapışmıştı ona, silkinip atamıyordu üstünden.

Hayır, saçma, hepsi saçma! Yarın en ufak izi kalmadan hepsi dağılır gider... Evet ama, yarın bırakacak mı onu?

Sanin bunları düşünüp dururken saat üçe yaklaştı. Frakını giyip parkta biraz dolaştıktan sonra Polozov'lara yollandı.

Salonda upuzun, sarışın, at profilli ve o zaman yeni moda olan tarzda saçları arkadan ayrılmış bir elçilik kâtibiyle... ne gariptir... fon-Dönhof'la, şu birkaç gün önce düelloda döğüştüğü subayla karşılaştı. Onu orada görmeyi aklından geçirmiyordu. Bozulduğu halde onu selâmladı. Sanin'in şaşkınlığını gözden kaçırmayan Marya Nikolayevna:

— Tanışıyor musunuz? diye sordu.

— Evet... müşerref olduk.

Dönhof, Marya Nikolayevna'ya doğru hafifçe eğilerek gülümsedi, yavaşça:

— O işte... memleketliniz... Rus...

Kadın da hafif bir sesle:

— Ne diyorsunuz! dedi, Sanin'i şakadan parmağiyle tehdit etti ve hemen arkasından ikisine izin verdi.

Uzun boylu elçilik kâtibi Marya Nikolayevna'ya ölesiye âşık olduğunu her haliyle belli ediyordu. Dönhof evin, leb denmeden leblebiyi anlayan yıllanmış adamı gibi sevimli bir uysallıkla kalkıp gitti. Kâtip direnmek istedi ama Marya Nikolayevna onu teklifsizce sepetledi.

— Siz hükümdarınızın yanına gidin, dedi.

(O sıralar Wiesbaden'de düşük dereceli bir kokota benzeyen bir Monako Prensesi oturuyordu.)

— Bizim gibi avamdan insanların yanında ne işiniz var!

— Estağfurullah Hanımefendi... Dünyanın bütün prensesleri... diye kekeliyen arkadan ayrık saçlı adamcağızı Marya Nikolayevna merhametsizce yola sürdü.

Marya Nikolayevna o gün, büyük annelerimizin deyişiyle, tam "avantaj"lı giyinmişti. Kolları *à la Fontanges*, pembe parlak ipekten bir rob, kulaklarında bir çift tek taş pırlanta vardı. Gözlerinin parıltısı küpelerinden aşağı kalmıyordu; neşeliydi, iyi gününde görünüyordu.

Sanin'i yanına oturtarak birkaç gün sonra gideceği Paris'ten, şu Almanların akıllı görünmek istedikçe aptallaşıp, akılsızca hareket edince de ukalâ kesilmelerinden bıktığından bahsetti. Sonra, birdenbire, hiç sakınmadan, birkaç gün önce bir hanım yüzünden demin burada bulunan subayla düelloda dövüşüp dövüşmediğini sordu.

Sanin şaşırdı.

— Nerden duydunuz?

— Duymayan kalmadı Dimitri Pavloviç. Gene de haklı, bin kere haklı olduğunuzu, tam bir şövalye gibi hareket ettiğinizi biliyorum. Bu hanım, nişanlınızdı, değil mi?

Sanin hafifçe kaşlarını çattı. Marya Nikolayevna:

— Peki peki, bir daha yapmam! diye atıldı. Üzüldünüz, öyle mi? Affedin, bir daha söylemem, darılmayın.

O sırada, bitişik odadan elinde gazeteyle Polozov göründü. Karısı:

— Ne var, yemek hazır mı yoksa? diye sordu.

— Şimdi getiriyorlar. Bak, "Kuzey Arısı" ne yazıyor: Prens Gromoboy ölmüş.

Marya Nikolayevna başını kaldırdı.

— Ya! Tanrı kusurlarını affetsin!

Sanin'e dönerek,

— Her yıl şubatta, yaş günümde evin bütün odala-

rını kamelyalarla doldururdu, diye ekledi. Ama bunun için bile kışı Petersburg'da geçirmeğe değmez. Yetmişini aşmıştı galiba, değil mi?

— Evet. Gazetelerde cenazeyi yazıyor. Bütün saray halkı bulunmuş. Prens Kovrijkin de bir ağıt yazmış.

— Pek güzel.

— Okuyayım istersen. Prens onu Konsey adamı olarak vasıflandırıyor.

— İstemem, okuma. Konsey adamlığı da neymiş, karısı Tatyana Yüryevna'nın adamıydı o. Hadi yemeğe gidelim. Ölenle ölünmez. Kolunuza gireyim Dimitri Pavloviç.

★

Yemek bir gün önceki gibi son derece güzeldi, gayet neşeli geçti. Marya Nikolayevna'da bir kadın, hele Rus kadını için, pek az raslanan bir anlatma kabiliyeti vardı. Serbest, gözünü budaktan sakınmadan konuşuyordu; en çok vatandaşlarına hücum ediyordu. Sanin birkaç defa zarif, yerinde sözlerine gülmekten kendini alamadı.

Marya Nikolayevna en çok ikiyüzlülükten, şişirmeden ve yalandan nefret ediyordu. Çevresini hep yalan dolanla dolu görüyordu. Kendisi, çıktığı basit zümreyle âdeta övünüyor, hasretle bahsediyordu. Çocukluğuna, ailesine ait oldukça tuhaf hikâyeler anlatıyordu. Kendisi için "Natalya Kirilovna Narışkina"dan (1) aşağı değilim; ben de bir çarıklıyım!' 'diyordu. Sanin bu kadının akranlarından çoğundan daha fazla görmüş geçirmiş olduğunu anlıyordu.

O sırada Polozov düşünceli bir halle yemeğini yi-

(1) Deli Petro'nun, halktan çıkan annesi.

yor, dikkatle içiyor, arada bir kâh karısına, kâh Sanin'e bakıyordu. Beyazımtrak, köre benzeyen gözleri aslında gayet keskin görüşlüydü.

Marya Nikolayevna bir aralık ona döndü:

— Ne şeker şeysin! Frankfurt'taki işlerimi pek güzel yapmışsın. Alnından öperdim ama sen buna pek hevesli değilsin.

— Değilim.

Polozov cevabı verirken gümüş bıçakla tabaktaki ananası kesmeğe başladı. Marya Nikolayevna onu süzdü, parmaklarıyle masada tempo tutarak mânalı bir sesle:

— Bahsimiz kabul mü? diye sordu.

— Kabul.

— Pekâlâ. Kaybedeceksin...

Polozov çenesini öne uzattı:

— Yo, kendine ne kadar güvenirsen güven, bu sefer kaybeden sen olacaksın, öyle zannediyorum Marya Nikolayevna.

Sanin söze karıştı:

— Ne bahsi bu, sorabilir miyim?

Marya Nikolayevna:

— Hayır... şimdi olmaz; dedi, güldü.

Saat yediyi çaldı. Uşak arabanın hazırlandığını haber verdi. Polozov karısını kapıya kadar uğurladı, sonra tekrar koltuğuna gitti.

Marya Nikolayevna, antreden:

— Sakın kâhyanın mektubunu unutma! diye seslendi.

— Yazarım, merak etme. İntizamlı adamım ben.

XXXIX

Wiesbaden tiyatrosu 1840'daki, dış görünüşüyle oldu-

ğu kadar elemanlarının cılız ama özentili basitliğiyle bugüne kadar bütün Alman tiyatroları için normal sayılan bir seviyede idi. Karlsruhe'de "ünlü" Mr. Devrient'in idaresinde çalışan bir trup kalburüstü bir sanat topluluğu sayılıyordu. *"Son Altesse* Bayan fon-Polozof" için otel uşağının kimbilir hangi dalavereye başvurarak (gerçekten valiye rüşvet veremezdi ya!) aldığı locanın arka kısmında, birkaç kanape bulunan ufak bir bölüm vardı. Marya Nikolayevna oraya girmeden, locayı salondan ayıran ekranın konulmasını söyledi.

— Görünmek istemiyorum, dedi; hemen içeri dalarlar...

Locanın boş görünmesi için Sanin'i yanına, sırtı salona dönük oturttu. Orkestra "Figaro'nun Düğünü"nden bir uvertür çaldı. Perde açıldı, temsil başladı.

Bu, okumuşluğu yerinde fakat istidatı kıt bazı yazarların "derin bir fikir" yahut, "günlük" bir konu üzerine yarattıkları sayısız amatörce piyesten biriydi. Seçkin ama cılız bir üslûp, özentili olduğu halde beceriksiz bir kuruluş... Birtakım dramatik çarpışmaları yan yana sıralamak gayreti sadece can sıkıntısı doğurmakla sonuçlanıyordu. Asya kolerası gibi, Asyalılara has bir can sıkıntısı uyandırıyordu.

Marya Nikolayevna birinci perdenin yarısını sabırla seyretti. Fakat karpuz kollu, kadife yakalı kahve rengi redingotla, sedef düğmeli, çizgili bir yelek ve rugan subyalı yeşil pantalon giymiş, beyaz süet eldivenli jönprömiye, dirsekleriyle geniş açılar yaparak yumruklarını göğsüne bastırıp köpekler gibi ulumağa başlayınca Marya Nikolayevna dayanamadı.

— En kötü Fransız aktörü, en küçük bir taşra şehrinde Almanların en büyük şöhretlerinden daha iyi, daha tabiî oynar! diye öfkeyle söylendi, locanın arka kısmına

geçti. Oturduğu kanapeye eliyle vurarak Sanin'e yanında yer gösterdi.

— Gelin, çene çalarız!

Sanin boyun eğdi.

Marya Nikolayevna onu süzdü.

— Bakıyorum, kuzu gibisiniz. Karınız sizinle güçlük çekmiyecek.

Sonra, sahnede hâlâ uluyan ev öğretmeni rolündeki aktörü yelpazesinin ucuyla göstererek:

— Bu soytarı bana gençliğimi hatırlattı, diye devam etti. Ben de öğretmenimize âşıktım. İlk... yo, ikinci aşkımdı. İlk olarak Don manastırında, kilisede hizmet eden genç bir rahibe abayı yakmıştım. Kısa bir cübbe giyer, lâvanta çiçeği suyu sürünürdü. Elinde buhurdanlıkla, kalabalığın arasından geçerken kadınlara fransızca, "pardon, eksküze" derdi. Hiçbir zaman gözlerini yerden kaldırmazdı; kirpikleri nah, şu kadardı!

Marya Nikolayevna başparmağını tırnağiyle küçük parmağının yarısını gösterdi.

— Öğretmenimin adı *Monsieur Gaston*'du. Doğrusu pek bilgili, dehşetli sert bir adamdı. İsviçreliydi; yüzü gayet enerjikti. Kuzgunî siyah favorileri, Yunanlılara benzeyen profili vardı. Hele dudakları, - demirden dökülmüştü âdeta! Ödüm patlardı ondan. Ömrümde korktuğum tek adam oydu. Sonraları ölen... suda boğulan kardeşime mürebbilik ediyordu. Bir çingene kadın benim de bir kazaya kurban gideceğimi söyledi. Ama saçma bunlar! Ben inanmam. Siz, İppolit Sidoriç'ı elinde kamayla göz önüne getirebilir misiniz?

— İnsan yalnız kamadan ölmez ki...

— Saçma bunlar, saçma. Sizin kör inançlarınız var mı? Ben zerrece inanmam . Ne yazılı ise o olur. *Monsieur Gaston* bizde kalırdı; odalarımız üstüsteydi. Ba-

zan geceleri uyanır, ayak seslerini duyardım. Çok geç yatardı o... Kalbim ya saygıdan ya da başka bir duygudan duracak gibi olurdu. Babamın pek okumuşluğu yoktu ama bizi hakkıyle yetiştirdi. Bilir misiniz, benim lâtincem de vardır.

— Siz mi, lâtince mi?..

— Evet, ben. *Monsieur* Gaston öğretmişti. Eneid'i birlikte okuduk. Sıkıcı bir eser ama yer yer güzel parçaları var. Didona ile Eneid'in ormandaki halini hatırlar mısınız?

Sanin aceleyle:

— Evet, evet, hatırlıyorum, dedi. Lâtinceyi çoktandır unutmuştu. Eneid hakkında pek bilgisi yoktu.

Marya Nikolayevna ona her zamanki gibi yan yan ve aşağıdan yukarı baktı.

— Beni pek bilgili filân sanmayın. Yoo, doğrusu ne çok okumuşluğum ne de belirli bir istidadım var. Yazımı, imzamı atacak kadar; vallahi öyle! Yüksek sesle düzgün okuyamam, ne piyano çalar, ne resim yaparım; dikiş dikmek bile elimden gelmez. Böyleyim işte!

Ellerini iki yana açtı. Sonra devamla:

— Size bunları ilkin, şu ahmaklıkları dinlememek için anlatıyorum, dedi, eliyle sahneyi gösterdi.

O sırada erkek aktörün yerinde, aynı biçimde dirseklerini öne dikerek bir aktris uluyup duruyordu.

— Hem size de borçlu kalmak istemem, dün bana kendinizden bahsetmiştiniz ya.

— Sormak lûtfunda bulunduğunuz için anlattım.

Marya Nikolayevna anî bir hareketle ona döndü:

— Benim nasıl bir kadın olduğumu merak etmiyorsunuz demek; öyle mi?

Sonra kanapenin yastıklarına yaslanarak:

— Hoş buna hayret etmem, diye ekledi. Adamcağız

evlenmeğe hazırlanıyor... seviyor, üstelik düello yapmış... Aklına başka şey sokar mı hiç!

Marya Nikolayevna daldı; iri ama düzgün, süt gibi beyaz dişleriyle yelpazesinin sapını dişlemeğe başladı. Sanin iki gündür bir türlü sıyrılamadığı dumanın kafasını yeniden doldurmağa başladığını hissetti.

Fısıldayarak konuşuyorlardı. Bu durum Sanin'i bir kat daha kışkırtıyor, heyecanlandırıyordu. Bunun sonu gelecek miydi artık?.. İradesi zayıf insanlar bir şeye kendiliklerinden son veremezler, bunun onların dışında olmasını beklerler.

Sahnede birisi aksırıp tıksırıyordu. Yazar bu aksırmayı yoklukta bir komedi unsuru olarak koymuştu. Seyirciler de bununla yetinerek gülüyordu. Gülüşleri Sanin'i sinirlendiriyordu. Öyle anlar oldu ki, kızıyor mu, seviniyor mu, sıkılıyor mu, eğleniyor mu, kesin olarak anlayamıyordu. Ah, Cemma onun bu halini görseydi!

Marya Nikolayevna birdenbire:

— Tuhaf, diye başladı. Birisi gelir, size hem kılı bile kıpırdanmadan "Evlenmek niyetindeyim", der. Fakat hiç kimsenin aynı soğukkanlılıkla "Kendimi suya atmak niyetindeyim!" dediğini duyamazsınız. Oysaki ikisi arasında ne fark var! Tuhaf vallahi.

Sanin içerledi:

— Büyük fark var Marya Nikolayevna. Bazıları, suya atılmaktan korkmaz, yüzme bilir. Öte yandan... Evlenmek garipliğindeyse...

Sustu, yutkundu. Marya Nikolayevna yelpazeyle kendi avucuna fiske vurdu.

— Sözünüzü bitirsenize Dimitri Pavloviç, bitirin; ne söylemek istediğinizi biliyorum: "Evlenme garipliği bakımından Marya Nikolayevna Polozova, *sizinkinden* daha garip izdivaç düşünülemez. Kocanızı tâ çocukluğundan

beri tanırım." Yüzme ustası Dimitri Pavloviç, bunu söylemek istiyordunuz değil mi?

— Müsaade buyrun... diye başladı Sanin.

Ama Marya Nikolayevna ısrarla:

— Doğru değil mi, doğru değil mi? diye tekrarladı. Yüzüme bakın, dediğim doğru mu, değil mi?

Sanin utancından yerin dibine geçecekti. Sonra:

— Pekâlâ, dedi; mademki ısrar ediyorsunuz, evet, doğru!

Marya Nikolayevna başını salladı.

— Öyle ya... Peki ama siz, yüzme bilen siz, hali vakti yerinde, aptal ve çirkin olmayan bir kadının böyle garip şekilde hareket etmesinin sebebinin ne olabileceğini kendi kendinize sormaz mısınız? Belki bu sizi ilgilendirmez ama, olsun. Bunun nedenini şimdi değil, perde arasında anlatacağım. Yalnız birisi buraya gelivermesin diye endişeleniyorum.

Marya Nikolayevna sözünü bitirir bitirmez, gerçekten locanın dış kapısı aralandı, içeriye kıpkırmızı, yağ ve terden pırıl pırıl bir kafa uzandı. Bu, genç bir adamdı ama ağzında diş yoktu, uzun, dümdüz saçları, sarkık bir burnu, yarasa kulaklarını andıran kocaman kulakları vardı. Meraklı, bön bakışlı küçük gözlerinde altın çerçeveli gözlüğünden başka bir de sapsız gözlük takılıydı. Kafa locanın içini inceledi, Marya Nikolayevna'yı görünce pis pis sırttı, selâm makamından sallanmağa başladı. Kafanın peşinden damarlı bir boyun göründü.

Marya Nikolayevna onu kışlar gibi mendilini salladı:

— Evde yokum. *Ich bin nicht zu House Herr P..! Ich bin nicht zu Hause!..* Kışş... kışş!..

Kafa hayret eder gibi bir ifade aldı, yalancıktan güldü. Vaktiyle topuklarını öptüğü List'i taklit ederek, hıçkırıklı bir sesle:

— *Sehr gut, sehr gut!* (1) dedi, kayboldu.

Sanin:

— Bu da kim? diye sordu.

— O mu? Wiesbaden'li bir eleştirmeci. Tiyatro direktörü tarafından kiralanmış, bu yüzden her şeyi övmek, hayranlığını göstermek zorunda. İçi zehir dolu ama göstermeğe cesareti yok. Müthiş bir dedikoducudur: korkuyorum, hemen koşup herkese tiyatroda olduğumu yayar.. Ne yapalım, oldu bir kere.

Orkestra bir vals çaldı, perde yeniden açıldı. Sahnede tekrar kırıtmalar, ulumalar başladı. Tekrar kanapeye oturan Marya Nikolayevna:

— Eh, başa gelen çekilir, dedi. Mademki nişanlınızla bir arada bulunmak zevkinden yoksunsunuz, burada, yanımda kalmak zorundasınız... Durun, gözlerinizi öyle öfkeyle devirmeyin canım, sizi azat edeceğimi söyledim ya. Şimdi itirafımı dinleyin. En çok neyi sevdiğimi bilmek ister misiniz?

— Biliyorum, hürlüğünüzü!

Marya Nikolayevna elini Sanin'in elinin üzerine koydu.

— Evet Dimitri Pavloviç, dedi. Sesinde apayrı, şüphe götürmeyen bir samimiyet, vekar vardı.

— Evet, hürlüğü her şeyden çok, her şeyin üstünde severim. Bunu övünmek için söylediğimi sanmayın. Övünecek yanı yok bunun. Bu böyle ve ben ölene kadar *böyle* olacak... Besbelli çocukluğumda bana göz açtırmamaları çok tesir etmiş. Öğretmenim *Monsieur* Gaston'un bana epey etkisi oldu. Belki şimdi, İppolit Sidoriç'a niçin vardığımı anlıyorsunuz: onunla kuşlar gibi, rüzgârlar

(1) Pekâlâ, pekâlâ.

gibi hürüm... Bunu evlenmeden önce, başıma buyruk olacağını daha o zamandan biliyordum.

Marya Nikolayevna sustu, yelpazesini öteye fırlattı.

— Düşünmekten hoşlanırım ben; zekâ bize bunun için verilmiştir. Düşünmek, gönlü ferahlatır. Ama hareketlerimin sonuçlarını zerre kadar hesaplamam, yerine göre kendime de kıyarım, şu kadarcık acımadan... değmez. Benden *burada,* bu hayatta hesap soracak değiller. Oraya gidince de (parmağını havaya kaldırdı) ne yapalım, diledikleri gibi hüküm versinler! Hakkımda *orada* hüküm verilirken benim varlığım silinmiş olacak. Dinliyor musunuz beni, canınız sıkılmadı ya?

Sanin öne eğilerek oturuyordu. Başını kaldırdı:

— Yo, hiç sıkılmadım Marya Nikolayevna, merakla dinliyorum sizi. Yalnız şey... doğrusu... kendi kendime, bütün bunları bana ne diye anlattığınızı soruyorum.

Marya Nikolayevna yerinde hafifçe kıpırdandı.

— Bunu mu soruyorsunuz? Gerçekten bu kadar anlayışsız mı, yoksa alçakgönüllü müsünüz?

Sanin başını daha çok kaldırdı. Marya Nikolayevna, yüzünün ifadesine pek uymayan sakin bir sesle devam ederek:

— Size bunları çok hoşuma gittiğiniz için söylüyorum, dedi. Evet, şaşmayın; şaka etmiyorum. Ayrılırken üzerinizde kötü... kötü değil de, buna aldırmam - yanlış bir intiba bırakmak istemezdim. Bunun için sizi buraya çekip bu kadar açık konuşuyorum. Açık konuşuyorum ya, yalan söylemiyorum. Şuna da dikkat edin Dimitri Pavloviç, başkasına âşık olduğunuzu, onunla evlenmek üzere bulunduğunuzu da biliyorum. Hiç çıkar gözetmeden hareket ettiğimi anlıyorsunuz herhalde. Bu sefer de "Değmez!" demek sırası sizde...

Güldü, ama gülüşü ansızın kopuverdi. Sözlerine ken-

disi de şaşırmış gibi bir an hareketsiz kaldı. Daima şen, cesur bakan gözlerinden ürkekliğe, hüzne benzer bir ifade gelip geçti.

Sanin, "Yılan, tam bir yılan, ama ne nefis yılan!" diye düşündü.

Marya Nikolayevna, birdenbire:

— Dürbünümü verin, dedi. Şu primadonnalarını merak ediyorum: gerçekten bu kadar çirkin mi? Vallahi, hükümet onu buraya ahlâk koruma bakımından, gençleri âşık etmemek için yollamıştır.

Sanin dürbünü uzattı. Marya Nikolayevna kısa bir an elini iki eliyle kavradı. Gülümseyerek:

— Bu kadar ciddilik fazla artık, diye fısıldadı. Biliyor musunuz, ben boyunduruk kabul etmediğim gibi başkasına da takmam. Hürlük, ödev tanımayışım sadece kendi bakımımdan değil.. E, şimdilik biraz öteye geçin de şu piyesi dinleyelim bari.

Marya Nikolayevna dürbününü sahneye çevirdi. Yanında oturan Sanin de temsile bakmağa başladı. Locanın loşluğunda elinde olmadan, kadının muhteşem vücudunun ılıklığını, tatlı kokusunu duyuyordu. Zihni ister istemez, o gece hele son dakikalarda söylediklerine takılıyordu.

XL

Piyes bir saat kadar daha sürdü ama Marya Nikolayevna ile Sanin sahneye bakmıyorlardı. Tekrar konuşmağa başladılar. Konu gene aynı şeyler çevresindeydi, yalnız bu sefer Sanin daha az susuyordu. İçinden kendine de, Marya Nikolayevna'ya da kızıyor, "teorisi"nin boşluğunu ispata çalışıyordu, sanki teorilere aldırdığı vardı

onun! Tartışmaya girişmesi kadını sevindirdi; bu teslim olduğunu yada olmak üzere bulunduğunu gösterirdi. Uzatılan yemden kaçmamıştı, yaklaşıyordu, çekingenliği geçmişti. Marya Nikolayevna karşılık veriyor, gülüyor, zaman zaman fikrini kabul ediyor, düşünceye dalıyor, hücuma geçiyordu. O sırada yüzleri birbirine yaklaşıyor, Sanin'in gözleri gözlerinden kaçmıyordu. Kadının bakışları genç erkeğin yüzünde dolaşıyor, daireler çiziyordu. Sanin sırf nezaketinden gülümsüyordu ama gene de gülümsüyordu. İlişkilerde dürüstlük, vazife duygusu, sevgi, evlenmenin kutsallığı gibi soyut konulardan söz açtıkları halde Marya Nikolayevna şikâyetçi değildi. Böyle soyut konuların bir başlangıç, hareket noktası olarak faydaları dokunabilir.

Marya Nikolayevna'yı iyi tanıyanlar, bu güçlü, dayanıklı kadında kimbilir ne sebeple tatlı, mütevazi bir hal, âdeta genç kızlara has bir utangaçlık belirince... durumun değiştiğini, tehlike başgösterdiğini anlarlardı. Şimdi de böyle oluyordu galiba...

Sanin bir an kendi iç âlemini dinleyebilse nefret duyardı ama içindekileri inceliyecek, kendinden nefret edecek vakit bulamıyordu. Kadın da yakışıklı gencin karşısında hiçbir fırsatı kaçırmıyordu. Böylece her an umulmadık sonuçlar beklenebilirdi.

Temsil bitti. Marya Nikolayevna, Sanin'den şalını örtmesini rica etti. Genç adam gerçekten muhteşem omuzlarını yumuşak kumaşla sararken kıpırdanmadan durdu. Koluna girip koridora çıkarken hayret çığlığını güçlükle tuttu: locanın kapısında Dönhof dikilmiş, hayalet gibi duruyordu. Arkasından Wiesbaden'li eleştirmecinin menfur suratı uzanıyordu. Yağlı suratına zehirli bir sevinç ifadesi yayılmıştı.

Genç subay güçlükle bastırabildiği öfkesinden titreyen bir sesle:

— Müsaade ederseniz arabanızı çağırayım Hanımefendi, dedi.

Marya Nikolayevna:

— Teşekkür ederim, uşağım çağırır; cevabını verdi. Sonra, emir verircesine:

— Yanımda kalın! diye fısıldayarak Sanin'in koluna girdi, hızla yürüdü.

Dönhof, birdenbire parlayarak:

— Yıkıl şuradan, ne sırnaşıp duruyorsun!.. diye eleştirmeciyi tersledi. Öfkesini alacak adam arıyordu.

Öteki,

— *Sehr gut, sehr gut!..* diye mırıldanarak sıvıştı.

Marya Nikolayevna'nın dışarda bekleyen uşağı bir anda arabasını buldu. Kadın aceleyle atladı, Sanin onu takip etti. Kapı kapandı, Marya Nikolayevna kahkahayı bastı.

— Niye gülüyorsunuz?

— Kusura bakmayın... Aklıma ne geldi biliyor musunuz? Şu Dönhof ya tekrar sizinle dövüşmeğe kalkarsa... benim yüzümden de... Tuhaf olur, değil mi?

— Ahbaplığınız pek mi ileri?

— Onunla mı? Bu çocukla mı?.. Yok canım, onu şuraya buraya koşturuyorum, o kadar. Hiç meraklanmayın.

— Meraklandığım yok zaten.

Marya Nikolayevna iç çekti.

— Bunu biliyorum. Beni dinleyin. Çok sevimlisiniz, sizden son olarak bir şey rica edeceğim. Ben üç gün sonra Paris'e gidiyorum, siz de Frankfurt'a dönüyorsunuz. Bir daha ne zaman karşılaşacağımızı Tanrı bilir!

— İsteğiniz nedir?

— Ata binersiniz tabiî.

— Evet.

— Öyleyse bakın. Yarın sabah size uğrarım, birlikte kıra çıkarız. Güzel atlar alırız. Dönüşte hayırlısiyle işimizi bağlarız. Şaşmayın, bu ne bir kapris, ne de ben deliyim. Belki öyledir ama gene de "razıyım" deyin.

Marya Nikolayevna yüzünü ona çevirdi. Arabanın içi karanlıktı, fakat gözlerinin parıltısı karanlıkta da belli oluyordu.

Sanin iç çekerek:

— Peki, razıyım, dedi.

Marya Nikolayevna:

— Vay, iç çekerek, ha!.. diye takıldı. Ne yapalım, "Pilâvdan dönenin kaşığı kırılsın!" Yo, yo, iyi, cici çocuksunuz; ben de verdiğim sözü tutacağım. İşte elim, sağ elimi veriyorum size. Bu eli güvenle sıkabilirsiniz. Nasıl bir kadın olduğumu bilmem ama mert insanım, benimle iş görülebilir.

Sanin ne yaptığının pek farkında olmadan uzatılan eli dudaklarına götürdü. Marya Nikolayevna elini yavaşça çekti, ansızın sustu. Araba duruncaya kadar hiç konuşmadı.

Arabadan çıkmağa hazırlanırken... belki Sanin'e öyle geldi, belki gerçekten oldu, yanağında kısa, yakıcı bir temas duydu.

Merdiven başında, yaldızlı üniformalı kapıcının müşterilerini görür görmez kaldırdığı dört mumlu şamdanın altında duran Marya Nikolayevna:

— Yarın görüşürüz! diye fısıldadı. Gözleri yere inikti.

Odasına dönen Sanin masasında Cemma'nın mektubunu buldu. Birden ürktü, sonra içindeki ürküntüyü kendinden maskelemek için sevindi. Mektup kısaydı. Cemma "işin başlangıcının" hayırlı olduğuna seviniyor, sabırlı olmasını tavsiye ediyordu. Ayrıca, evdekilerin iyi, sıh-

hatte olduklarını, dönüşüne şimdiden sevindiklerini ekliyordu. Sanin mektubu oldukça soğuk buldu, gene de cevap yazmak niyetiyle kâğıt kalem aldı... ve bir yana fırlattı. "Ne yazacağım? Yarın nasıl olsa döneceğim... Yeter artık, yeter!"

Hemen yatağa girdi; bir an önce uyumağa çalıştı. Yatmasa ihtimal aklı Cemma'ya gidecekti. Oysaki onu düşünmekten utanıyordu nedense. Yarın her şeyin kesin olarak biteceğini, o deli bozuk kadından temelli kurtulacak, bütün bu saçmalıkları unutacağını düşünüyor, kendini teselli ediyordu.

XLI

Ertesi sabah Marya Nikolayevna kırbacının mercan sapıyle kapısına sabırsızlıkla vurdu. Koyu lâcivert binici elbisesinin uzun kuyruğunu koluna atmıştı. İri bukleler şeklinde sarılmış saçlarında küçük bir erkek şapkası vardı. Dudaklarında, gözlerinde, bütün yüzünde kışkırtıcı bir gülümseme ile odanın eşiğinde görününce Sanin'in düşündüklerini anlamak mümkün olmadı.

Marya Nikolayevna'nın neşeli sesi:

— Nasıl, hazır mısınız? diye duyuldu.

Sanin ceketini iliklediı, sessizce şapkasını aldı. Kadın ışıklı bir bakışla onu süzdü, kendisini izlemesini işaret ederek hızla merdivenden indi. Sanin arkasından koştu.

Üç at kapının önünde bekliyordu. Biri koyu al, ince başlı, fırlak siyah gözlü, safkan bir kısraktı; bacakları geyik bacaklarını andırıyordu, biraz ince yapılı ama çok zarif, ateş gibi bir hayvandı. Bu, Marya Nikolayevna'nın atıydı. İri, güçlü, karayağız at Sanin'indi; üçüncü at seyisleri içindi. Marya Nikolayevna çevik bir hareketle kıs-

rağına atladı. Hayvan kuyruğunu kaldırarak ayaklarını yere vura vura olduğu yerde dönmeğe başladı. Mükemmel bir binici olan Bayan Polozova hakkından geldi, onu durdurdu; kocasıyle vedalaşacaktı. Polozov, mahut fesi başında, bağrı açık, sabahlığiyle balkona çıkmış, ince batistten beyaz mendilini sallıyordu; yüzü gülmüyor, hattâ somurtuyordu. Sanin de atına bindi. Marya Nikolayevna kırbaçın ucuyla kocasını selâmladı, sonra hayvanın kıvrıntılı, yassı boynuna vurdu. At şahlandı, bir adım ileri sıçradı, sonra binicinin emrine uyarak kısa adımlarla, gemli ağzıyla havayı ısırır gibi açıp kapayarak burnundan soluya soluya yürüdü. Peşinden gelen Sanin bakışını Marya Nikolayevna'dan ayırmıyordu. İnce esnek belini tazyik etmiyecek kadar sıkan korsanın içinde kadının vücudu eğerin üzerinde kendinden emin bir zariflikle eğilip bükülüyordu. Başını geriye çevirerek gözleriyle Sanin'i yanına çağırdı. Sanin yaklaştı.

— Gördünüz mü, ne hoş oldu, dedi. Size ayrılmadan önce, son olarak, çok sevimlisiniz, diyorum; pişman olmıyacaksınız.

Sözlerini bitirdikten sonra başını birkaç defa yukarı aşağı sallayarak sözlerini doğrulamak, kuvvetlendirmek istedi âdeta Sanin'in tuhafına gidecek kadar memnun, mutlu görünüyordu. Yüzünde, çocukların memnun oldukları zaman görünen bir ağırbaşlılık belirdi.

Rahvanla şehrin pek uzakta olmayan çıkış kapısına kadar gittiler. Şosede hayvanları tırısa kaldırdılar. Hava yaz günlerindeki kadar hoştu, rüzgârın tatlı ıslığını duyuyorlardı. İkisi de hayatından memnundu: gençlik, sıhhat duygusu, at üstünde gidişler ikisinde de artan bir zevk uyandırıyordu.

Marya Nikolayevna atını birden durdurdu, sonra ye-

niden rahvana kaldırdı. Sanin de ayni şeyi yaptı. Genç kadın memnun bir halle göğüs geçirdi.

— İşte böyle, dedi. İnsan sırf bunun için yaşamalı; dilediğin, imkânsız gördüğün bir şeyi elde ettin mi doyasıya faydalanmalısın. Hem böyle anlarda insan kendini ne kadar iyi kalpli hissediyor! Şimdi öyleyim ben... Bütün dünyayı bağrıma basmak istiyorum. Herkesi değil tabiî...

Kırbacının ucuyla yol kenarında yürüyen dilenci kılıklı bir ihtiyarı gösterdi.

— Bunu kucaklıyamam doğrusu! Ama ona bir iyilik yapmağa hazırım.

Yüksek sesle, almanca:

— Buyrun, alın şunu! diye bağırdı. İhtiyarın önüne bir kese fırlattı. (O sıralar para cüzdanı henüz bilinmiyordu.)

Ufak ama oldukça ağır kesecik tok bir sesle yere düştü. Adamcağız şaşkınlıkla durdu, Marya Nikolayevna kahkahayı basarak atını dörtnala sürdü.

Sanin ona ulaştı.

— Demek ata binmek sizi bu kadar neşelendiriyor...

Marya Nikolayevna hayvanını gene hızla durdurdu.

— Adamın teşekkürünü dinlememek için kaçtım. Teşekkürden hoşlanmam. Bunu ona değil, *kendim için* yaptım. Ne diye teşekkür etsin bana? Demin bir şey sordunuz, duyamadım.

— Bu kadar neşeli olmanızın nedenini sormuştum.

— Biliyor musunuz, bu seyis sıkıntı verdi bana... İhtimal herif peşimizden gelirken, boyuna, "Ne zaman eve dönecek bunlar?" diye düşünüyordur. Ne yapsak da savsak şunu?

Marya Nikolayevna, Sanin'in tekrarladığı sorusunu

ya gene duymamıştı ya da cevap vermek istemiyordu. Cebinden bir not defteri çıkardı:

— Mektup yazıp şehre göndersem?.. Yo... olmaz. Hah, buldum. Şu önümüzdeki bina ne acaba? Lokanta mı?

Sanin, Marya Nikolayevna'nın gösterdiği yana baktı.

— Evet, lokanta galiba.

— Mükemmel. Oraya girip biz dönene kadar bira içmesini söylerim.

— Adamın aklına ne gelir kimbilir...

— Bize ne! Zaten aklına bir şeycik gelmez, birasına bakar o... Hadi Sanin, (onu ilk olarak kısaca, soyadıyle çağırıyordu) tam yol ileri!..

Lokantaya ulaşınca Marya Nikolayevna seyisi yanına çağırarak emrini bildirdi. Kendisi İngiliz, tabiatı da İngiliz olan seyis elini kasketine götürdü, attan inerek hayvanın dizginini tuttu.

— Eh, artık kuşlar gibi hürüz! diye bağırdı Marya Nikolayevna. Nereye gidelim: işte kuzey, güney, doğu, batı; nereye, nereye istersek gidebiliriz. Bakın, taç giyme töreninde bir Macar kralı gibiyim. Her taraf bizim! Şu ilerdeki dağlarla ormanı görüyor musunuz - ne şirin! Biliyor musunuz, oraya, dağlara, dağlara gidelim!

"In die Berge, wo die Freiheit wohnt! (1)

Marya Nikolayevna şoseden ayrılarak gerçekten dağlara giden, dar, pek işlenmemiş bir yola saptı. Sanin onu izledi.

XLII

Çok geçmeden patika keçi yolu halini aldı, sonunda

(1) Hürriyetin hüküm sürdüğü dağlara!

da, bir hendeğin ötesinde büsbütün kayboldu. Sanin geri dönmelerini söyledi.

— Hayır, dağlara gitmek istiyorum. Kuş uçuşu, dosdoğru gitmek istiyorum!

Marya Nikolayevna atını hendekten atlattı. Sanin peşinden gitti. Hendeğin öbür yanında çayır başlıyordu. Çayırın baş tarfı kuru olduğu halde gittikçe nemleniyordu, sonunda tam bir batak hali aldı. Otlar arasından sızılan su yer yer birikintiler yapmıştı. Marya Nikolayevna atını mahsus bu birikintilere sürüyor:

— Okul kaçakları gibi yaramazlık edelim! diye tekrarlıyordu.

Bir aralık:

— Batakta nasıl avlandığını biliyor musunuz? diye sordu.

— Biliyorum, dedi Sanin.

— Tazılarla ava pek meraklı bir amcam vardı; diye devam etti Marya Nikolayevna. Baharda birlikte ava çıkardık. Doyum olmaz! Bizimki de şimdi batakta ava benziyor. Tepeden tırnağa Russunuz siz! Bir de kalkmış bir İtalyan kızıyla evlenmek istiyorsunuz. Gerçi tasası bana düşmez ya! A, bu ne? Bir hendek daha! Hoop!

At hendeği atladı ama Marya Nikolayevna'nın şapkası düştü, bukleleri omuzlarına yayıldı. Sanin atından inerek şapkayı almak istedi, ama Marya Nikolayevna:

— Bana bırakın, diye bağırdı, eğerinden eğilerek kırbacının sapını şapkanın vualine taktı.

Şapkayı yeniden giydi ama saçlarını toplamadı, çığlık atarak hayvanı doludizgin sürdü. Sanin ona yetişti. Yan yana gidiyor, birlikte hendekler, çitler, dereler atlıyor, bayır aşağı inip tekrar tırmanıyorlardı. Sanin bakışını Marya Nikolayevna'nın yüzünden ayıramıyordu. O ne yüzdü! Açık renk gözlerinden hırs, yırtıcılık akıyor,

dudakları, burun delikleri titriyordu. İlerlere bakarken gördüğü toprağı, göğü, güneşi, bütün havayı kendine mal etmek istiyordu âdeta. Etrafın tehlike dolu olmayışından başka üzüntüsü yoktu.

— Sanin, tıpkı Bürger'in Lenora'sındaki gibiyiz! diye bağırıyordu. Yalnız siz ölü değilsiniz... Canlısınız, değil mi? Ben de canlıyım!...

Atını bütün coşkunluğiyle dörtnala sürüyordu. Kadınlığından sıyrılmış, yarı hayvan yarı ilâh, mitolojik bir yaratık hali almıştı. Doludizgin gidişi ağırbaşlı kırları şaşkınlığa uğratıyordu.

Sonunda, köpük içinde, yerden sıçrayan sulardan sırsıklam olmuş atını durdurdu. Hayvan sallanıyordu; Sanin'in güçlü ama ağır hayvanı da kesik kesik soluyordu.

Marya Nikolayevna garip bir fısıltıyla:

— Hoş, değil mi? dedi.

Sanin, coşkunlukla:

— Hoş, diye tekrarladı. Onun da kanı alevlenmişti.

— Hele durun, bu hiç daha!

Marya Nikolayevna elini uzatarak baktı: eldiveni patlamıştı.

— Sizi ormana, dağlara götüreceğimi söylemiştim... İşte dağlar!

Gerçekten, iki yaman binicinin iki yüz adım ilerisinde gür ağaçlarla kaplı dağlar başlıyordu.

— Bakın, şurada yol var. Oraya gidelim ama ağır ağır ağır. Hayvanlarımız dinlensin.

İlerlediler. Marya Nikolayevna çözülmüş saçlarını geriye attı. Sonra eldivenlerini çıkardı.

— Ellerim deri kokacak, dedi. Size dokunmaz mı?

İkisi de gülümsüyordu. At üstünde çılgınca koşmaları onları birbirlerine yaklaştırmıştı.

— Kaç yaşındasınız? diye sordu birdenbire Marya Nikolayevna.

— Yirmi iki.

— Ne diyorsunuz! Ben de yirmi iki yaşındayım. İyi yaştır. İkimizinkini toplasak bile ihtiyarlıktan epey uzak kalır. İyi sıcak var... Yüzüm kızardı mı?

— Gelincik gibi...

Marya Nikolayevna yüzünü mendiliyle sildi.

— Ormana bir varsak, orası serin olur. Yaşlı bir orman, hani eski bir dost gibi... Sizin dostlarınız var mı?

Sanin bir düşündü.

— Var ama çok değil. Gerçek dostum yok.

— Benim var, hem gerçek dostlarım... yalnız eski değil. At da dosttur. Ne kadar ihtimamla taşır sizi! Oh, pek güzel burası. Gerçekten öbür gün Paris'e gidecek miyim ben?..

Sanin:

— Ya, gerçekten gidiyor musunuz? diye atıldı.

— Siz de Frankfurt'a...

— Evet, yüzde yüz Frankfurt'a.

— Eh, yolunuz açık olsun, ne diyelim!.. Ama bugün bizim... bizim... bizim!

Atlar ormana daldılar. Ağaçların iri, yumuşak gölgeleri onları her yandan kuşattı. Marya Nikolayevna:

— Cennet gibi yermiş burası! diye bağırdı. Daha gidelim, iyice kuytuya dalalım!

Hayvanlar salına salına ve hafiften homurdanarak, "iyice kuytuya" ilerliyordu. Yol ansızın saparak oldukça dar bir geçide girdi. Funda, eğrelti otu, çam sakızı ve çürümüş toprak kokusu etrafı buğu gibi sarmıştı. İri kayaların yarıklarından kuvvetli bir serinlik geliyordu. Yolun iki yanında yeşil yosunlarla kaplı tümsekler yükseliyordu.

— Duralım! diye bağırdı, Marya Nikolayevna. Şu kadife örtünün üstünde biraz dinlenmek istiyorum. Yardım edin de ineyim.

Sanin atından atlayarak yanına koştu. Genç kadın elleriyle omuzlarına tutunarak yere sıçradı, yosunlu tümseklerden birine oturdu. Sanin atların dizginlerini tutarak karşısında durdu. Marya Nikolayevna gözlerini ona doğru kaldırdı:

— Sanin, siz kolayca unutabilir misiniz?

Sanin bir gün önce arabada olanı hatırladı.

— Soru mu, sitem mi bu?

— Ömrümde kimseye sitem etmedim. Peki, büyüye inanır mısınız?

— Ne gibi?

— Basbayağı. Şarkılarımızda, Rus köy şarkılarındaki büyüye...

Sanin, kelimeleri uzatarak:

— Ha, böyle büyü mü?.. dedi.

— Evet, öylesi. Ben inanırım... siz de inanacaksınız.

— Büyü... üfürükçülük... diye tekrarladı Sanin. Evet, hepsi mümkün. Eskiden inanmazdım ama şimdi inanıyorum. Kendi kendimi tanıyamaz oldum.

Marya Nikolayevna azıcık düşündü, etrafına baktı.

— Burası bana yabancı gelmiyor. Şu iri meşenin arkasında kırmızı tahtadan bir haç var mı yok mu, bakın bir!

Sanin gösterilen tarafa birkaç adım gitti.

— Var.

Marya Nikolayevna gülümsedi.

— Peki öyleyse. Burayı biliyorum. Henüz yolumuzu şaşırmamışız. O ses ne acaba?.. Odun mu kesiyorlar?

Sanin ormanın derinliğine baktı.

— Galiba. Adamın biri kuru dalları kesiyor.

— Saçlarımı toplayayım bari. Adamcağız görürse ayıp olur.

Şapkasını çıkararak uzun saçlarını sessiz, vekarlı bir halle örmeğe başladı. Sanin önünde duruyordu. Üzerine yer yer yosun yapışmış elbisesinin kıvrımlarında ince vücudu olduğu gibi beliriyordu.

Atlardan biri ansızın silkiniverince Sanin de elinde olmadan tepeden tırnağa ürperdi. İçi karmakarışıktı, sinirleri gerilmişti. Kendi kendini tanıyamadığını söylemekte haklıydı... Gerçekten büyülenmişti. Bütün varlığı yalnız bir düşünceyle, bir istekle doluydu. Marya Nikolayevna onu süzdü. Şapkasını giyerek:

— Eh, her şey yolunda, dedi. Niye oturmuyorsunuz? Oturun şuraya! Yok durun, oturmayın... O ne?

Ağaçların tepelerinden gelen boğuk bir uğultu ormanın sakin havasını sarstı.

— Gök gürledi, değil mi?

— Galiba.

— Buna bayram derler işte! Vallahi bayram. Şenliğimizde bir bu eksikti...

İkinci bir gürleme duyuldu. Marya Nikolayevna artan coşkunlukla:

— Bravo! *Bis!*.. diye bağırdı. Size dün Eneid'den bahsediyordum, hatırlıyor musunuz? *Onlar* da ormanda fırtınaya tutulmuştu. Ama biz hemen toparlanmaya bakalım.

Hızla ayağa kalktı.

— Atımı getirin. Verin elinizi. Ha şöyle... Ağır değilim ben.

Ayağının birini Sanin'in uzattığı eline basarak bir kuş hafifliğiyle eğere sıçradı. Sanin de atına bindi. Kararsız bir sesle:

— Eve, değil mi? diye sordu.

Marya Nikolayevna, ağır ağır:

— Eve mi? diye tekrarladı, dizginleri aldı, sonra âdeta haşin bir sesle:

— Arkamdan gelin! dedi.

Yola çıkınca kırmızı haçı geçerek vadiye indi, dörtyol ağzına çıktı, sağa saptı, tekrar yokuş tırmanmağa başladı. Besbelli gittiği yolu biliyordu. Yol da onları gitgide ormanın derinliklerine götürüyordu. Kadın konuşmuyor, arkasına bakmıyor, hâkim bir tavırla ilerliyordu. Sanin de ezgin, iradesi tamamen sönmüş bir halle uysallık, bekleyiş içinde peşinden gidiyordu. Tek tük yağmur düşmeğe başlamıştı. Marya Nikolayevna hayvanın hızını artırdı; Sanin de aynı şeyi yaptı. Az sonra, kara çamların koyu yeşilliği arasında boz bir kayanın çıkıntısı altında harap bir bekçi kulübesi göründü; kulübeye örme çitteki basık bir kapı açılıyordu.

Marya Nikolayevna atını gür bir çalılığın içine sürdü, kulübeye ulaşınca yere atladı. Kapının önünde durdu, Sanin'e rönerek:

— Enei! diye fısıldadı.

Dört saat sonra Marya Nikolayevna ile Sanin, peşlerinde hayvanın sırtında uyuklayan seyisle Wiesbaden'e, otele döndüler. Polozof karısını, elinde çiftlik kâhyalarına yazdığı mektupla karşıladı. Kadını dikkatli bir bakışla süzdükten sonra yüzünde hoşnutsuzluk belirdi. Hattâ:

— Bahsi kaybettim mi yoksa? diye mırıldandı.

Marya Nikolayevna omuz kaldırmakla yetindi.

Aynı gün, iki saat sonra Sanin'in odasında, genç adam Marya Nikolayevna'nın karşısında şaşkın, mahvolmuş bir halle duruyordu.

Kadın:

— Peki, nereye gideceksin, Paris'e mi, Frankfurt'a mı? diye sordu.

Sanin derin bir acıyla:

— Sen nereye gidersen, oraya; dedi. Beni kovana kadar yanında kalacağım.

Esaretine girdiği kadının ellerine sarıldı.

Marya Nikolayevna ellerini dudaklarından çekip genç adamın başına koydu, parmaklarını saçlarına geçirdi, yumuşak, uysal bukleleriyle oynamağa başladı. Ayakta dimdik duruyordu. Dudakları zafer kazanmış bir gülümsemeyle kıvrılmıştı. İri, ak denecek kadar açık renk gözlerinde acıma tanımayan bir duygusuzlukla zafer doymuşluğu parlıyordu. Gözleri yakaladığı kuşa tırnaklarını geçirmiş bir atmacanın gözlerinden farksızdı.

XLIII

Dimitri Sanin sessizlik içindeki çalışma odasında eski kâğıtları karıştırırken aralarında Süleyman taşından ufak bir haç bulunca bütün bunları bir bir hatırlayıverdi.

Anlattığımız olaylar açık bir şekilde hayalinde canlanıyordu. Bayan Polozova'nın ayakları dibinde köpeklenerek köleliği kabul ettiği ana gelince hâtıralarına devam etmek istemedi. Hafızası ihanet ettiği için değil, hayır! O andan sonra olanları da hiç unutmamıştı ama onları hatırlamak bunca yıl sonra bile onu sıkıntıdan boğulacak kadar utandırıyordu. Kendisine karşı bütün varlığını saracak, duygularının hepsini yok edecek, sonsuz bir tiksinti duymaktan korkuyordu. Ama gene de, bütün direnmelerine rağmen hâtıralarına tamamiyle hâkim olamıyordu.

Cemma'ya yazdığı mendeburca, ağlamaklı, yalan dolu âciz mektubu hatırladı. Cevap gelmemişti tabiî... Bunca yalandan, böyle bir ihanetten sonra karşısına çıkabilir miydi?.. Yok, bunu yapmayacak kadar namusu ve vicdanı kalmıştı.. Öteyandan ne kendine güveni ne de saygısı vardı.

Sanin, Frankfurt'tan eşyasını aldırmak için Polozov'ların uşağını nasıl gönderdiğini, korku içinde bir an önce Paris'e gitmeğe nasıl can attığını, Marya Nikolayevna'nın emriye kocasına yaltaklanıp Dönhof'a güler yüz gösterdiğini de bir bir hatırlıyordu. Marya Nikolayevna'nın verdiği bir demir halka Dönhof'un parmağında da vardı...

Sonraki hâtıraları daha da yüzkızartıcıydı... Otel uşağı ona bir kartvizit uzatıyor, üzerinde Modena Dükü Sarayı Opera şarkıcısı v.s. v.s... Pantaleone Çippatole'nın adı var. İhtiyardan kaçtığı halde koridorda yakalanıyor. Gözünün önünde, alnına kabarık kırçıl saçları dökülmüş kızgın bir yüz, alev gibi parlayan gözler canlanıyor, kulağında tehdit dolu haykırmalar, beddualar çınlıyor: *"Maledizione! Codardo!.. İnfame tradittore!"*

Sanin gözlerini yumarak başını silkiyor ama hâtıralar hâlâ peşini bırakmıyor. Bu defa kendini Polozov'ların seyahat arabasında görüyor. Karı koca arkadaki rahat yerlere kurulmuşlar, Sanin karşılarındaki daracık iskemleye ilişmiş. Dört at Wiesbaden kaldırımlarında muntazam bir tırısla onları Paris'e götürüyor; Paris'e, Paris'e!.. İppolit Sidoriç, Sanin'in soyduğu armudu yemekle meşgul; Marya Nikolayevna âşığının yüzüne bakarak onu hâkim bir tebessümle süzüyor.

Ya bu ne Yarabbim? Şehirden çıkmak üzereyken bir sokak köşesinde galiba gene Pantaleone ve yanında da... Emilio mu?.. Ta kendisi, o coşkun, vefakâr çocuk!.. He-

nüz pek yakında genç kalbi, kahramanı, ideali olan Sanin'e karşı dindarca bir saygıyla doluydu. Şimdi solgun, güzel, arabanın penceresinden onu farkeden Marya Nikolayevna'nın dikkatini çekecek kadar güzel, asil yüzünde hiddet ve küçümsemeden başka şey yok. Tıpkı *ötekinin* gözlerine benzeyen gözler Sanin'e nefretle bakıyor, kısılmış dudaklar açılarak ona bir hakaret savuruyor. Pantaleone de elini uzatarak Sanin'i gösteriyor, hem de yanında duran Tartaglia'ya! Tartglia, Sanin'e havlıyor; bu mert köpeğin havlayışı dayanılmaz derecede hakaret dolu...

Ya Paris'teki hayat... Ne kıskanmaya ne de isyana hakkı olan esirin azapları, hakaretler, sonunda lüzumsuz paçavra gibi atılış... Ardından memlekete dönüşü. Zehirli bir hayat. Küçük, önemsiz didişmeler, telâşlar, acı, sonuçsuz bir pişmanlık ve onun kadar acı, sonuçsuz bir unutma... Belirsiz ama her an devam eden, şiddetli olmamakla beraber şifasız bir illete benzeyen yüklü bir borcun kuruş kuruş ödenmesi...

Bardak taşacak neredeyse, yeter!

Cemma'nın, Sanin'e verdiği haç o zamana kadar nasıl kalmıştı, onu neden geri vermemişti; nasıl olmuş da o güne kadar gözüne ilişmemişti?..

Sanin düşünceye daldı. Cemma'yı sevmediği bir kadın uğruna nasıl bırakabildiğine bir türlü akıl erdiremiyordu. Ertesi gün Sanin'in Avrupa'ya gideceği haberi eşi dostu hayli şaşırttı.

Bu hareketi garipsemekte haklıydılar. Kış ortasında, döşediği yeni apartımana taşındıktan, hele *Madame Patti* - evet evet, meşhur Patti'nin bulunduğu İtalyan Operasına abonman aldıktan sonra Sanin'in Petersburg'dan ayrılması elbette hepsini şaşırttı. Ama insanlar çoğu zaman başkalarının işlerine uzun boylu ilgi göstermez-

ler; bu sebeple Sanin de Avrupa yolculuğuna çıkarken istasyonda yalnız Fransız terzisi tarafından uğurlandı. Adamın gelişi sırf ödenmemiş bir fatura parasını almak umuduylaydı.

XLIV

Arkadaşlarına Avrupa yolculuğuna çıkacağını haber veren Sanin gideceği yeri açıklamamıştı, ama okuyucular onun doğruca Frankfurt'a gittiğini anlamakta güçlük çekmemişlerdir.

Petersburg'dan çıkışının dördüncü günü Frankfurt'taydı. 1840'dan beri buraya ilk gelişiydi. "Beyaz Kuğu" oteli yerindeydi; eskisi gibi işlekti, ama birinci sınıflık vasfını kaybetmişti. Frankfurt'un ana caddesi *Zeile* az değişmişti, yalnız Bayan Rozelli'nin evinin ve bulunduğu sokağın yerinde yeller esiyordu. Sanin bu tanıdık yerlerde şaşkın şaşkın dolaşıyor, hiçbirini tanıyamıyordu. Eski binalar yok olmuş, yeni sokaklarda muazzam blok evler, zarif villâlar yükselmişti. Hattâ Cemma ile son buluştukları şehir bahçesi bile öyle değişmiş, gelişmişti ki Sanin buranın aynı yer olup olmadığında tereddüte düştü.

Ne yapacaktı? Nasıl, nereden bilgi alacaktı?.. Üzerinden otuz yıl geçmişti - dile kolay! Kime başvurduysa Rozelli'nin adını bile bilen çıkmadı. Otel sahibi onu Şehir Kütüphanesine yolladı: orada bütün eski gazeteleri bulabilirdi; bunların ne derece işe yarayacağını kestiremezdi tabiî.

Sanin, pek de istemiyerek, Bay Klüber'i sordu. Bu isim otelciye yabancı gelmedi ama bunda da aksilik çık-

tı. Zarif tüccar hayli şöhret ve servet yaptıktan sonra iflâs etmiş, hapiste ölmüş... Sanin bu habere hiç üzülmedi. Seyahati ona biraz düşüncesizce bir hareket gibi görünmeğe başlamıştı. Ama bir gün Frankfurt Salnamesini karıştırırken gözüne emekli binbaşı fon-Dönhof'un adı ilişti. Hemen bir arabaya atlayarak oraya gitti. Gerçi *bu* Dönhof'un neden yüzde yüz *öbür* Dönhof olacağını ve ona Rozelli ailesi hakkında bilgi vereceğini kendisi de bilemiyordu, ama bu son çareye bütün gücüyle sarıldı.

Emekli binbaşı fon-Dönhof'u evinde buldu. Sabık rakibi olduğunu hemen tanıdı. Öteki de onu tanımakta gecikmedi, hattâ gelişine sevindi bile. Bu ona gençliğini, gençlik yaramazlıklarını hatırlamak için vesile olmuştu. Sanin, Dönhof'tan Rozelli ailesinin çoktandır Amerika'ya. New York'a göç ettiğini öğrendi. Cemma orada bir tüccarla evlenmiş. Dönhof'un, Amerika ile iş yapan tanıdık bir tüccardan Cemma'nın kocasının adresini öğrenmesi ihtimali vardı. Sanin elinden geleni yapmasını rica etti. Bu sefer talih yardım etti ona: Dönhof, Cemma'nın kocasının adresini bulabildi. Yalnız M. J. Slocum'un New York'taki Broadway No. 501 adresi 1863 yılına aitti.

Dönhof:

— İnşallah Frankfurt'lu dilberiniz hâlâ sağ ve sıhhattedir ve New York'tan ayrılmamıştır! diye temennide bulundu, sonra sesini alçaltarak:

— Şey, hatırlıyor musunuz, bir de bir Rus bayan vardı... dedi. Wiesbaden'de kalıyordu; bayan... neydi o, fon-Bo... fon-Bolozof evet; sağ mı acaba? diye sordu.

— Hayır, öleli çok oldu.

Dönhof, Sanin'in kaşlarını çatıp başını öteye çevirişinden bu konuyu uzatmak istemediğini anladı. Sanin vedalaşarak gitti.

Aynı gün New York'a, Bayan Cemma Slocum'a bir

mektup postaladı. Ona bu mektubu, sırf izlerini bulmak için geldiği Frankfurt'tan yazdığını bildiriyordu. Mektubunda, ne cevap ne de af beklemeğe hakkı olmadığını söylüyordu. Biricik isteği, Cemma'nın oradaki mutlu hayatında onu bir daha anmaması, varlığını bile unutmasıydı... Bu mektupla kendini hatırlatmak cesaretini veren evinde bulduğu eski günlere ait küçük hâtıradan sözaçtı. Yalnızlık içinde, ailesiz, sönük geçen hayatını anlattı. Cemma'dan, ona bu mektubu yazdıran nedeni anlamasını yalvarırken yıllarca çektiği pişmanlık azabını döktü. Seçtiği yeni hayatta, yeni muhitte mutlu olup olmadığını birkaç satırla bildirerek onu sevindirmesini yalvarıyordu.

Sanin mektubunu şöyle bitiriyordu: *"Bir iki kelime yazarak beni ömrümün sonuna kadar minnettar bırakacak yüksek ruhunuza yakışır bir iyilik yapmış olursunuz. Frankfurt'ta,* Beyaz Kuğu *otelindeyim. ("Beyaz Kuğu"nun altını çizdi) Cevabınızı bekleyeceğim; bahara kadar bekleyeceğim!"*

Mektubu gönderdikten sonra beklemeğe başladı. Tam altı hafta hemen hemen odasından çıkmadan, kimseyle görüşmeden otelde kapalı kaldı. Ne Rusya'dan, ne başka bir yerden mektup gelemezdi. Buna memnundu. Böylece gelecek mektubun beklediği mektup olduğunu hemen anlayacaktı. Vaktini sabahtan akşama kadar okumakla geçiriyordu. Hem dergi filân değil, ciddî kitaplar, tarihî eserler okuyordu. Bu sürekli okuma, sessizlik, kabuğuna çekilmiş, içine kapanık hayat Sanin'in ruh haline tamamen uygundu. Bunun için bile Cemma'ya teşekkür borçluydu. Acaba sağ mıydı, cevap verecek miydi?..

Nihayet Amerikan posta pulu ile New York'tan bir mektup geldi. Zarfın üzeri ingilizce yazılıydı. Sanin yazıyı tanımamıştı, yüreği cız etti. İlkin zarfı açamadı. Sonra imza yerinde Cemma adını görünce gözlerinden yaş

boşandı. Mektubu kısaca, kendi adiyle, soyadını kullanmadan imzalaması bir barışma, bir af müjdesiydi. İnce mavi renkli mektup kâğıdı açarken içinden bir fotoğraf düştü. Sanin resme bakınca şaşkınlıktan dona kaldı. Bu, Sanin'in otuz yıl önce tanıdığı Cemma'nın ta kendisiydi! Aynı gözler, dudaklar, aynı yüz çizgileri... Fotoğrafın arkasında "Kızım Marianna" yazısını okudu. Mektup sade, tatlı bir dille yazılmıştı. Cemma, Sanin'e ona tam bir güvenle açıldığı için teşekkür ediyordu. Sanin'in kaçmasından sonra çok acı anlar geçirdiğini saklamamakla beraber, tanışmalarını Klüber'le evlenmesine engel olan mutlu bir tesadüf sayıyordu. Hattâ karşılaşmaları kısmen de olsa bugünkü evliliği için bir adım sayılabilirdi. New York'ta tanınmış bir tüccar olan kocasıyle yirmi sekiz yıldır saadet, refah içinde yaşıyordu. Cemma, dört oğluyla on sekiz yaşında nişanlı bir kızı olduğunu yazıyor, kızının herkesin söyleyişine göre tıpkı ona benzediğini ekliyordu. Bu yüzden bir resmini de yolluyordu. Acı haberleri mektubun sonuna bırakmıştı.

Kızı ve damadıyle Amerika'ya giden Frau Lenore orada ölmüştü. Gene de kadıncağız kızının mutluluğunu görmüş, torunlarını doya doya sevmiş okşamıştı. Pantaleone, Amerika'ya gitmek üzereyken Frankfurt'tan ayrılacağı sırada ölüvermişti.

> *"Ya bizim Emilio'muz, sevgili, eşsiz Emilio'muz; büyük Garibaldi kumandasında memleketini kurtarmak için Sicilya'ya giden (Binler) arasında kahramanca öldü. Değerli kardeşimin ölümüne hem ağladık hem onunla iftihar ettik. Kutsal hatırasını daima taşıyacağız."*

Cemma, Sanin'in hayatta mutlu olamayışına üzüldüğünü, bir an önce huzura kavuşmasını dilediğini yazı-

yordu. Mektubunun sonunda görüşmeleri için pek az ihtimal olduğunu bildiği halde bunun onu çok sevindireceğini ekliyordu.

Sanin'in bu mektubu okurken duyduklarını anlatamıyacağız. Böyle duygular için kesin bir ifade bulmak güçtür. Bunlar bütün sözlerden daha derin, daha güçlü, daha da anlaşılmaz olur, en iyi şekilde müzikle dile gelirler.

Sanin mektubu hemen cevaplandırdı. Nişanlı kıza, "Marianna Slocum'a meçhul bir dosttan" diye yazarak, ortasına Süleyman taşından ufak haçı taktırdığı zengin bir inci gerdanlık gönderdi. Hayli pahalı olan bu hediye Sanin'i pek sarsmadı. Frankfurt'a ilk gidişinden beri geçen otuz yıl içinde epey para yapmıştı.

Frankfurt'tan Petersburg'a mayısın ilk günlerinde döndü. Burada da uzun boylu kalmağa niyetli görünmüyordu. Sanin'in malını mülkünü satarak Amerika'ya gideceği söylentileri dolaşıyordu.

Baden-Baden, 1871

SON

İvan Turgenyev'in en ünlü ve en güzel kısa romanlarından birini size bu ciltle sunuyoruz. Turgenyev memleketimizde yeteri kadar sevilmiş bir yazar olduğu için hakkında uzun boylu söze hacet görmüyoruz.

Bu güzel roman, Nihal Yalaza Taluy'un usta çevirisi ile bir kat daha güzelleşmiş olduğu için okurlarımızca beğenileceğinden şüphe etmiyoruz.

60 lira